

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

Visszatekintés a Lutheránus Világszövetség öt világgűlésére

Szegénység – keresztyén nézőpontból

Énekeskönyvünk jövője

Kétnyelvű szolgálatok gyűlekezeteinkben

Együtt szolgálunk

69

1994/11

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Örökélet – földi életünk – <i>H.K.</i> –	381
A lélek tükré (Tanérvnyítő ígéhírdetés) – <i>Szebik Imre</i> –	382
A szolgálatot letevő lelkész imája – <i>Dubovay Géza</i> –	383

Tanuljunk együtt!

„E jelben győzni fogsz” (?) – Karl Barth a „nagykonstantinuszi korszak”-ról – <i>Bencúr László</i> –	384
A vallásos közösségek etikai alapelvei, avagy a tisztesség szabályai, Helsinki, 1994.	386

Evangélikusok a nagyvilágban

<i>Dr. Pósfay György</i> : Visszatekintés a Lutheránus Világszövetség öt világgyűlésére	387
15. Európai Diakónuskonferencia Trondheimben – <i>Széchezy Orsolya</i> –	392

Kitekintés az ökumené világába

<i>D. dr. Nagy Gyula</i> : Egyházi Világhíradó	393
<i>Dr. Szécsi József</i> : A Keresztény – Zsidó Társaság	396
A Keresztény – Zsidó Társaság emléklapkett-átadó ünnepségének megnyitó előadása – <i>Dr. Hamati Béla</i> –	399

Tanít az egyháztörténet

<i>Szebik Imre</i> : Bartalis János istenes versei	400
--	-----

A teológia szomszédságában

<i>EMLÉKEZÉS</i> Blatnický Jenő (1909-1987)	402
<i>Dr. Andorka Rudolf</i> : Szegénység – keresztyén nézőpontból	404

Fórum

Énekeskönyvünk jövője – <i>Trajtler Gábor</i>	407
---	-----

Az ígéhírdető műhelye

Ádvent első vasárnapja – <i>Lupták György</i> –	410
Ádvent második vasárnapja – <i>Szabó Vilmos Béla</i> –	411
Ádvent harmadik vasárnapja – <i>Szabó Vilmos</i> –	412
Ádvent negyedik vasárnapja – <i>Káposzta Lajos</i> –	413
Karácsonyeste – <i>Marschalkó Gyula</i> –	414
Karácsony ünnepe – <i>Ferenczy Zoltán</i> –	415
Karácsony másodnapja – <i>Csepregi András</i> –	416
Óév este – <i>Pintér Károly</i> –	417
Újév napja – <i>FT.</i> –	417
Vízkereszt ünnepe – <i>Fehér Károly</i> –	418

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

Kétnyelvű szolgálatok gyülekezeteinkben – <i>Kutyey Pál</i> –	419
Együtt szolgálunk – <i>Szabó Vilmos</i> –	420
Bánfi Béla (1925-1993) – <i>Sztelehő Mátyás</i> –	Borító III.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, előfizetőinket, hogy címváltozást, megrendelést, előfizetési ügyeket, cikkírói honorárium kérdéseket, sajtóhiba észrevételeiket *ne* a szerkesztőhöz küldjék (Bp. Deák tér 4.), hanem a Kiadóhoz: az Evangélikus Sajtóosztályra (1085 Budapest, Üllői út 24.). Ezzel megkönnyítik az adminisztrációt. Köszönjük.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felélős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

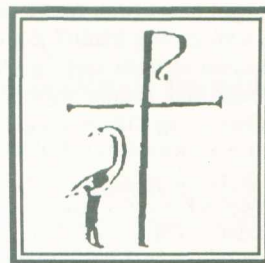
Felélős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült a **domiprint**® gondozásával. 94-11.

Előfizetési díj: havi 140,- Ft, fél évre: 840,- Ft, egy évre: 1680,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

Örökélet – földi életünk

„Élet, halál Ura, Jó Istenem! Emlékeztess halálomra gyakran és kérlek emlékeztess örök életemre még gyakrabban!” - Így hangzik énekeskönyvünkben található *Mindig útra készen* című imádság egy mondata, amit másfél évtizede írtam. - Ez a mondat nemcsak temetéskor jut eszembe, gyakran imádkozom máskor is, különösen aktuálisnak érzem az egyházi év végén. - A memento mori és a memento vivere kettős emlékeztetés egy variációja ez, helyes hangsúly-áttétellel, hiszen az örök életre gyakrabban kell gondolnunk, ahhoz, hogy ne csak meghalni, de élni is tudjunk keresztény módra. Meggyőződésem szerint valóban örökélet-hitünk határozza meg földi életünket is. Ma kevesen gondolnak arra, hogy előbb van keresztény hitünkben az „eschatologia és csak azután az ethika”, előbb reménység és csak azután erkölcsi életünk rendezése. Az örök, teljes élet határozza meg földi életünket.

Többször készítettek velem már TV interjút különböző témában, de talán legtöbb fejtörést okozott eddig, amikor a kérdés így hangzott szeptember 23-án (okt.4: Útmutatóban került adásba): *emberi létünk és öröklétünk összefüggése*. - Zavart, hogy legbensőbb ügyemről, örökélet-hitetről a legszélesebb, a TV nyilvánossága előtt kell vallanom. Aztán egyik kedvelt mondatom segített az 1Pt 3,15-16-ból: „...legyetek mindenkor készek számot adni mindenkinek, aki számadást kér tőletek a bennetek levő reménységről. Ezt pedig szelíden és tisztelettel tudóan tegyétek” - Vagyis nem fanatikusan harsogva és nem másokat lerohanva agresszíven. - Az előbbi imádság miatt helyes pozícióba kerültem: az imádság, vagy ahogyan K.Rahmertől tanultam: a „térdeplő teológia” pozíciójába. Eszembe jutott, hogy Jézus is az örök életről mondott egyik legfontosabb kijelentését a Főpapi imádságban ajándékozta nekünk (Jn 17,3).

Jézus itt az egyetlen hiteles Tanítómester, akinek joga van beszélni, hiszen ő már visszajött a halálból, Ő az, aki magára mutatott: „én vagyok a feltámadás és az élet...” és: „aki hisz a Fiúban, annak már örök élete van...” Erre rimelve mondja a tanítvány Péter: „Uram, kihez mehetnénk, örök élet beszéde van Tenálad...” Ő a halált győző Krisztus, aki miatt már szinte gúnyolódva beszélhet Pál: Teljes diadalal a halál fölött – „halál hol a te diadalod?... – hála Istennek, aki diadalt ad nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által”. Ő a Mester, a Tanító, a halál és örökélet doktora egyedül. Nem a magam tudományát kell továbbadnom, mert lehetek a teológia doktora, tarthatok előadásokat nem középiskolás szinten, publikálhatok cikket, tanulmányt, könyvet, de ebben a kérdésben Ővé a végső szó..., minden halandóval együtt én is tanítvány maradok. - Becsülhetem az emberiség nagyjait: Dantet, a középkori életérzés summázóját, Goethet, a humanista óriást, költőfejedelmet, Madáchot, a tragikus emberi sors szemlélőjét, Illyést, aki józanul figyelmeztet Kharon

induló ladikjára, a tragikus heroizmust hirdető mai egzisztencialistákat, mégis Ő marad a hiteles Mester...

Segítenek a gyülekezet tagjai is, a keresztény egyház: a múltban élt őseink és a jelenben járó útítársaink. Mondjuk az Apostoli hitvallást és valljuk hangosan örökélet-hitünket, mondjuk a niceai hitvallást (eredetileg a görög szöveg többszámában kezdődik – *pisteuomen*=Hiszünk, ahogy Luther Credo énekét így kezdi Ékv.247) – Micsoda egység él e téren! Luther Kiskátéja, a Heidelbergi Káté és a Római katolikus Világkáté szövege szerint, nem is beszélve az orthodox keresztények liturgiájáról. „Hiszem, hogy nekem minden Krisztus-hívővel együtt örök életet ad” „Egyetlen vigasztalásom, hogy mind testemmel, mind lelkemmel életemben és halálomban is nem a magamé vagyok, hanem az én hűséges Üdvözítőmnek, a Jézus Krisztusnak tulajdona...” Közös Krisztus-hitünk, szeretetben tevékeny életünk, *közös reménységben* csúcsosodhat ki. A végső reménységről mintha kevés szó esnék az ökumenében, pedig ez közös pont. Természetesen nemcsak az ősi közös hitvallások és imádságok, nagyszerű énekek (Te Deum *laudamus*, Urnak szolgálai mind... Miatyánk lutheri parafrázisa), hanem a Szentírás bizonyoságtétele, Isten örökkévalóságát és örök ígéreteit hangsúlyozó Ószövetség és a reménységről, életről és öröklétről nagyon sokat szóló Újszövetség. (Érdemes koncordanciákat végigböngészni!

Tartalma szerint az örökéletről kevesebbet szólnak, mint más vallások (iszlám pl.), pedig van mondanivalónk: Találkozásra készülünk, akiben itt hittünk, de nem láttuk, s akiket itt láttunk, de már előre mentek: találkozunk! Hitünk Istenével és drága szereteteinkkel... *Az ajándék jelleg* ugyancsak jellemző: földi életünk és örök életünk egyaránt ajándék. A minket szerető Isten ajándéka. *Öröm* jellemzi az örök életet, hiszen a Nagy vacsorára, a Bárány menyegzőjére vagyunk hivatalosak, meghívottak. Minden úrvacsora már erre emlékeztet. Nem tömegsírba készülünk, vagy a titokzatos nihilbe, megsemmisülésbe, hanem – terített fehérasztalhoz... Urunk örömebe. A fantáziadús Isten meghívott vendégeit nem féltem egyhangúságtól, unalomtól, rossz hangulattól. – Valamiképpen az istentisztelet folytatódik majd, a liturgia, Isten szeretetben való dicsérete ad tartalmat.

Az örökélet hite kisugárzik - pontosabban földi életünkben, papi életünk is mindenre hatással van. Észrevesszük e földi élet szépségeit s még szebbet várunk. Ha ilyen nagyszerű növény- és állatvilágot teremtett Isten, ha ilyen tökéletes pl. az emberi agyvelő vagy szív, szem működése, mi mindent várhatunk Tőle még egy új teremtésben...

Az örökélet hite nem bénít le, ellenkezőleg megmozgat, értelmet és célt látta meg itt és erőt ad a szolgálathoz. Mintegy felülről kapott fényben mindent máshogyan látunk. - Életemben először 1949-ben láttam Barcelonában olyan

spanyol házat (mór hatás), ahol nem voltak ablakok az utcára, a világosság felülről jött a nyitott kisudvar felől. Álltunk a közepén és nem volt árnyékunk. Felülről jött a fény. - Az örökélet-hit reménységre bátorít rövid távon is, eltűnik a hiábavalóság érzete, megszűnik az üres járat. (1Kor 15,58-ban a kenos=üres). Különbséget tudunk tenni a várakozás és a reménységgel várás között. Aki ismeri Bach H-moll miséjének Credo tételét az tudja mit jelent az *et expecto* részlet... Várjuk a halált, de reméljük az örökéletet, a reménység Istenétől, aki minket élő reménységre szült.

Akiben van reménység az örökéletre, az *tud vigasztalni* is és erre ma mérhetetlenül szükség van. A 20. század végén sok a sérült, reményvesztett ember a mi térségünkben is. Ha csak „kulturális” életünket nézzük megértjük, hogy a sok krimi, sci-fi, horror film miként torzít, sokkol, reménytelené teszi az embert. A vigasztaló beszéd gyógyít, a reménység igei alapon történő meghirdetése valóságos katarzist jelenthet, megtisztulást. – Magam részéről a Jelenések könyvét

azért olvasom szívesen, mert vigasztaló iratnak tartom, nem az apokaliptikus lovak megjelenését és sok szörnyűség, zűrzavar, katasztrófa leírását, hanem, hogy mindezekben urrá lesz a Krisztus, megérkezik minden tájról Isten népe, együtt énekel és boldogan ünnepel. Vigasztaljátok, vigasztaljátok egymást, hangzik Ézsaiásban is (40. fejezet) az ige és az 1Thessz levélben is.

A keresztény ember egy egyházi év végén visszatekint a megtett útra és utána előretekint. Mit lát? Bűn mögöttünk? Halál előttünk? Nem! Többet lát: Isten tettei is ott vannak a múltban és Isten reménységre bátorít a földi életre és az örökéletre nézve is. Menekülni csak előre szabad. Ez a látás már a *visio beatifica* megelőlegezése amikor mindenben Istent látjuk meg – hiszen a megboldogultak már látják mit jelent: Isten lett minden mindenkben. A vita humana christianához itt a földön hozzátartozik ez a fajta látás. A reménység merészsége.

H.K.

A lélek tükre

Tanévnyitó istentisztelet igehirdetése a Teológiai Akadémián

Lk 11, 34-36

Keresztyén Gyülekezet,

Testvéreim a Jézus Krisztusban!

A szem a lélek tükre - mondja a régi magyar szólás. Az egész személyiséget meghatározza tekintete, nézése. Ezért lehet a görög szobrászat alakjainak kidolgozásában monumentális, de a szem hiánya - talán szándékosan - általános jellegű alakok, jellegtelen figurává degradálja az alkotást.

A híres német festő, Franz Lenbach (19.sz.) viszont modelljének csak a szemét dolgozta ki. Benne ott rejtett személyiségének titka. Lutherről jegyzik fel, hogy a vele való tárgyaló pápai nuncius évek múltán is emlegette "tüzes, zsarátnok" tekintetét... Benne ott égett a meggyőződés, az igazság, a bátor kiállás tüze.

A ragyogó szemű gyermek, vagy a reményt sugárzó ifjú tekintete idősek búskomorságra hajlamos hangulatát is felvilágosítja.

A test lámpása a szem - mondja Jézus. Szemünk pedig szoros értelemben lelkünk tükre, belső világunk visszaadója. Ezért kell vigyáznunk, hogy személyiségünk közepe világossággal teljék meg. Mégpedig Jézus világosságával. Nem mindegy, mit tükröz tekintetünk. Ezért nem közömbös, mi rejtőzik lelkünk mélyén.

Milyen a szemed, milyen a lelked? Emberi sötétlenlátás, netán a "gonosz" gonoszsága uralkodik benne? Vagy Jézus fénye, fényének melege, világossága, világosságának reménysugara?

Keressünk a kérdésre oly módon választ, hogy vizsgáljuk meg önmagunkat:

- Milyennek látjuk a világot?
- Milyennek látjuk az egyházat?
- Milyennek látjuk magat, Istent?

a) *Milyennek látjuk a világot?*

A filozófia gyakran el akarja velünk hitetni, hogy a világot nem tudjuk felfogni vagy megérteni, mert nem a lényegét, csak a látszatát érzékeljük. Bizonyos, hogy események hátterét vagy történések mozgatórugóit sokszor történelmi kutatások fedik fel, nem mindegy azonban, hogyan szedjük csokorba mindazt, ami történik körülöttünk. Van, aki napjaink véres háborúit, az értelmetlen pusztítás megannyi áldozatát veszi szemügyre, mások az okot és az indítékot, s ezzel együtt a felelősöket is keresik. – Van, aki a morálisan embe-

reket mélypontra juttató munkanélküliséget analizálja, mások egy téves gazdaságelmélet fájdalmas következményét is észreveszik. Van, aki menekültek és hajléktalanok láttán siránkozik, mások a segélyforrás keresése után kutatnak, s tettei készen cselekszenek. – Van, akinek gondolatában fontos a szociális háló biztonságát adó sűrű fonata, mások egy értelmetlen kultúrharc kezdetét vélik felfedezni szűkebb környezetünkben. – Van, aki szabadidejében gyönyörködik a természet szépségében, s törvényszerűségeinek felfedezésekor még nagyobbban látja mindenek Alkotóját. Van, aki porszemnyi existenciáját nem tudja beleilleszteni ellentmondásokkal teli világunkba. – Van, aki csak az árnyékot veszi észre, mások mindig a Napfényben fürödnének. Milyen szemmel nézünk a világra? Azon is múlik, mennyit látunk belőle! Hírközlő eszközeink számára csak a rossz hír az *igazi hír*. Mi a jó híre is kíváncsian figyelünk.

Ha két vendég látogat egy házba, vajon melyik nyer tényleges információt a házról? Az, aki pincétől a padlásig a ház minden rejtett zugát látta, vagy az, aki a hajléknak csak egy csendes szobáját ismeri ugyan, de ott a ház Urával beszélget?

Kilépve a képből, ez nem jelent kevesebbet, mint az Alkotó szemével nézni alkotását, amely egyszerre elesett, de megváltott. Egyszerre nagyszerű és szép, de megújulásra és felelős emberek tettekészségére vár.

Milyen szemmel nézünk e világra? Amilyen a szemünk, amilyen a lelkünk? Ne feledjük, erre a világra Isten örök fényt sugárzó világossága érkezik. Az tartja meg létének kezdetét óta.

b) *Milyennek látjuk az egyházat?*

Idős kollega jött hozzám, kétségbeesetten, fátyolon át látó szemmel mondja: katasztrófába sietünk: Falvainkat zsugorítja az urbanizáció, városaink gyülekezeteit felemészti a szekularizáció. Lelkészeink ereje és többségének teljesítőképessége a végső határhoz érkezett. Nem tudunk élni lehetőségeinkkel, mert nincs elegendő arató, akit az érett mezőkre küldhetnénk. Híveink áldozatkészsége is sok kívánnivalót hagy maga után. Hatalmas fáva terebélyesedett a közöny a népegyházban, a *hitetlenség* magvát is elhintette az éjszaka leple alatt a Gonosz. Szükséges *spirituális egységünket* méte-

lyezi vélt vagy jogos igazságszolgáltatás hiánya. Olyanná lettünk, mint az elhasznált cséplőgép, amely az oldott kévéből csak a pelyvát tudja kiválasztani.

De hát ez lenne az egyház?! Bizonyára ez is önmaga létének árnyéka, a külső szervezet, az organizáció.

Az egyház – Istennek hála, ennél sokkal több. A Jézus Krisztusban hívők közössége. Parányi falvakban és nagyvárosok körnegetegeiben. Szórványban és mamutgyülekezetben. Csecsemőktől az agg-korba hajló vénekig. Lelkészek és felügyelők, kántorok és presbiterok, égve a szolgálat lázától, szüntelen hallva a küldő Jézus szavát: menjetek (el széles e világra). Boldogan éneklő gyülekezet és izzó légkörű konferenciák, bibliaórák, víziók és reménység az egyház (benne az evangélikus egyház) jövőjéről. Mert az *egyház élő szervezet, élő organizmus.* Él a krisztusi ige és szentségei, imádsága és szeretete által. Isten nagy családja, ahol mindenkinek feladata s küldetése van. Szólni és tenni, élni és cselekedni az evangéliumot. – Hála Isten, ez az egyház is él. Él és szolgál. Milyenek látjuk az egyházat? Szálszálomra méltónak és elesettnek szervezetében? Megújulásra vágyónak és szolgálatra hívónak? Élő organizmusnak, melyben mindenki kész a maga dolgát jól végezni?

Vizsgáld meg szemedet! Vizsgáld meg lelkedet!

Olyan az egyház, amilyenek mi vagyunk. Olyanná kell lennie, *ahogyan Ura látja, álmodja az idők kezdete óta.*

c) *Milyenek látjuk Istent?*

Mintha kivonult volna e világból, s magára hagyta volna? Az alkotó pihen, vagy nyugdíjba vonult (volna)? ha pedig még sincs így, akkor miért a gyűlölködés és a meg-nem-értés, a gonoszság és a bűn? Ideje lenne Istennek sorompóba lépni és igazságot szolgáltatni!

E gondolatok hallatán – melyek gyakran artikulálódnak napjainkban – méltán kérdezhetjük, talán már az ember írja elő Istennek, hogy mit és hogyan cselekedjék? Vagy őt tegyük felelőssé emberi vétkeink és sötét cselekedeteink miatt?

Ezzel együtt megvalljuk, Isten gyakran elrejtőzködő Isten, aki világfenntartó és történelemirányító bölcsességével a rosszat és a gonoszt is felhasználja, és ígérete szerint javunkra fordítja.

Milyenek látjuk Istent? – Amilyenek Ő megmutatja magát. Nem azon lényege szerint, amilyenek mi elképzeljük, hanem *akinek Ő feltárta s kijelentette magát.* Ezen tette pedig a keresztnél tündököl előtűnt. "Úgy szerette a világot, hogy Fiát érte adta, hogy aki hisz Őbenne, el ne vessen, hanem örök élete legyen."

Lehet Isten ellen ökölbe szorított kézzel lázadni, s főnöként felelősségre vonni, s lehet csendes szívvel sorsunk zord csapásait békén hordozni.

Milyenek látjuk Őt, az Istent? Amilyen a szívünk, amilyen a belső világunk?

A sokkal nagyobb kérdés: *milyenek lát Ő maga minket?* Olyanok vagyunk, mint amilyenek teremtett, amilyenek a megváltásban megálmodott, s amilyené Lelkével formálni akar?

Teológiai Akadémiánk, Hitstudományi Egyetemünk új tanévet kezd. Szorongva ülnek először köztünk az új első évesek. – Lát és szeret titeket az Isten. Lássátok ti is Isten könyörületes szemével Akadémiánkat! – Többen az utolsó tanévet kezdik a hallgatók közül. Feszített munkaév, vizsgák sokasága vár rájuk, s aztán a szolgálat, „mély-vize”, kipróbálása annak, amire készültek. – Lát és szeret titeket az Isten. Lássátok a Láthatatlant egész évben s aztán a láthatatlan egyházra is gondolatok!

Teológusok és hittanárképzősök! A legszebb és a legnehezebb szolgálatra vállalkoztok s készültök:

Lássátok Isten szemével a világot, az egyházat, hitben lássátok a legnagyobbat, magát Istent! Ámen.

Szebik Imre

DUBOVAY GÉZA:

A szolgálatot letevő lelkész imája

URAM! Köszönöm a szolgálatban eltöltött éveket és évtizedeket. Azt a félévszázadnyi időt, melyben itt szolgálhattalak Téged. Köszönöm az igét, amit rámbíztál. A szószerket, melyről prédikálhattam gondjakkal, bűneikkel viaskodó megfáradt embereknek. Köszönöm a megterített oltárt, melyről Megváltó Jézusom szent testét és véréát adhattam bűnbánó szíveknek és a virágos oltárt, ahonnan áldásoddal indíthattam közös életútra induló fiatalokat. Köszönöm a keresztlőmedencét, ahol öledbe helyezhettem szíveket és életeket. És köszönöm a virágos ravatalokat is – a vigasztalás és örökélt beszédét szolgálhattam megszomorodott szívűeknek. Köszönöm szolgálatom minden eredményét, amivel megörvendeztetél és minden kudarcát, amivel korlátaimra figyelmeztettél. Óh, hányszor elvesztem volna kegyelmesen hordozó, őrző és megtartó szereteted nélkül, URAM!

És köszönöm a testvéreket, a munkatársakat – felém szeretetre nyíló szívüket. Óh, hányszor záródott volna be az enyém tehetetlenségem, megfáradtságom keserűségében!

Köszönöm családtagjaimat, akiknek oly sokszor kellett türelmes és lemondó szeretetben elviselniük szolgálatom hűséges betöltéséért.

URAM! Te felette vagy az időnek és az időt azért adad, hogy megérthessük és cselekedjünk akaratomat. Köszönöm Neked 75 mérföldköves életutamat. Ó mennyi drága idő a jóra, a szépre, az igazra és emberséges cselekedetre! Kérek, bocsásd meg, ha oly sokat rosszul tettem és oly sokat elmulasztottam. Vágyom azok bocsánatát, akiket talán akaratlanul is megbántottam; igazítsd a helyes útra azokat, akiknek nem tudtam utat mutatni; hadd öleljen át azok szeretete ezután is, akik felé csak egy kicsi szépet és jót is tehettem. A szeretet szálszálai maradjanak ezután is erősek.

URAM! Te engedted meg, hogy megöregedjem. És azt is tudod – URAM – hogy öregségem milyen nehéz és milyen teher számomra, – hiszen egyre jobban fogytán érzem erőmet. Mégis, ne engedd hogy valaha is túlságosan fáradt legyek ahhoz, hogy köszönetet mondjak Neked és hogy Téged dicsérjek. Kérek, adj áldatot elfogadni, hogy egyre inkább másokra szoruló. Kérek, URAM, add hogy bölcs szívvel számoljam napjaimat, – hogy meg ne feledkezsem a végről ITT és a kezdetről ODAÁT! Emlékeztess halálomra gyakran és emlékeztess örökéletemre még gyakrabban!

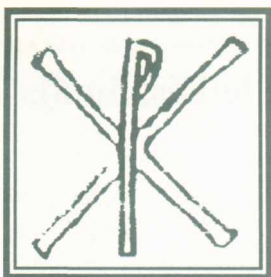
Hogy is tudjam eléggé megköszönni Neked URAM, hogy Te nem öregszel és nem mégy nyugdíjba. Köszönöm, hogy tanítgatsz, mind többször emlékeztetsz, nem rajtam áll vagy bukik egyházad sorsa. Köszönöm, hogy tovább folyik az élet szeretett gyülekezetemben – nélkülem is. Engedd megértenem, hogy szolgálád szerszámok csupán a Te kezdedben – hogy előd és utód egymást kiegészítve végezhetik csak jól a munkát. Köszönöm, hogy adtál utódot; áldd meg hűséges munkáját és áldd meg életét, szereteteit. És ha adnál még erőt, kedvet a segítségre talán egy kicsi jó szóra, talán csak egy kicsi könnyesepp letörlésére, lankadó kezek felemelésére – megköszönöm, URAM!

Azt kérem még, URAM – adj kedvet az imádsághoz, a veled való beszélgetéshez, hogy én, aki annyit beszéltem már RÓLAD, most egyre többet beszéljek VELED!

Tartsd meg hitemet.

Szólj URAM – MÉG hallja a Te szolgálád! Ámen.

Kaposvár, 1994. szeptember 25.

Tanuljunk együtt

„E jelben győzni fogsz” (?)

– Karl Barth a „nagykonstantinuszi korszak”-ról –

Eusebius „az egyháztörténetírás atyja” jegyezte fel a legendát Nagy Constantinus császár látomásáról. A legenda szerint 313-ban, a császár – ellenfele, Maxentius felett, a milviusi hídnál aratott diadala előtt – fényes nappal, napfény ragyogásától övezett keresztet látott, majd Krisztus hangját hallotta: „en touto nika”. Később jelszóvá vált: „in hoc signo vinces = e jelben győzni fogsz”. A császár hadi zászlájának, a labarumnak csúcsára tűzte a keresztet, testőreinek a pajzsát pedig a Krisztus-monogrammal díszítette. Közhellyé vált a nézet, hogy ezzel kezdődött el „a kereszténység diadalútja” – a „nagykonstantinuszi korszak”.

Lietzmann józanul jegyzi meg, hogy a mai Ponte Molle-nél nem a kereszténység és a pogányság ütközött össze. Hiszen Maxentius is toleráns volt a keresztények iránt. A császári trónért vívott küzdelemről volt szó. - Eusebius viszont (ő volt a császár udvari történetírója) *eszményi keresztény uralkodónak* mutatja be Nagy Constantinust: „Isten földre szállt angyala”, Jézus Krisztus „földi helytartója”. - Jakob Burckhardt bázeli történész 1880-ban „Nagy Konstantin kora” című munkájában elismerte a császár nagyságát, de nem tartotta keresztény uralkodónak, sőt kereszténynek sem. Szerinte nagyszabású reálpolitikus volt. Felismerte a felbomlóban lévő Római Birodalomban a mindenfelé, mind nagyobb számban fellépő és szellemi küzdelemre is felkészült keresztények integráló jelentőségét. Szabadságot, majd mind több kiváltságot biztosított számukra. Az üldözött egyház hatalomra tett szert. Burckhard szerint Nagy Constantinus az egyház nagy kísértője volt. Nagy Constantinus óta a kereszt bibliai értelmétől eltérően és istentiszteleti összefüggéséből kiszakítva hatalmi jelvénné, a kereszténység hatalmi igényének szimbolumává vált. *A kereszt ilyen evilági triumfalista értelmezése mellé Lúther „theologia crucis”-a tette a máig is elgondolkoztató első igazán nagy kérdőjelet.*

A középkorban kiteljesedett nagykonstantinuszi korszak a diadalmas kereszt jegyében állította Európát (elsősorban Nyugatot) és azt „*corpus christianum*nak” – magyar vonatkozásban „*regnum marianum*nak” tekintette. A német romantika (Novalis) nosztalgiával tekintett vissza a középkorra és a reformációt tette felelőssé annak fellazulásáért. *Napjainkban csak fenntartással beszélhetünk „keresztény Európáról”.* A kereszténység a pluralista Európában szórvány-jelenség sokszor még a családi életben is. Ugyanakkor a kereszt-

tyenség a külmissziói tevékenység (és a gyarmatosítás) gyümölcseként ma világ-szórványnak tekinthető.

Az első világháború óta divattá vált a „Nyugat alkonyáról” (Spengler), a „nagykonstantinuszi korszak végéről”, „nagykorúvá vált világról” (Bonhoeffer), „posztkrisztianus korszakról” beszélni. Sokan emlegetik, hogy új világkorszak - „new age” - küszöbén állunk.

Mi tulajdonképpen az „e jelben győzni fogsz” jegyében álló nagykonstantinuszi korszak? Barth megkísérelte 1935-ben ennek a korszaknak teológiai elemzését „Evangeliem in der Gegenwart” címen tartott előadásaiban (Theologische Existenz heute 25. füzet). Előadásait egy évvel a Barmeni Teológiai Nyilatkozat létrejötte és közvetlenül a náci Németországból történt kiutasítása után tartotta Svájcban.

Barth úgy látta, hogy „a kereszténység eddig ismert formája végét járja”. Arra a kereszténységre gondolt, amely létjogosultságát, sőt kiváltságait a világtól várja. Ez a kereszténység kulturájával, moráljával, szertartásaival *társadalmi képződmény*. Több-kevesebb joggal, de mind kevesebbel, az evangéliumot tekinti éltető és létrehozó forrásának. Az így kialakult „kereszténység” még jellemző korunkra, bár megfigyelhető, hogy értékrendszere mindinkább mellékszerepet játszik. Annyiban értékeli pozitívan, amennyiben a pénz és a technika által meghatározott társadalom elvárásaihoz igazodik.

Ezzel a történelmi képződménnyel ellentétben hangsúlyozza Barth, hogy az evangélium más. Nem történelmi képződmény. Nem azonos a rá szívesen hivatkozó kereszténységgel. Számára a kereszténység csupán szintér és nem előfeltétel. Az evangélium a történelem folyamán emberileg regisztrálható jelek formájában lép porondra. 1935-ben, a németországi hitvalló egyház küzdelmei idején, ilyen jelnek tekintette a hit megvallását; a világos tételekben megfogalmazott és ezeknek megfelelő tettekben kifejezésre juttatott hitet. A hit ilyen megvallása nem érvényteleníti a régi hitvallásokat. Figyelembe veszi az új kihívásokat, azonban az evangélium igazságtartalmának igenlése következtében maga is kihívássá válik.

Barth 1935-ben úgy látta, hogy a nagykonstantinuszi korszak letűnőben van. Az egyház nem számíthat egykori szövetségeseinek kedvezésére és oltalmára. Saját lábára kell állnia. *A sejtése szerint letűnőben lévő nagykonstantinuszi korszakot két, egymással szinte homlokegyenest ellentétes felfo-*

gás tükrében mutatja be. Elemzését szószzerinti fordításban közöljük:

1.

„Szólhatunk és sajnálkozhatunk így: *A keresztyénség alig-hogy megélte első évszázadát, máris egy nagy illúzió és fikció, magyarán egy nagy hazugság áldozatává vált.* Nem tudta elviselni, hogy ostoba, rövidéletű kisebbségnek minősítsék. Többre vágyott, minthogy pusztai vándornép és háztetön gubbasztó magános madár módjára éljen. Megelégette a szenvedést. Isten dicsőségét és az emberiség üdvét hangoztatva, *biztonságra* vágyott. Megfeledezett így arról, hogy a számára kimért idő, vagyis a Jézus Krisztus mennybemenetele és visszajövele által határolt idő ugyan kezdetét vette, de vége felé tart és hogy igen rövidre szabott idő. Isten szabad kegyelmének foglyaként ez az idő a vándorlás és nem a letelepedés, a találkozások, de nem a kötődések, a sátorverés és nem a kőházak építésének ideje. Elfogadta tehát a világ vendéglátó meghívását. Maga viszont megkérte a világot, hogy ismerje el létjogosultságát és biztosítson otthont számára. Megegyeztek egymással. Most már a világ garantálja létét. *Egyre másra kötött szövetségeket: a Római Birodalommal, a plátói-arisztotelési filozófiával, az északi germánok népi hagyományaival, az újkor humanizmusa majd később technikája által befolyásolt kulturájával, sikerekre tett szert. Az egyház a világ egyik nagyhatalmává vált.* A keresztyénség megőrizhette életét e szövetség keretében, sőt kitűnt, hogy diadalmaskodott és fölényre tett szert. „*Győzött*” - amint mondani szokták. A középkor csúcán úgy tűnt, hogy rövid ideig az európai ember egész életének betetőzőjévé, koronájává vált. Ezt az igényét még századok múltán is sikerül, hacsak látszatra is, érvényesítenie. Mind napjainkig sikerült elérnie, hogy városi és falusi településeink el tudják viselni a keresztyénség egy bizonyos „temperált” formáját. *Nagy árat kellett azonban fizetnie ezért. Eladta egy tál lencséért elsőszülöttségi jogát.* Elfogadta a történelemben érvényesülő erők és hatalmasságok garanciáját, de ezzel maga is garantálta azok igényjogosultságát. Amikor részesült az általuk nyújtott biztonságban és elfogadta ajándékait, maga is részesült amazok múlandóságában, tündöklésében és bukásában, szereplésükben és távozásukban. Amint mondani szokták: *befolyásolásukra törekedve, maga is befolyásuk alá került.* Nyilatkozatai szürkévé, felismerései üressé váltak. Megzietlenül sóvá lett. Története a jelen világkorszak eszméivel és tendenciáival való önként és kényszerből vállalt egybeszővődésének történetévé vált, pedig kezdetben azt vallotta erről a világkorszakról, hogy Jézus Krisztus keresztyén által egyszer és mindenkorra letűnt. A büntetés azonban nem maradt el és éppen mostanában lett nyilvánvalóvá. A világ, amelynek a keresztyénség oly sok bizalmat előlegezett, titokban mindig hűtlen volt hozzá, a szövetséget mindig lazán kezelte, ma pedig nyíltan kimondja: a szövetség megtartása nem áll szándékában. A „keresztyén Európa” pokoli kacajok közben visszatér eredeti vad szabadságához. *A keresztyénség pedig, miként a megesett leányzó, siránkozott hűtlen szerelmese miatt.* Miért akarta megtartani életét az evangélium rovására, holott az evangélium erejéből élhetett volna. *Ma csupán az történik, hogy benyújtja számláját az a nagy hazugság, amelynek martalékává vált az egész vonalon, különösen a Constantinusszal kezdődő végzetes korszak óia.”*

2.

„Más szempontból is foglalkozhatunk ezzel az egész ügyvel. Másképp is értékelhetjük az evangélium és a világ ha-

talmasságai közt létesült különös, több évszázada érvényes, ma azonban problémássá vált szövetséget. *Értelmezhetjük Isten türelmes és bölcs világkormányzása jeleként. Bizonyos időre és bizonyos korlátok között jó volt és szükség volt rá.* A mennybemenetel és visszajövetel közötti időt nem tekinthetjük egyszerűen üres időnek. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy ez az idő az eljövendő örökkévalóság példázatául is szolgál. *Valami már most beteljesedik abból, hogy a szelidek öröklik a földet, hogy e világ minden hatalmassága és országa Istennek és Krisztusának lesz kénytelen hódolni.* Nem mellőzhető a János apostol Mennyei Jelenésekről írt könyvében említett „első feltámadás” és az „ezeréves birodalom”. Az sem, hogy a sátán egy időre megkötöztetik. Közben arra is felfigyelhetünk, hogy valamiféle második *Nóé féle* szerződés szivárványíve alatt *egységet képezhet a természet és a kegyelem, az antik örökség és Krisztus, az értelem és a kinyilatkoztatás, az állam és az egyház.* Ez az egység ugyan ellentmondásos és *nem problémamentes, mégis testet ölthet* és nem nélkülözi az általa áhított béke tartalmának felcsillanását. Ez az egység öltött testet a „corpus christianum” eszményében és létrejöttében, hogy azután ott tükröződjék a középkori tudomány és művészet alkotásaiban, majd a korai és késői renaissanceban is és honvágyat, nosztalgiát támasszon mindmáig. Testet öltött a „Német nemzet szent római birodalma” ama csodálatraméltó és jelentőségteljes eszméjében és megvalósulásában, amely első tördőfését a svájci államszövetség különválásával szenvedte el, amelynek látomása még ott lebegett Goethe össze előtt, amelynek utolsó romjai a kivénhedt Ausztria összeomlásakor éppen napjainkban táruult szemünk elé. *A szintézisnek ez a kora – mint valami egyetlen nagy álmkép és az inkarnációnak valami emberi, talán túlságosan is emberi visszfénye – jelként áll előttünk, hogy minden időkre szólóan hirdesse: honnan jövünk és merre tartunk.* Az emberi dolgok esetlegességei közepette *tűnékeny jel, múlandó hasonlat volt.* Még jóval azelőtt, hogy kiteljesedhetett volna, maga is részesült a múlandóság sorában a stagnálás és a pusztulás jegyeseként. *Mégis, sőt éppen ezért, az örökkévaló dolgok jelévé és példázatává, a gondviselés jótékony intézményévé válhatott az evangélium érvényben maradása érdekében.* Amikor ma a profán világ önállóságát, a keresztyénség fokozódó félretételét, elvilágiasodását és tagadását észleljük, szörnyülködés helyett *józanul kell tudomásul vennünk e korszak természetes kimúlását és azt is, hogy nem volt hiábavaló, mert nagy és tiszteletreméltó korszak volt még akkor is, ha nem folytatható tovább és vissza se térhet.”*

Barth a nagykonstantinuszi kornak e két ellentétes értelmezését történelmi hipotézisnek tekinti. *Egyik se képviseli a teljes igazságot.* Részgazságaikon mégis érdemes elgondolkozni. – *Három kísértéstől óv.*

1. Nem szabad az egyik szemléletmódot a másik rovására előnyben részesíteni.

2. Bár sok jel figyelmeztet a nagykonstantinuszi korszak alkonyára, nem szabad azt képzelnünk, hogy új egyháztörténeti korszak kezdődött máris; a régi véget ért. A nagykonstantinuszi korszak még mindig jelen van; *jó és rossz lehetőségei még nem merültek ki.*

3. Az egyháztörténet és a világtörténelem megkülönböztethető és megkülönböztetendő, de egymástól el nem választható. *A hitvalló egyház a világban, a világtól szabadon, a világ számára él. Ez a küldetése.*

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy *Barthot a jelenkor teológiai elemzésére a németországi hitvalló egyház*

nem mindig egyértelmű küzdelmei között szerzett tapasztalatai készítették. A konfliktus gyökerét kereste előadásában. Több-ről és másról van szó szerinte, mint a totális állam és az autonómiáját védő egyház ütközéséről. A keresztyénség Németországban (és nemcsak Németországban!) egyházaival együtt egy varázserejű jelenség, a nemzetiszocializmus bűvöletébe került. Ettől a bűvölettől csak az evangélium ereje és az evangélium igazságtartalmának az adott körülmények közötti nyílt és bátor megvallása teszi szabaddá és egyben hatékonyá az egyház szolgálatát.

Fél évszázad távlatából meg kell állapítanunk, hogy ma is elgondolkoztató vizsgálódása a „keresztyén Európára”, sőt elsősorban a „keresztyén Nyugatra” korlátozódott. Az ő foglalkoztató kérdés ma kiszélesedett, világtávlatúvá, ökumenikusává vált. Ennek ellenére, vagy éppen ezért most is segíthet illuzióink és aggodalmaink fogságából szabadulnunk, mert az evangélium igazságtartalmában való elmélyedésre készítet. *Bátorít, hogy megszabadulhatunk:*

a) attól a mind történelmi, mind vallási szempontból szektás elképzeléstől, amely szerint az előttünk járó feltámadott Úrhoz való felzárkózás helyett a „pre-konstantinuszi” keresztyénség modelljéhez visszatérve találhatjuk meg a ma válságos helyzetből kivezető utat.

b) attól a kísértéstől, hogy Európa újraevangelizálását a nagykonstantinuszi korszak modern formájú felelevenítésének eszközévé tegyék.

c) attól a bűvölő félelemtől, amely el akarja hitetni velünk, hogy „utolsó mohikánok” vagyunk és „utánunk a vízözön”, - mert figyelmen kívül hagyja, hogy Isten Lélek, vagyis, hogy ő maga gondoskodik arról, hogy ne menjen feledésbe, ami a Golgotán elvégeztetett.

A címfeliratban azért került a közismert jelmondat - „E jelben győzni fogsz” - mellé zárójelbe tett *kérdőjel*, mert ez érzékeltetni akarja: ma sokkal megtermékenyítőbb lenne Luther „theologia crucis”-ában elmélyednünk, mint a nagykonstantinuszi kereszt-vízíó káprázatán nosztalgikusan ábrándozni. Barth nagyra értékeli Luther megállapítását: „A történelem Isten álarca” (*larva dei*). Hozzátehetjük: *az élő Isten álarca és nem a démonok játszótétere.*

Benczúr László

Megjegyzés:

A fordításban közölt Barth szöveg kiemelései nem Barhtól, hanem nagyrészt Révész Istvántól és kisebbrészt tőlem származnak. Révész István 1944-ben úgy rendelkezett frontszolgálatra való behívása előtt, hogy halála esetén könyvtárát Dezséry Lászlóra és rám hagyja. Október 20-án Tiszavárkonynál táborilelkész-főhadnagyként hősi halált halt. Október 22-én temették el Nagykovácsón. Németnyelvű teológiai könyvei hozzám kerültek. Többek között Hans Lietzmann: „Geschichte der Alten Kirche” c. híres művének három kötete, valamint a Barth és Thurneysen által „Theologische Existenz heute” címen kiadott tanulmány-sorozat majdnem valamennyi száma. Aláhúzásai, felkiáltójelei, széljegyzetei arról tanuskodnak, hogy különösen Barth írásait elmélyülten tanulmányozta. Lényeglátó kiemeléseinek segítségével 50 év múltán is együtt meditálhattam vele az általa is elgondolkoztatónak tartott témáról.

B.L.

*

Újra aktuális téma, Barth tanításait nem kopírozni hanem megszívlelni kell; meditációra, teológiai újragondolásra serkentő. (Szerk.)

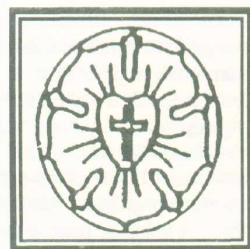
A vallásos közösségek etikai alapelvei, avagy a tisztesség szabályai

Mi, a Finn Lelki Egészség Társasága Vallási- és lelki Egészség projektjében résztvevő, különböző egyházakat, vallási egységeket és közösségeket képviselő tagjai, az általános emberi jogok, a lelki jólét és a vallásszabadság biztosítása és mindennemű, a vallásra és meggyőzésre irányuló türelmetlenség és elnyomás kiküszöbölése érdekében azzal a felhívással fordulunk mind a magunk egyházához, mind a hazánkban működő más egyházakhoz és vallásos közösségekhez, hogy tevékenységükben alkalmazzák az alábbi elveket:

A Finnországban működő vallási közösségek

1. – elősegítik a finn törvényekben, az ENSZ általános emberi jogok deklarációjában, az Általános Emberi Jogok európai szerződésében és az országunk által ratifikált más, az emberi alapjogokat érintő szerződésekben foglalt, azokhoz kapcsolódó, vallásszabadságra és egyéb alapjogokra vonatkozó kötelezettségek megtartását –
2. – tisztelik mindenkinek azt a jogát, hogy bármiféle kénysertől, vagy megkülönböztetéstől mentesen döntsön valamely vallási közösséghez való csatlakozásáról –
3. – elősegíteni törekednek mind a nyilvános, mind a híveikre irányuló információs és felvilágosító tevékenységükben a különböző vallásokhoz tartozó egyének egymás iránti kölcsönös tiszteletét –
4. – nyíltan és világosan kifejezésre juttatják, milyen vallást képviselnek, amikor a nyilvánosságot a maguk tevékenységéről tájékoztatják és amikor a maguk tevékenységi körébe szőlítják a vallásukhoz nem tartozókat –
5. – meggyőződnek arról, hogy mindenki, aki az adott valláshoz való csatlakozást fontolgatja – amennyiben az illető kiskorú, akkor a szülei, vagy törvényes gondviselői – tisztában vannak ama vallás céljaival, működése természetével, valamint a tagsággal járó jogokkal és köteleességekkel –
6. – tisztelik a kiskorú gyermek szüleinek és törvényes gondviselőinek azt a jogát, hogy a gyermek vallásos neveléséről és vallásos hovatartozásáról döntsenek –
7. – gondoskodnak arról, hogy a vallásból úgy lehessen kiválni, hogy az illető emiatt semmiféle nyomásnak, megkülönböztetésnek (valamiféle szerv, vagy a vallás képviselője általi kihallgatásnak, vagy rábeszélésnek) ne legyen kitéve –
8. – gondoskodnak arról, hogy akit vallásában kiközösítés, vagy jogai gyakorlásának a korlátozása fenyeget, azt a döntés előtt meghallgassák, a döntés után pedig joga legyen, ha kívánja, a döntés megváltoztatását kérni vallása magasabb döntéshozó szervétől –
9. – gondoskodnak arról, hogy a tagoknak joguk legyen
 - egyedi mivoltukhoz (egyéniiségükhöz, identitásukhoz) –
 - szavazati joggal élni állami, vagy más választásokon, vagy a szavazástól távol maradni –
 - szabadon dönteni arról, hogy ügyüket független bíróság elé viszik, vagy sem –
 - szabadon választani házastársat, családot alapítani, vagy elválni, vagy családalapítás nélkül maradni –
 - tulajdont birtokolni, a felett rendelkezni vagy attól megválni –
10. – támogatják tagjaikat szellemi és lelki krízis esetén és kívánságra segítik őket szociális és egészségügyi gondozás igénybevitelében.

(Helsinki, 1994. nyara)

DR. PÓSFAY GYÖRGY:

VISSZATEKINTÉS A LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG ÖT VILÁGGYŰLÉSÉRE

Nagy érdeklődéssel olvastam a „Lelkipásztor” 1994. évi 7. és 8. (összevont) számában a Lutheránus Világszövetség hetedik, Budapesten tartott közgyűlésére visszatekintő cikkeket. Bár sajnálom, hogy a felkérteknek csak a fele tudott a folyóirat említett számának megjelenéséig kéziratokat a szerkesztő rendelkezésére bocsátani, a 251. oldalon olvasható sorok mondanivalója („Esetleg még az év folyamán... másoknak is helyt adunk a vélemény nyilvánításra”), valamint a 300. oldalon, az ezt határozottabban megerősítő „Szerkesztői üzenet” engem is arra biztatott, hogy írjam le a budapesti világggyűléssel kapcsolatos emlékeim közül egyiket, másikat. Remélem, példám mások is fogják követni.

Amit most leírok, az nem akar sem az eseményekről szóló beszámoló lenni, sem kiértékelés. Tudom, kissé sematikusnak is lehetne bélyegezni módszeremet, mert azokat a világggyűléseket, amelyeken résztvettem, *négy szempontból vizsgálom*: (1) azok lefolyása és objektív, történelmi jelentősége szempontjából és (2) néhány személyes benyomás elmondása által; majd (3) szólok néhány szót a mindenkor magyar delegáció szerepéről, valamint (4) arról, hogy volt-e valamilyen szerepem, amely által hozzájárultam ezen gyűlések munkájához.

LUND, 1947

1. A II. Világháború után ez volt az első nagyszabású nemzetközi keresztyén összejövetel. Tulajdonképpen két gyűlés volt ekkor Lundban: A Lutheránus Világkonvent utolsó gyűlése és a Lutheránus Világszövetség megalakulását kimondó összejövetel.

2. A német egyházak szép számban érkezett képviselői talán itt jelennek meg először mint egyenrangú felek egy, a II. Világháború után tartott nemzetközi összejövetelen. Az amerikai evangélikusság, amelyet Európában egyébként sem túlságosan ismertek mint dinamikus, ökuménikusan elkötelezett, de a lutheri örökséghez hű közösség mutatkozott be.

3. A magyar delegáció két Magyarországról érkezett (dr. Jánossy Lajos és Ordass Lajos) kiküldöttből, egy magyar útlevéllal akkor Genfben élő laikusból (dr. Radvánszky Antal) és három, ugyancsak magyar útlevéllal Svédországban tartózkodó ösztöndíjas segédlelkészből (Leskó Béla, Pósfay György és Vajta Vilmos) állt. Összehasonlítva a Németország szovjet megszállási övezetéből, a Csehszlovákiából és Lengyelországból jött delegátusok útkeresésről bizonyosságot tevő vagy csak nehézségeiket látó magatartásával, a magyarok voltak

Amikor azonban elolvastam a 252. oldalon Dr. Hafenschel Károly „Bevezetés” című cikkét, amelyben arról ír, hogy a budapesti világggyűlés más volt, mint a Dar-es-Salaam-i, vagy Helsinki-i, akkor arra gondoltam, hogy talán szükséges lenne a budapesti előtt tartott, sőt azt követő LVSZ-i közgyűlésről is írni valamit, hogy ez a „másság” jobban kidomborodjon. Mivel én lassanként azok közé az „utolsó mohikán”-ok közé tartozom, akik az idáig tartott nyolc világggyűlés közül ötön résztvettem (a Svédországban élő dr. Vajta Vilmos szolgatársunk is elmondhat hasonlót), úgy éreztem, hogy a szerkesztő említett terve alkalmas ad nekem arra, hogy kibővítem visszaemlékezéseimet.

szinte az egyetlenek, akik az *egyház jövőbeni teendőiről* próbáltak szólni. Ordass Lajos János 12,35-36 alapján tartott áhítata ezt jól kiemelte. Ugyancsak nagy benyomást tett a résztvevőkre, amikor dr. Jánossy a soproni „Erzsébet” Tudományegyetem Evangélikus Hiittudományi Karának díszdoktorává avatott 8 evangélikus egyházi vezetőt, illetőleg teológiai tanárt.

Ordass Lajost itt választották meg először az LVSZ alelnökének.

4. Még a világggyűlés előtt a svéd helyi bizottság vezetői felkértek, hogy mi, magyar ösztöndíjasok segítsünk munkájukban. Később a Lutheránus Világkonvent főtitkára (később az LVSZ első főtitkára), dr. S.C. Michelfelder megerősítette a felkérést és mindjárt becszótta a rendezőség irodájában végzendő munkára. Később Leskó Bélával megbízott engem is, hogy a résztvevő egyházak által rendelkezésre bocsátott anyagból egy kiállítást állítsunk össze, amely be-

mutatja a világ sok országában szolgáló evangélikus egyházak életét. Főleg Vajta Vilmosnak segíthettünk az akkori magyar evangélikus egyház életét bemutató angolnyelvű könyvecske időben való megjelentetésében („The Hungarian Lutheran Church of To-day”). Lehetőleg minden gyűlésen résztvettünk, különösen a fiatalság részére tartottakon és így jó kapcsolatokat építettünk ki az ezeken nagy számban résztvevő, főleg amerikai fiatalokkal.

HANNOVER 1952

Ebben az időben az amerikai Clevelandban szolgáltam és nem tudtam résztvenni a II. Világgyűlésen. Mégis, az ott készült filmhez („Az élő Ige gyümölcse”) csatolt második részben, már mint venezuelai lelkész, én is szerepelek.

MINNEAPOLIS 1957

1. Az eddig talán legnagyobb tömeget megmozgató világgyűlésnek a minneapolis-i mondható. Nagyszerű szervezés, szíves, de nem eltúlzott vendéglátás, sok párhuzamos és éppen ezért szabadon választható programba bekapcsolódás lehetősége jellemezte ezt az együttlétet.

2. A városnak és környékének, több száz evangélikus gyülekezetéből sokan rendszeresen látogatták a nagygyűlés különféle rendezvényeit és messze távolról is érkeztek nagyszámban látogatók. Voltak szervezett találkozási alkalmak, előkészítő vagy kiértékelő gyűlések a Minneapolis-i közgyűlés előtt és után is.

3. Minneapolis-ban egy hattagú delegáció képviselte a Magyarországi Evangélikus Egyházat (Hafenschér Károly, Keken András, dr. Nagy Gyula, D. Ordass Lajos, Szabó József és dr. Wiczian Dezső). A megnyitó istentiszteleten Ordass Lajos prédikált. Témája: „Jézus Krisztus halálának a gyümölcse”, alapigéje János 12,20-26 volt. Ezt az „Auditorium”-ban 12000 ember hallgatta, a város sok evangélikus templomában, ahová televízió segítségével, felnagyított képernyőn volt követhető az istentisztelet lefolyása, több, mint kétszerannyian. Ezenkívül Ordass Lajos a Központi Evangélikus templomban is prédikált, mint ahogy a többi magyar delegátus is szolgált a városnak vagy környékének evangélikus templomaiban. Ordass Lajost és kilenc másik evangélikus vezetőt a város tiszteletbeli polgárává fogadta, ő volt az, aki nyilvánosan megköszönte az LVSZ-nek a Magyarországnak küldött segítséget, majd a Minnesota állam parlamentje előtt tartott szabadtéri záróistentiszteleten (a

rendőrség 128000-re becsülte a résztvevőket) a „Krisztusban nyert szabadság”-ról szólt. Minneapolisban ismét megválasztották Ordass Lajost a Világsszövetség alelnökévé.

4. Jómagam, mint a megfigyelői státussal rendelkező venezuelai evangélikus gyülekezetek képviselője vettem részt ezen a nagygyűlésen, így első feladatom az volt, hogy minden hivatalos összejövetelen jelen legyek, és így jelentést tehessenek kiküldömnem. Volt azonban egy aktivitást jelentő feladatom is. Az egyik esti, tájékoztatójellegű összejevetelen, amely az LVSZ világszolgálati munkáját volt hivatva bemutatni, az „Auditorium”-ban előadást tartottam az 1956-ban hazajukot elhagyott magyar menekültek érdekében végzett nagyszabású világszövetségi munkáról. Közreműködtem abban is, hogy 1957 augusztus 21-én létrejöjjön a magyar delegáció és az amerikai, valamint más országokból Minneapolisba érkezett magyar evangélikus lelkészek, illetőleg a városban lakó magyar evangélikusok találkozója, amelyet nyilvános úrvacsorai istentisztelet vezetett be, majd közös ebéd és megbeszélés zárt le, valamint elkísértem Ordass Lajost dr. Michelfeldernek, az első főtitkárnak, az ohioi Toledo városa közelében levő sírházhoz és Clevelandbe, ahol a keleti oldali egyház templomában magyaryelvű esti istentiszteletet tartott.

HELSINKI, 1963

Ekkor már 11 éve Venezuelában szolgáltam, de a Venezuelai Evangélikus Tanácsba tömörült gyülekezeteket ezen az LVSZ közgyűlésen nem én képviseltem, így erről nem tudok beszámolni. A magyarországi delegáción és az LVSZ munkatársaként dolgozó Vajta Vilmoson kívül több külföldön élő magyar evangélikus lelkész is részt vett, valamint erdélyi és jugoszláviai magyar testvéreink egyháza is képviseltette magát.

EVIAN, 1970

Ezen sem vettem részt, de a három venezuelai résztvevő közül az egyik, Puky Ákos, egy, már Dél-Amerikában kiképzett fiatal magyar lelkész volt. A magyarországiak és erdélyiek mellett Leskő Béla (Argentína) és Vajta Vilmos (Strassburg) is jelen voltak ezen az V. Világgyűlésen.

DAR-ES-SALAAM, 1977

1. Ez volt az első LVSZ közgyűlés, amelyet az ún. „harmadik világ”-ban tartottak. A vendéglátó egyház alig húsz évvel korábban szerveződött meg különböző európai és amerikai evangélikus

egyházak missziói munkája révén létrejött „zsinat”-okból (egyházkerületekből). A VI. Világgyűlés a város külső területén levő állami egyetem épületeiben folyt le, ahol egy körülzárt parkban álló diákokthozban laktak a résztvevők. Mindenki az ott lévő menzákon étkezett, és ugyanott vett részt a gyűléseken. Viszont a helyi gyülekezetekkel, illetőleg lakossággal való kapcsolatról jólszervezett, főleg a megnyitás előtti héten tartott, többnapos látogatóprogramok gondoskodtak. Itt választották meg az LVSZ elnökévé az első afrikai evangélikust: *Kibira* Josiáhl bukobai püspököt.

2. A legtöbb nem-afrikai résztvevőnek nagy élményt jelentett egy, az ezekben az időkben sokat bíralt missziói munka gyümölcséeként keletkezett egyház szolgálatának a megismerése. Sokan megbizonyosodtak arról, hogy az Evangélium valóban örömteljesebbé, boldogabbá és emberibbé tudja tenni az azt elfogadók életét. Ugyanakkor megmutatkoztak a dar-es-salaami világgyűlésen bizonyos különbségek a magukat teológailag „haladók”-nak tartó és ezért állandóan új teológiai meglátásokat propagáló „nyugatiak” és a teológiai tradíciókat nagyrabecsülő „harmadikvilágbeli” egyházak között. Ugyanekkor ezek, köztük sokhelyen megtapasztalható, nem mindig hagyományosnak mondható egyházi gyakorlatukkal jól bizonyították, hogy az Ágostai Hitvallás VII. cikkében említett szabadságnak – amely elmondja, hogy mi szükséges az egyház valódi egységéhez, – fontos ekklézziológiai, sőt ököménikus jelentősége van.

3. Ebben a szokatlan környezetben a négytagú (dr. Hafenschér Károly, D. Káldy Zoltán, dr. Ottlyk Ernő és T. Kovácsházi Zelma) magyarországi delegáció – bizonyos kivételektől eltekintve – inkább passzív, az eseményeket szemlélő magatartást tanúsított, egyes tagjai talán főleg az otthoni munka számára hasznosítható tapasztalatok gyűjtését helyezték előtérbe. Mivel a külföldön munkálkodó magyarszarmazású résztvevők száma a Magyarországról jöttékét meghaladta (dr. Nagy Gyula az Európai Egyházak Konferenciáját képviselte, Pátkai Róbert a Nagy-britanniai Evangélikus Tanácsot, Terray László a norvégiai delegáció tagja volt, Z. Csekme Éva és jómagam az LVSZ munkatársaiként voltunk Dar-es-Salaam-ban; jól beszélt magyarul a szlovéniai evangélikus egyház kiküldöttje [Kühár József] és – természetesen – az erdélyi magyar egyházé, dr. Lengyel Lóránt is; egy rövid időre a Clevelandban élő ifj. Brachna Gábor is

megjelent a Világgyűlésen!), Terray László meghívására egyik este sor került egy „magyar evangélikus találkozó”-ra, ahol az együtt töltött idő főleg azzal telt el, hogy mindenki igyekezett saját munkájáról beszámolni, de alkalom adódott arra is, hogy egymásnak kérdéseket is tehecsünk fel és szóljunk az addig nyert világgyűlési benyomásainkról.

4. Engem már évekkkel előbb meghívtak a VI. közgyűlést előkészítő genfi főbizottságba, amely egyrészt azt jelentette, hogy megismerhettem az előkészítés folyamatát, arra is lehetőséget adott, hogy elgondolásaimat, ötleteimet valahol előadhattam vagy a felvetett javaslatok felől elmondhattam véleményemet. A helyszínen egyrészt az ott ülésező Világügyi Bizottság munkájában vettem részt, másrészt a betegsége miatt távolmaradt igazgatóm, Dr. Carl-Johan Hellberg helyetteseként, az Egyházi Együttműködési Osztályt képviseltem az 1970-ben megválasztott végrehajtóbizottság Dar-es-Salaam-ban tartott utolsó ülésén és sok más értekezleten. Már a helyszínen bíztak meg, hogy legyek a világgyűlési istentiszteletekért felelős bizottság tagja. A legtöbb különmunkám azonban összefüggött akkori beosztásommal (ekkor az LVSZ latin-amerikai előadója voltam). Ez a Dél- és Közép-Amerikából, valamint a Karibi tenger vidékének az országaiból jött kiküldőkkel való törődés volt.

BUDAPEST, 1984

D. Carl H. Mau-nak, a LVSZ főtitkárnak (akit a szervezet munkájában eddig a leghosszabb időt töltő főtisztviselőnek tarthatunk) elhatározott szándéka volt, hogy az evangélikus hitvallású keresztyénségnek az egész világon való elterjedését még hátralevő szolgálati idejében azzal fogja bizonyítani, hogy egy világgyűlésnek az ún. „második világ”-hoz tartozó országok egyikében javasolja megrendezését. Tudjuk, terve az volt, hogy 1983-ban, Luther születésének a félévezredes évfordulóján, az akkori NDK-ban, a reformátor szűkebb hazájában kerüljön sor a LVSZ VII. közgyűlésének a megtartására. Ismeretes, hogy ez az elgondolás az NDK akkori kormányának képviselőivel való tárgyalások után nem látszott megvalósíthatónak. Mivel jól ismerte az akkori időben „második világ”-nak nevezett országokban munkálkodó evangélikus egyházak helyzetét, életét és lehetőségeit, egyedül a magyarországi látta olyan körülmények között szolgálónak, amely – esetleg – képes lesz a VII. Világgyűlést vendégül látni. Az előzetes tárgyalások-

ról csak kevesen tudtak, így bizonyos meglepetést jelentett, amikor 1980 júniusának a végén, az Augsburgban (Ágosta városában!) tartott LVSZ végrehajtóbizottsági ülésen a Magyarországi Evangélikus Egyház elnökpüspöke átadta a testület vezetőségének a hivatalos meghívást jelentő iratot. Az ott egybegyűltek, akiket váratlanul ért ez a fordulat, 1980-ban még csak feltételesen fogadták el a meghívást, a következő évben azonban véglegesítették határozatukat.

2. Ellentétben az előző világgyűlésnél megtapasztalt gyakorlattal, engem *nem hívtak meg* a genfi előkészítő bizottság tagjai közé és így jóformán semmi szerepem nem volt az előkészítő munkában. Először ezt furcsának tartottam, hiszen akkor egyike voltam LVSZ központi irodájában dolgozó két magyar anyanyelvű előadónak, akiről mindenki tudta, hogy ez nem csak azt jelenti, hogy a vendéglátó ország nyelvét beszélem, hanem, hogy jól ismerem történetét, hagyományait, sőt – bizonyos mértékben – jelenlegi helyzetét, életét és szolgálatát is. Meg vagyok győződve, hogy egy kívülálló sem kívánta, hogy ne kapcsolódjak be az előkészítő munkába; ez inkább a főtitkár más összefüggésben is megmutatkozott óvatosságával függött össze. Véleményem szerint, el akarta kerülni annak a vádnak a felbukkanását, hogy külföldön élő magyarok túlzott szerephez jutnak a Világgyűlés előkészítésének munkájában. Ezt igazolja az is, hogy a Világgyűlés ideje alatt, a főleg éjszaka munkálkodó és a tárgyalásra való anyagot sokszorosító csoportba – szinte csak a technikai munka végrehajtásának az ellenőrzésére – osztottak be. Még két Venezuelában született, magyarul és más nyelveket beszélő leányom önkéntes szolgálatának az igénybevétele tekintetében is sokáig húzódott Genfben a végleges hozzájárulás megadása; végül is megkapták azt és egyikük már az Ifjúsági Találkozón, illetőleg mindkét alkalommal a gyülekezetek meglátogatásakor tolmácsként szolgált, majd mindketten a közgyűlés alkalmán bizonyíthatóan, hogy hasznos munkát tudnak végezni, anélkül, hogy jelenlétük valamilyen problémát okozna.

3. A magyar delegáció szerepéről nemigen tudok írni, mert nem volt éles határvonal a delegátusok és rendezőként résztvevő magyar lelkészek és laikusok, valamint a vendéglátásban résztvevők vagy csak látogatók

között. Mindannyian igyekeztek a magyar evangélikusság méltó képviselői lenni és ezen a téren senkitől sem hallottam mást, mint jót. Itt megemlíthetem, hogy a VII. Világgyűléshez kapcsolódva is volt egy magánott-honban egy összejövetel az ország határain kívül élő magyar evangélikus résztvevők (lelkészek és laikusok) számára.

4. Hamarosan, még Genfben eljuttottam odáig, hogy – sokszor, szinte az utolsó pillanatban – az LVSZ ún. „középkádere”-ihez tartozó munkatársak hozzám fordultak és kérték segítségemet. Így – végül is részt vettem a tematikus (főleg missziói) anyag összeállításában, a kiállítás megszervezésében, egy magyar tanfolyam tartásában, iratok magyarra fordításában és hasonló feladatok végzésében. Budapesten én voltam a tolmács azon az estén, amikor Dr. Günther Gassmann professzor a Világsszövetség teológiai és ökumenikus munkáját ismertette, és nem egyszer összekötői szerepem volt a genfi rendezőbizottság, a háznagyi hivatal vagy más helyi munkacsoport között. Sok munka, amely így elem került a „probléma-lelövés” (angolul „troubleshooting”) kategóriába osztható. Ennek ellenére igyekeztem szinte minden plenáris ülésen részt venni, a csoportmunkában segíteni és tolmácsként elkísértem – azon a bizonyos „középső vasárnap”-on – egy német püspököt és egy amerikai teológiai tanárt feleségeikkel, valamint egy tanzániai laikust – egy farmert – Vácra és Rádra. Így saját tapasztalatomra építve, én is osztom azok véleményét, akik a budapesti Világgyűlés *legfontosabb eseményének* a gyülekezetek meglátogatásának az alkalmait tartják, amit én azonban ki szeretnék egészíteni egy azóta – szinte – elfelejtett másik eseménnyel: a VII. közgyűlés az Egyházi Együttműködési Bizottság és Osztály által kidolgozott ún. „missziói papír”-t nem csak tanulmányozási célokból fogadta el és juttatta el a tagegyházakhoz, hanem, mint az LVSZ hetedik Világgyűlésen egybegyűltek egyhangúlag elfogadott véleményét. Erről egyébként 1986 februárjában a közös pesti és budai, valamint a tolna-baranyai LMK üléseken és a Teológiai Akadémián előadást is tartottam.

Két esemény elmondásával szeretném a budapesti Világgyűlésre való visszaemlékezésemet lezárni. Az olvasókra bízom, hogy ezeket egyáltalában

lehet-e a Világgyűlés lefolyásához való hozzájárulásomnak tekinteni vagy sem.

Az első 1980 június végén, Augsburgban történt. Egy Thaiföldön megrendezett missziói konferenciáról érkeztem meg ebbe a bajországi városba, ahol az LVSZ Végrehajtó Bizottsága már megkezdte azévi ülését. Megérkezésem után hamarosan bementem az ülésterembe, ahol megláttam Káldy Zoltánt, aki a szünetben mindjárt felém tartott. Elmondta, hogy szinte közvetlenül Augsburgba való elindulása előtt sikerült meggyőznie a „magyar állam embereit”, hogy nagyjelentőségű lenne – nem csak a Magyarországi Evangélikus Egyház, de az ország számára is – ha a LVSZ következő közgyűlését Budapesten tarthatná meg, mert – tájékozódása szerint – a gyűlést legutóbb meghívó tagegyházak nem tudják teljesíteni azt, amit vállaltak és ajánlatukat visszavonták. A meghívást engedélyező döntés birtokában sikerült – dr. Hafenscher Károly segítségével – egy angolnyelvű meghívólevelet összeállítania. Ezt még a következő ülészakok egyike során, mikor a főtítkár a VII. Közgyűlés problémájáról jelentést fog tenni, egy kis beszéd keretében szeretné átadni a Végrehajtóbizottság elnökségének. A beszédet Magyarországon már nem tudta elkészíteni, de felírt néhány pontot, amelyről azt gondolja, hogy jó lenne, ha azok abban szerepelnének. Ezeket átadta nekem és megkért, hogy írjak neki – angol nyelven – egy rövid beszédet.

Kérését teljesítettem és még aznap átnyújtottam neki beszéde kéziratát. Átfutott a szövegen, megköszönte munkámat és látható módon megnyugodott.

Bár a meghívás elfogadásának voltak a Végrehajtó Bizottságban és a meghívott szakértők közt ellenzői, a többség hozzájárult annak ideiglenes – a következő ülésen véglegesen eldöntendő – elfogadásához. Káldy Zoltán beszámolt nekem az ülészak lefolyásáról, amelyen én nem vettem részt, és újra megköszönte a szolgálatomat, de most szavaihoz valamit még hozzáfűzött. Elmondta: ismét megtapasztalta, hogy nagy segítséget jelent neki az, ha valaki, aki ismeri egy beszéd hallgatóságának az összetételét és gondolkozásmódját, önti az ő gondolatait formába.

A másik esemény, amelyre visszaemlékezem, 1983 február 22-én tör-

tént. Mivel 1978 augusztusa óta, amikor Ordass Lajos püspök temetésén résztvettem, nem tettem látogatást Magyarországon, egy Bécsben tartott és az LVSZ által rendezett tanulmányi ülés erre újra alkalmat adott. Vasárnap, február 20-án Pesten lakó testvéremmel elmentem a Deák-téri istentiszteletre, amelyen dr. Hafenscher prédikált. Arra is emlékszem, hogy ekkor vette a gyülekezet használatba az új énekeskönyvet. Az istentiszteleten Káldy Zoltán mint igehallgató vett részt. A templomból való távozásomkor meglátott, odajött hozzám, köszöntött és megkért, fontos ügyben keressem fel irodájában. Erre két nappal később sor került.

A szokásos udvarias kérdések után rátért a „fontos ügy” megemlézésére. Erősen kifakadt a főtítkár és egyéb genfi munkatársak ellen, akik – szerinte – nagy propagandát fejtenek ki annak érdekében, hogy a LVSZ legközelebbi elnöke ne legyen magyar. Arra akart megkérni, hogy közöljem a főtítkárral: ne avatkozzon az elnökválasztásba, mert ezzel a szocialista országokban munkálkodó egyházak bizalmát el fogja veszíteni.

Ekkor én kijelentettem, hogy sem Carl H. Mau, sem más munkatárs ilyen jellegű tevékenységéről nem tudok, mert nem került kezembe semmiféle írás, amely ilyesmit tartalmazott. Ennek ellenére átadom az üzenetet, de – mint aki az LVSZ alkotmányát, munkáját és munkamódszerét elég jól ismeri – megragadom az alkalmat, hogy tájékoztassam őt az elnökválasztás szabályai felől. A fennálló szabályok nem teszik lehetővé, hogy a megválasztásra kerülő személyekre vonatkozólag valaki ígéreteket tegyen már a közgyűlés előtt, vagy egyeseket a jelöltek közül kizárjon, mert ilyesmire sem jogilag nincs lehetőség, sem gyakorlatilag nem valósítható meg, hiszen a közgyűlés több mint 350 szavazati joggal rendelkező delegátusa bárkít jelölhet erre a tisztségre és a jelöltek közül ki-ki arra adhatja le szavazatát – titkos szavazás keretében –, akire óhajtja. Azt viszont nem lehet megakadályozni, hogy a tagegyházak képviselői erről a témáról tárgyalva, ne vegyék fel egymással a kapcsolatokat, sőt bele ne kerüljön a sajtóba szempontjaik megemlézése. A főtítkárok és munkatársaik, ha másért nem, mert ők sem tudták, hogy kik lesznek az LVSZ új vezetői, akikkel együtt kell majd munkálkodniok, eddig mindig a *szigorú semlegesség*

talaján maradtak és a szocialista országokban élő egyházak számíthatnak arra, hogy ehhez az elvhez fognak ragaszkodni a jövőben is.

Benyomásom szerint az elmondottak megnyugtatták Káldy Zoltánt és e találkozás után – emlékezetem szerint – nem emlegette többé nyilvánosan a szocialista országok evangélikus egyházainak állítólagos kívánságát. Ehhez – persze – az is hozzájárult, hogy közben megtudta: ezen egyházak kiküldöttei közül több nem fog egy magyar elnök megválasztásáért síkra szállni.

CURITIBA, 1990

1. A budapesti Világgyűlés utáni évben új főtítkárt választott a Végrehajtóbizottság Gunnar Stålsett norvég lelkész személyében, aki hivatásának érezte, hogy – egyrészt, mint elődje – kidomborítsa a LVSZ világot átölelő szerepét és a szervezet VIII. közgyűlését a világnak egy olyan részében javasolta megrendeztetni, ahol ilyen világgyűlés még nem volt és amelyet az ún. „harmadik világ”-hoz számítanak, másrészt elégtételt kívánt adni a brazilai tagegyháznak, amely 1970-ben vállalta, hogy vendéglátója legyen az V. Világgyűlésnek, azonban hat héttel annak megnyitása előtt, az akkori elnökség – politikai nyomásra – úgy rendelkezett, hogy arra ne ott, hanem a franciaországi Evian-ban kerüljön sor. A választás nem a két legnagyobb brazilai városra, Sao Paulo-ra vagy Rio de Janeiro-ra esett, sem az ottani egyházvezetőség székhelyére, Porto Alegre-re, amely városba 20 évvel korábban meghívták az LVSZ V. közgyűlését és amelynek a környékén a közel egy milliós kitevő brazilai evangélikusság kétharmada él, hanem egy Közép- és Dél-Brazília között fekvő ipari városra, *Curitiba*-ra. Itt a helyi katolikus egyetem városzálen fekvő, bekerített „campus”-ának épületei alkalmas keretet nyújtottak az istentiszteletek, gyűlések és tanácskozások megtartására, sőt a résztvevők étkeztetésére is, de elhelyezésükre nem. Erre a Curitiba központjában található, nagy luxussal berendezett szállodák látszottak csak alkalmasnak, de a távolság miatt azok csak hosszabb autóbuszutazással voltak elérhetőek, de ilyesmi a program napközben alig adott lehetőséget.

2. Számomra négy szokatlan különlegessége volt a brazilai evangélikus világgyűlésnek:

Először is a közgyűlés túl sokat foglalkozott *strukturális kérdésekkel*, így például alapszabály-módosításokkal. A már ott felhangzó kritikára az volt válasz, hogy ilyesmire azért van szükség, hogy az LVSZ „közösségjellege” (communio-volta) jobban kidomborodjon. Viszont kevésbé került előtérbe az a lutheri teológiai meglátás, hogy egyházat (és az LVSZ-t is – mert, amint azt már korábban is, de Braziliában különösen sokszor hangsúlyozták – ez a közösség magát a világon szétszórt kereszténység megjelenésének tartja) a „szentek közösségé”-vé a hirdetett Ige és kiszolgáltató szentségek révén a Szentlélek által ma is munkálkodó Krisztus teszi.

Másodszor elmondhatjuk, hogy alig ismerhettek meg valamit a résztvevők a braziliai egyházból, mert nem voltak gyülekezeti látogatások, hanem az ún. „közbülső vasárnap”-on közeli és távoli gyülekezeti tagok látogatták meg a közgyűlést. Szépen meg is töltötték a városi sportszarnokot, megvendégelték a magukkal hozottakkal a résztvevőket és részt vettek egy istentiszteleten, valamint meghallgattak egy, főleg számukra összeállított programot.

Harmadszor: a braziliai tagegyház az első esték egyikén történt „önbeutatása” nem adott egy a valóságnak megfelelő képet erről a közösségről, amelynek a tagjai még ma is 75%-ban német bevándorlók vagy ilyen hagyományok szerint nevelt leszármazottai. Kevesen szereztek tudomást arról, hogy van Braziliában egy másik, elég nagy evangélikus egyház is (ez több, mint 200.000 bejegyzett taggal rendelkezik!), amely nem tagja az LVSZ-nek, mert az amerikai *Missouri Zsinat testvéregyháza*. Végül a braziliai tagegyház munkáját ismertetve, főleg annak szociopolitikai érdeklődésű csoportjainak gondolatai vagy programjai kerültek előtérbe, holott ilyen munkában a gyülekezeteknek, illetőleg azok lelkészeinek vagy tagjainak legfeljebb az 1/8-a vesz részt. Nagyon kevés szó esett az ilyenjellegű munkában csak megfontolva résztvevő, hagyományos gyülekezetek és egyháztagok közel 3/4-re tehető többségéről, és azok szolgálatáról. Semmit sem hallhattak a megjelentek az egyház „evangélikál” szarmáról, amely missziói munka, evangélizáció és nem hivatalos egyházi konferenciák révén az egyház belső megújulását helyezi célkitűzései középpontjába.

Negyedszer elmondhatjuk, azt is, hogy sem a Világgyűlés vezetői, sem rendezői, sem résztvevői *nem voltak felkészülve a kelet-európai országokban a konferenciát megelőző hónapokban végbement változások megértésére*, még kevésbé a lezajlott történelmi események kiértékelésére. Sok olyan csendes megjegyzést hallottam baltiak és más kelet-európaiak ajkáról, akik ezt a jelenséget szomorúan vették tudomásul és azzal magyarázták, hogy talán azért fogadta a megértés hiánya ezeket a köztük végbement változásokat, mert sokan azt a benyomást nyerték, hogy azok – látszólag – ellentétben állnak a latin-amerikaiak számára egyesek által „hivatalosként” propagált „felszabadulási teológiá”-val.

3. A magyar delegáció összetétele jó volt: csak dr. Nagy Gyula tartozott azok közé, akik már a budapesti Világgyűlés előtt résztvettek hasonló alkalmakon; de a többiek (Brebovszky Éva, Keveházi Klára, Pángyánszky Ágnes és dr. Sólyom Jenő) is igyekeztek megfelelő módon képviselni a Magyarországi Evangélikus Egyházat, bár a megnyitás előtt megbetegedett dr. Harmati Béla távolléte – aki a nemzetközi gyűlések dinamikáját különösen jól ismeri – érezhető volt. Rajtuk kívül a következő magyar anyanyelvűek vettek még részt a braziliai Világgyűlésen. Raduch Zsolt esperes Erdélyből, Skalics Gusztáv alesperes Jugoszláviából, Pátkai Róbert esperes Angliából, dr. Görög Tibor a genfi munkatársak csoportjából, Gémes István és jómagam, mint az egyházi sajtó képviselői. Nem szabad megfeledkeznünk Gémes Istvánról sem, valamint több Braziliában élő magyar testvérünkről, akik eljöttek, hogy meghallgassák a Világgyűlés egyes programjait. Egyik este tartottunk egy külön magyar összejövetelt, amelyen a résztvevők beszámoltak egyházuk munkájáról, egy másik alkalommal egy Curitibában élő magyar hittestvérünk meghívásának téve eleget, annak szép otthonában voltunk együtt, amikor a vacsora előtt Gémes István áhítatot is tartott. Legtöbben meglátogatták vagy a Világgyűlés előtt vagy azután a Sao Paulo-i Magyar Evangélikus Gyülekezetet, sőt az ottani magyar református egyházat is, amelynek idős lelkésze, Apostol János, egy napra Curitibába is elutazott, hogy ott átadja egyháza köszönetét. Mint a főtitkár által meghívott vendég, özv. Káldy Zoltánné is jelen

volt a Curitiba-i Világgyűlésen, korábbi elnökök özvegyeivel egyetemben.

4. Amint azt említettem, egyházi és missziói lapok tudósítójaként vettem részt a braziliai Világgyűlésen. Azon különleges feladataim nem voltak azon kívül, hogy – lehetőleg – annak minden programjában részt vegyek. Ezt igyekeztem megtenni és mint a sajtó egyik képviselőjének, erre majdnem korlátlan lehetőségeim voltak.

Aktív munkám tulajdonképpen akkor kezdődött, amikor visszatértem Európába és az általam képviselt lapok és egyéb sajtótermékek számára – felkérésre vagy saját elhatározásomból – beszámolókat írtam, amelyek közül a legtöbb nyomtatásban is napvilágot látott.

Ez a mostani Curitiba-i beszámoló – bár az egy hosszabb cikk utolsó része – sem akar más lenni, mint a négy és fél évvel ezelőtt kapott megbízás teljesítése.

*

Ui.: az 1984. évi Evangélikus Naptárban a LVSZ Világgyűléséről összefoglalást publikáltunk. (Szerk.)

*

EMLÉKEZTETŐÜL:

Néhány megjegyzés az eddigi nagygyűlésekhez:

1. *Formai megjegyzésekből:* Az első ülések kisebb létszámúak voltak és rövidebb tartamúak, mint a későbbiek. Növekedés létszámában, időtartamában és tematikában egyaránt észlelhető...

2. *Tartalmi megjegyzésekből:* Sok hiba és tévedés éppen úgy fellelhető, mint ahogyan van öröme is ok az eredmények láttán... Csirájában minden megvolt, ami van, esetleg más hanglullyal... Mindig célkitűzés volt a *Jézus Krisztusról szóló korszerű bizonyágtétel* (misszió, evangélizáció, reevangélizáció feladatai)

Mindig hangsúlyos volt a *tagegyházak részvétele az ökumené világában* – ez nem is természetes, mert a lutheranizmusban mindig volt hajlam a konfesszionalizmusra...

Mindig megvolt a *készség a lutheri örökség ápolására*...

Mindig megvolt a *segítségnyújtás gyakorlat*, nem alamizsnajleggel, gyakran túl a felekezeti határokon.

Mindig megvolt a *világ iránti felelősség*. Már Lundban így jutott kifejezésre: „felelősek vagyunk a szenvedő világról”.

Isten népe mindig úton van – Isten evangélikus népe is. Budapest sem lesz végállomás... (Szerkesztő)

„Nagyobb szükségünk van egymásra, mint valaha”

Ezt mondta Sture Ramström az európai diakóniai együttműködés veteránja – a konferencia jelentőségéről.

„A diakónus és diakonissza helye az egyházban” címen tartotta az *Európai Diakónus Konferencia (EDK.)* 15. gyűlését Norvégiában.

Trondheim városa, az északi zarándokoknak évszázadokon át otthont adó szép székesegyházával sajátos hangulatot nyújtott a gyűlésnek. Itt tartottuk, lelkészek és diakónusok közös szolgálatával, az esti vesperákat.

Európa legdélibb lutheránus egyházait kivéve, 16 ország 74 résztvevője volt jelen. A diakóniában dolgozók szélesebb köre; diakóniai oktatási vezetők, diakónusok és lelkészek. Első ízben képviseltette magát az anglikán egyház is I megfigyelővel.

Paolo Ricca, római valdens professzor eleven előadása nyitotta meg az összejövetelt. Frissességének és elkötelezettségének lehettünk tanúi, amint egy teológus leleményességével föltette a kérdést: „Mikor lesz az egyházban olyan alapvető szerepe a diakóniának, hogy szentségként vagy szimbólumként komolyan helyet adunk pl. a „lábmósásnak”? Jézus halálának és föltámaszásának méltó helyet adunk a martyria szentségében, de nem érdemel-e ilyen méltó helyet Jézus életének és kinyilatkoztatásának szentsége is? Jézusnál a diakónia nem „egy” szerep volt, hanem életének lényege; küldetése. „Azért jött, hogy szolgáljon.” A számára legszebb titulus is ez volt: *szolga*. Liturgiánkban olyan sokféle néven szólítjuk meg Krisztust, de hívjuk-e Őt Diakónusnak? Azon a néven, mely a „szívvel látó”. A társadalomban a diakónia az Isten szeme.

Hadd folytassam az olvasó számára az egyes előadások és megbeszélések főbb gondolataival, annak reményében is, hogy a majd megjelenő „Konferencia Jegyzet”-ből olvasói igényeknek megfelelően részleteket is közölhetünk.

Sven-Erik Brodd (Svédország) a fölszentelt diakónusi egyházi hivatal struktúráját és értelmezését taglalta, a mai ökumenikus mozgalmak háttéréből. Hangsúlyozta, hogy a diakonátus definícióját keresve nem a mai vagy

olyan jelentős 19. századi gyakorlatból kell kiindulni, hanem egy ógyházhöz hű, ekkleziológiai megoldást kell találni. Tehát a diakonátus nem a diakóniából, hanem az ekkleziológiából vezetendő le. Elemezte továbbá, hogy a liturgia, a martyria és a diakónia fogalmi hogyan viszonyulnak egymáshoz, és mert ezek az egyházi hivatalok háttérét adják, kitért ennek mikéntjére a különböző egyházi gyakorlatban. Hangsúlyozta, hogy az így származtatott hivatások (püspök, lelkész, diakónus) elsősorban „létiük” által válnak jellé egy társadalomban, nem pedig funkciójukban. Amiként Krisztus is személyével adta meg e hivatások tartalmát. Az előadó egyik szép gondolatával zárhatjuk e bekezdést; „ahogy az egyház Krisztus teste e világban, úgy kell annak életfolyamatokat mutatva, változnia, nőnie is.” Tehát feladatunk, hogy e hivatások isteni eredetében és értelmezésében is elmélyüljünk.

A fiatal norvég diakónus, Jan Olav Roed a diakónusi munkakör és a szegénység kölcsönhatását boncolgatta. Meg kellene vizsgálnunk, hogy társadalmi rétegződés szerint az egyház kikhez áll a legközelebb. Norvégiai fölmérés szerint, a gyülekezetvezető lelkészek véleménye alapján 73%-ban kell a diakónusoknak gyászolókkal, magányosokkal és idősekkel foglalkozniuk, míg az ún. szegényebb rétegek csak 4-14%-os figyelmet kapnak. Talán azokhoz kell a diakónia szívének legközelebb állnia, akiket viselkedésük „stigmatizál” és a gyakorlatban a legkevésbé érnek a társadalom szemében. Csak ha szemünkben teljesértékűvé válnak a marginális csoportok, leszünk igazi jézusi közösséggé. Amikor ahelyett, hogy gondoskodásunk tárgyai lennének, az egyhá alanyaivá válnak e csoportok. „Amikor nem tették meg ezeket egygel a legkisebbek közül, velem nem tették meg.” (Mt. 25,45b) – mondta Roed, közösséget megmozgató előadásában.

A Lutheránus Világszövetséget képviselő Martin Herrbruck (Németország) az *európai elszegényedés folyamatát* szem előtt tartva, büzdította arra a diakóniai dolgozókat, hogy ne csak tüneti kezeléssel orvosoljanak,

hanem szenteljének figyelmet a szegénységet okozó rendszerek elleni munkára. A piac vallásos fogalommmá lett, ahol a siker az isten, a közgazdászok a liturgusok és a reklámok az evangélicizációk. Ennek a jelenségnek kezelését nevezte mai „fölszabadító szolidaritásnak”. A szegénység oka és annak megelőzése nem téma az egyházban, sőt inkább tabu. Ezért azt javasolja, hogy vessük analízis alá az egyházi programok réteg-karakterét. Nem mintha a szegények azért mentek volna Jézushoz, mert ő lett volna a szegények vezetője, hanem mert Ő az Élet Forrása volt. És ha a szegénység problémáját tényleg kezelni akarjuk, akkor azt az *egész gyülekezetnek együtt* kell tennie.

Dag Rakli (Norvégia) diakónus, diakóniai színészettől alternatív programokat és liturgiákat ismertetett. Példáit a nagy Norvég Városi Misszió gyakorlatából hozta.

Geir Gundersen (Norvégia) és e sorok írója dolgozott a „Szolidaritás és Lelkiség” témakörben az egybegyűlésekkel. Tapasztalati síkon gazdagíthattuk így egymást, egy diakóniai lelkületében is sok eltérést mutató Európából. Foglalkoztunk a szolgálói identitás kritériumaival és lehetőségeivel. Továbbá a szolidaritás és lelkiség gyakorlati ötvözésének példáival. „Istent szeretni azt jelenti, hogy a gyakorlatban szeretünk. A minap még a „szívtől a fej felé” tartó egyház ma már vissza-visszafordulóban van” – elemezte Gundersen a helyzetet.

Érdeklődéssel hallgatták a beszámolókat a közép- és kelet-európai diakóniai helyzetről nyugati testvéreink. Föl is tették egyben a kérdést, miként lehetnének diakóniai törekvésekben szolidárisabbak. Ezt akár – ismerve a nyugati diakónia szép elkötelezettségét a harmadik világ iránt –, „vallomásnak” és további együttműködésre ösztönzésnek is vehetjük, de válaszolhatunk egyúttal kérdéssel is a kérdésre: Hogyan és miben lehetünk mi szolidárisabbak a fejlett, jóléti államokban küzdő munkatársakkal?

Jól érzékelhetjük hát, hogy diakóniai önrétegzésünk nyiladozó és a már elhintett magvak virágai egy tágas, európai – akár több földrészen elterülő –, tarka mezőben élnek.

Széchezy Orsolya

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

1994 szeptember

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Világszerte óriási érdeklődés kísérte az Egyesült Nemzetek szeptember 5-13. között Kairóban megrendezett világkonferenciáját mintegy 20 ezer delegátussal, szakértővel és megfigyelővel, az emberiség rohamos szaporodása által okozott globális problémákról. A Földön ma 5 milliárd 660 millió ember él, nagyobb részük a gyötrelmes szegénység, éhség és betegségek nyomorúságában. Ha a népesség növekedése a mai ütemben folytatódik, a XXI. század közepére 10-12 milliárd emberrel, éhségkatasztrófiával, növekvő ívóvízhiánnyal, a természet egyre fokozódó pusztulásával kell számolni.

Nem tudunk itt foglalkozni a világkonferencia izgalmas részleteivel, vitáival. Minderről a világi sajtó és médiumok már beszámoltak. Viszont szólni kívánunk a vallások és az egyházak jelentős szerepéről. A világkonferencián csak az államok küldhettek hivatalos delegátusokat. Ezért ott csak a Vatikán Állam és egyes iszlám-országok képviselői szólalhattak föl. A nem-katolikus egyházak és egyházi világszervezetek csupán megfigyelőként lehettek jelen.

A világvallások közül a hinduizmus állami képviselő

Korunk az egész embervilágot fenyegető, globális veszélyek világkonferenciáinak ideje. A nemrég tartott, a természeti világ rohamos pusztulásával foglalkozó, ökológiai világkonferencia (Rio de Janeiro) után ez év szeptemberében a Földünket fenyegető túlnépesedési katasztrófa elhárításával foglalkozott a Egyesült Nemzetek Szervezete Kairóban tartott „superkonferenciája”, több mint 160 ország részvételével. Lefolyásáról, vitáiról és eredményéről beszámoltak röviden a hazai sajtó és médiumok is. Mi itt, rövidre fogott tudósításunkban, a világvallások és a keresztyén egyházak – nem csupán a Vatikán – kairói szerepével, világméretű felelősségével kívánunk foglalkozni. Mert hazai egyházaink sem kerülhetik el, hogy a provincializmus és a saját gondjainkba való bezárkózás veszélye nélkül állást ne foglaljanak ezekben a világméretű, közös nagy kihívásokban.

Változatlanul tovább foglalkoztatják a világ egyházait a diktatórikus államrendszerek és az etnikai-faji gyűlölet tragikus, véres következményei a világ számos részében (Haiti, Ruanda, volt Jugoszlávia, stb.).

A belső egyházi problémák között, amelyek egyes országokban jelentkeznek, külön is kiemeljük és beható tanulmányozásra ajánljuk a reformáció németországi (EKD) egyházainak három, alapvető jelentőségű új állásfoglalását. Közülük kettő – az iskolai hitoktatásról és a házasság, a család mai etikai problémáiról – a mi egyházainkat is a legközelebből érdekli.

(A híryanag lezárása: 1994 szeptember 30.)

lői voltak a legliberálisabbak. Az iszlám országok delegátusai viszont igen élesen kritizálták az ENSZ betervezett javaslatát és „a Nyugat szélsőséges liberalizmusát”, amely szerintük a szabad teresség-gévszakítást, a házasságon kívüli és homoszexuális kapcsolatokat propagálta, és az erkölcsi-vallási normák mellőzéseivel csupán az anyagi jólét kérdéseivel törődött. A Vatikán delegátusai sok szempontból vezető szerepet vit-

tek a világvallások hívei között, az erkölcsi liberalizmus, a tágkörü abortuszgyakorlat és a mesterséges fogamzásgátlás éles elítélése mellett, a lelki-erkölcsi normák és értékek fokozott előtérbe állításával.

A végső eredmény Kairóban egy kompromisszumokkal és ígérekkel teli akcióterv lett, főleg gazdasági-anyagi természetű javaslatokkal. A záró-dokumentumba részben beépítették a Vatikán és más vallások

javaslatait is az emberi élet nem-materiális értékeiről és szükséges erkölcsi normáiról. Mindezek részletesebb ismertetésére itt, sajnos, nem térhetünk ki. De röviden mégis szólnunk kell két további, Kairón kívüli keresztyén állásfoglalásról ebben a világproblémában.

Az Egyházak Világtanácsa előzetes nyári nyilatkozatában kiemelte, hogy ebben a kérdésben nem csupán a Vatikán szigorú morális előírásai jelentik az egyedüli keresztyén álláspontot. Konrad Raiser főtitkár szeptemberi nyilatkozatában egyfelől ugyan elismerte, hogy az Egyházak Világtanácsa protestáns és ortodox tagegyházai egyes kérdésekben eltérő nézeteket vallanak. De például a reformáció egyházai alapvetően egyetértenek abban, hogy az egyházi előírásoknál, külső etikai normáknál is fontosabb szerepük van a hívők és a keresztyén családok belső, személyes etikai döntéseinek ezekben a súlyos, komplex etikai problémákban. Az Isten ígéje alapján történő lelkiismereti döntésekre nevelés és tanítás az egyház elkerülhetetlen feladata! Viszont az Egyházak Világtanácsa valamennyi tagegyháza egyetért abban, hogy a materialista gondolkodás, az erkölcsi libertinizmus, valamint az individualista, nacionalista, törzsi és faji önzés erősen

technizált világunk végső pusztulásához vezethet.

Az *Evangelische Kirche in Deutschland (EKD)* még a nyár elején közzétett teológiai dokumentuma szerint a legfontosabb egyezések és különbségek a reformáció egyházai és a Vatikán között ezekben a világproblémákban a következők. *Közösen* valljuk: 1. A születések korlátozása a rohamosan növekvő embervilág számára kikerülhetetlen etikai kötelezettség. 2. Ezt a születéskorlátozást azonban nem állami törvényekkel és kényszer-gyakorlással, hanem elsősorban a lelkiismeretben, Isten előtt való felelősség-vállalással, erkölcsi neveléssel és normákkal lehet csak elérni, emberhez méltó módon. 3. A lelki-erkölcsi nevelés mellett a születések korlátozásában fontos szerepe van az igazságos társadalmi-gazdasági rendnek – nem a szegények ellen, hanem a szegénység okai ellen hozott állami törvényekkel. 4. A terhesség orvosi megskatálása csak kivételes eset lehet szükséghelyzetekben. Semmiképpen sem fogadható azonban el a normális családtervezés és születéskorlátozás általános módjaként.

A különbségek között a reformáció egyházainak etikája: 1. a Krisztus-hítből fakadó, személyes lelkiismereti döntésekre és az erkölcsi nevelésre helyezi a hangsúlyt, a külsőleges etikai normák és előírások, a tiltás, az egyház etikai döntőbírói szerepe helyett. 2. A római katolikus etikával együtt vallja, hogy a szexuális élet helye Isten akarata szerint a házasságban, a családban. Ezzel együtt azonban számol a világ bűnös valóságával is, amely túlteszti magát a valóságot, a hit erkölcsi normáin. Ezért nem tagadja meg az állam és a társadalom jogát arra, hogy az egyházi, hitbéli erkölcsi normáktól eltérő döntéseket hozhasson azok számára, akik nem a keresztyénség, a hit erkölcsi normái szerint élnek. (Vö. „Materialdienst”, Bensheim. 1994./.)

A kairói világkonferencia az egyházakban is újra

megelevenítette és elkerülhetetlenné tette a vitát a szexuális nevelés, a házasság és családi élet, fogamzásgátlás és a terhesség-megszakítás mai, sokat vitatott kérdéseiről.

lwi de, epd-ev inf

Szeptemberben megindult az új „Nemzetközi Ökumenikus Hírszolgálat” (Ecumenical News International, rövidítve ENI) a genfi ökumenikus világtalálkozóban, az Egyházak Világtanácsa, a Lutheránus és a Református Világszövetség, valamint az Európai Egyházak Konferenciája együttműködésével. Jelenleg kéthetenként jelenik meg *angolul és franciául*; de a közeljövőre tervezik a német és spanyol kiadást is. Két szerkesztője és számos munkatársa dolgozik azon, hogy a legújabb egyházi hírek ökumenikus együttműködéssel, elektronikus úton, gyorsan eljuthassanak az egyházi és világi tömegkommunikáció médiumaihoz.

lwi de, cec-monitor

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Világszövetség távozó főtítkára, Dr. Gunnar Stålsett, a reformáció két nagy egyházának viszonyáról nyilatkozott a svájci reformátusok lapjában (Reformiertes Forum).

A két testvéregyházat összekötő közös bibliai-teológiai alapjuk és ötévszázados, közös történelmük. Az „egyedül Isten kegyelméből, Krisztusért, hit által való megigazulás” közös bibliai-teológiai alapigazsága mellett egyházi struktúráik különbözhetnek és kritika alá kerülhetnek. Mindkét egyház egyik legfontosabb, demokratikus alapelve a „minden hívő egyetemes papsága”. A hit – mondja Stålsett – nem csupán ismeret, intellektuális tudás, de nem is pusztán erkölcsi aktivitás, hanem „misztérium” és megtapasztalható, belső spiritualitás. Javasolja, hogy a szorosabb egységet a

két egyház a jövőben ne csak világszinten, hanem regionális és helyi viszonylatokban is tovább erősítse.

lwi de

A Lutheránus Világszövetség egyik legfontosabb mai feladata, hogy a „kiengesztelés eszköze” legyen a mai világban jelentkező tragikus nemzeti-etnikai (volt Jugoszlávia), törzsi-faji (Ruanda, Dél-Afrika) és felekezeti-vallási (Kelet-Európa, Közel-Kelet) konfliktusokban – mondta Stuttgartban Ishmael Noko dr. az LVSZ új főtítkára. Elsősorban a helyi egyházaknak kell ebben a kezdeményező szerepet vállalniuk, mivel a LVSZ és az ENSZ is csak segítő szerepet vállalhatnak ezekben a súlyos konfliktusokban.

epd-ev inf

Teológiai konferenciát tartott a LVSZ Tanulmányi Osztálya Finnországban a *keresztyénség és a többi vallások viszonyáról*. Az ötven európai résztvevő arra kerest választ, hogyan viszonyuljanak az evangélikus egyházak az Európában jelentkező vallási pluralizmus kihívásaihoz és a többi világvallás növekvő szerepéhez a világ más részeiben.

lwi de

VATIKÁN

„A Balkán nemzeti haladásának és jólétének egyetlen neve van – a béke” – mondotta II. János Pál pápa Zágrábban tett rövid látogatása alkalmából. A pápai misén több mint egymillió ember vett részt. Az egyházfő béke-felhívásában a véres balkáni polgárháború minden résztvevőjét a kibékülésre, a helyi egyházakat pedig a kiengesztelés fáradhatatlan szolgálatára hívta föl. A pápa Belgrádba tervezett látogatását a szerb kormány és ortodox egyház elutasította. A Szarajevóban, Bosznia fővárosában előkészített látogatását pedig biztonságáért okokból kellett lemondania.

epd-ev inf

EURÓPAI EGYHÁZAK

Az Európai Egyházak Konferenciája és az Európai (Római Katolikus) Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE) elnökei, Arnold anglikán dékán és Miroslav Vlk prágai római katolikus érsek, 1997 májusára a II. Európai Ökumenikus Nagygyűlésre hívták meg Európa valamennyi egyházát. A tervezett európai „egyházi csúcstalálkozó” fő témája ez lesz: „A kiengesztelés mint Isten ajándéka és új élet forrása”. „Az EEK és a CCEE készek arra, hogy ökumenikus lépésekkel közreműködjenek Krisztus nyilvánvalóbbá váló követésében” – írja a közös meghívólevél.

EKD Mitarbeiterbrief
„Ökumene”

Canterbury érsekével az élén, számos európai egyház vezetője közös nyilatkozatban fordult a kontinensünkön egyre erősebben jelentkező idegengyűlölet, rasszizmus és antiszemitizmus jelenségei ellen. „A rasszizmus, a saját etnikai felsőbbrendűségben való hit és más etnikai eredetű emberek elnyomása bűn Isten ellen. Felhívunk minden keresztyént és kérjük a többi hívő közösséget is: írta ki a rasszizmust önmagukból, egyházaikban, országaikban és kontinensünkön” – mondja ki a nyár elején közzétett, közös egyházvezetői nyilatkozat.

EKD Mitarbeiterbrief
„Ökumene”

NÉMETORSZÁG

A német protestáns – evangélikus, uniált és református – tartományi egyházak szervezete, az *Evangelische Kirche in Deutschland (EKD)* három fontos teológiai dokumentumot, illetve nyilatkozatot tett közzé az idei nyár végén.

Az első a „Házasság és Család 1994” címmel augusztus végén látott napvilágot. A közös protestáns állásfoglalás a nemek egymáshoz való viszonya és

együttélése pluralista mai modelljei közül határozottan a házasság életformája mellé áll, amely „a szeretetet, bizalmat és felelősséget jelenti a férfi és a nő viszonyában, Isten akarata szerint”. Másfelől foglalkozik a család életformájának fölülmúlhatatlan értékeivel, de mai kríziseivel is. „A gyermekek számára bizonyosan az a legjobb, ha a családban, az anyával és apával együtt élhetnek..., mivel a gyermekeknek megbízható és bizalomteljes közönségre van szükségük szabad és védett felnövekvésükhöz” – vallja a nyilatkozat. Határozottan követeli: az állam és társadalom minden lehetséges politikai és szociális eszközzel, anyagiakkal is, támogassa a családi életformát. Felajánlja ehhez az egyház saját tanácsadó, segítő és nevelő szolgálatait.

Szeptember elején két újabb, hivatalos állásfoglalás történt az EKD részéről. Az „Identitás és megértés” címmel közzétett „Denkschrift” (tanulmányi irat) kijelenti: a hitoktatás mint iskolai tanítási anyag és annak része, az egyház számára földhatatlan. Az Európában ma sokféle jelentkező törekvésekkel szemben, hogy az elkötelezett vallásnevelést s ezzel a keresztyénséget, a személyes hitet kiszorítsák az iskolai nevelésből, az egyházak a szabad, demokratikus nevelés elengedhetetlen követelményének tartják a vallásos és keresztyén nevelés szabadságát az iskolákban. Elutasítja a dokumentum azt, mintha valamilyen „semleges vallástan” pótolhatná a biztos életirányt adó, elkötelezett hitoktatást. Fölhív a fontos dokumentum a szorosabb ökumenikus együttműködésre is a protestáns és a római katolikus hitoktatás végzői között.

Ugyancsak szeptember első felében tette közzé az EKD Tanácsa hivatalos állásfoglalását a „templomi asylum” legújabbán sokat vitatott kérdésében. Erről a vitáról már előzőleg is hírt adtunk (LP 1994/9.). A

„Segítés és nem szembenállítás” címet viselő dokumentumban, tíz tételben a német protestáns egyházszövetség elismeri: a „templomi asylum” joga állami törvényekkel szemben nem követhető az államtól, mert az egyház jogilag nem adhat mentesítést az állam törvényei alól. Ezért nem szabad ezt a kérdést az egyház és az állam közötti vitává, szembenállássá tenni. Viszont az egyház és a keresztyén hívők erkölcsi kötelessége a bajba jutottak mellé állás és életük védelme. Az egyház és a gyülekezetek indokolt esetekben védelmükbe vehetik a templom védelmét kereső, életüket féltő idegeneket és azzal nyújthatnak segítséget nekik, hogy az állami hatóságoknál közbenjárnak ügyük felülvizsgálása és emberséges megoldása érdekében.

lwi de, epd-ev inf

*

A Mecklenburgi Evangélikus Tartományi Egyház delegációja Stier püspök vezetésével látogatást tett az erdélyi magyar evangélikus kisebbségi egyházban (kb. 27 ezer hívő). A jövőben a német tartományi egyház különleges testvéregyházi kapcsolatra kíván lépni a Romániában élő kis egyházzal és gyülekezeteivel.

lwi d

*

A legújabb statisztikai adatok szerint rohamosan növekszik a testileg vagy lelkileg súlyosan sérültek száma Németországban. Az elmúlt év végén 6 millió volt a segítségre szoruló, sérült emberek száma. Ugyanakkor a „demográfiai forradalom” is jelentkezik: 1990-ben 3 millió volt a 80 évnél idősebbek száma. Ez a szám 2030-ra várhatóan eléri a 4.3 milliót, a 60 éven felülieké pedig a 26 milliót. Ez a demográfiai átalakulás a német társadalomban egyre súlyosbodó föladatokat jelent mind az állam szociális gondoskodása, mind az egyházak szeretetszolgálatá és társadalom egésze számára, amelyekkel már most számolni kell.

epd-ev inf

SVÉDORSZÁG

A Svéd Evangélikus Egyház legutóbbi országos gyűlése elhatározta: a jövőben csak azokat a lelkészjelölteket részesítik lelkései ordinációban, akik elfogadják a nők lelkésszé szentelését. A határozat hosszú vita után, kis többséggel került elfogadásra. Az előterjesztő bizottság indoklása az volt, hogy „a Svéd Egyház hitvallásával világosan összeegyeztethetetlen lenne, hogy egy lelkész felszentelését és a szentségek kiszolgáltatását a lelkész neme miatt elutasítsa”. Ez a döntés jelentős változás a Svéd Egyházban, amely eddig elismerte a nők lelkésszé szentelését ellenző lelkészek és püspökök egyenjogúságát az egyházi szolgálatban.

BALTIKUM

Az Észtországban végzett első vallási föl mérés után a legújabb időkben a megkérdezettek 24 százaléka vallotta magát keresztyén gyülekezet tagjának, 5 százalék volt régebben gyülekezet tagja és 71 százalék nem tartozott az egyház közösségéhez. A megkérdezettek 79 százaléka nem kapott otthon vallásos nevelést. Mégis 52 százalék válaszolta azt, hogy „közel áll a hithez”.

lwi de

*

Lettország kormányának vezető tagjai is részt vettek a rigai evangélikus dómban azon a hálaadó istentiszteleten, amelyet az orosz csapatok teljes kivonulása befejeztével tartottak. Lettországot 1940-ben szállta meg és kebelezte be a Szovjetunió, és csak 1991-ben nyerte vissza függetlenségét.

*

Litvániában megtartotta alakuló ülését az Egyházak Ökumenikus Tanácsa, amelynek tagjai az evangélikus, református, ortodox és baptista egyházak.

lwi e

SZLOVÁKIA

A Szlovák Evangélikus Egyházban Julius Filo teológiai

gyulai dékánt választották meg az egyház új egyetemes püspökévé (Generalbischof). Julius Filo régebben az ifjúsági ügyek referense is volt a Lutheránus Világszövetség genfi központjában. Beiktatása október végén történik meg Pozsonyban.

*

Az Európai Egyházak Konferenciája Pozsonyba hívta össze össze európai diakóniai konferenciáját, október 13. és 18. között. A 80 meghívott egyházi delegátus dialógust tervez a diakóniai munka legújabb helyzetéről, módszereiről és az „ökumenikus diakóniai együttműködés” lehetőségeiről Európa egyházaiban.

ceç-monitor

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK – HAITI

Az Amerikai Evangélikus Egyház vezetője, Herbert Chilstrom püspök, egyháza nevében nyilatkozott az ENSZ döntése alapján elhatározott amerikai katonai intervencióról Haitiban. A joggal, kegyetlen haitii katonai diktatúra ellen végrehajtott katonai beavatkozás csak abban az esetben jogosult etikailag is – mondotta – ha társul egy hosszú időtartamra szóló nemzetközi elkötelezettséggel, beleértve az egyházakat is, a sokat szenvedett és szegény szigetország demokratikus átalakulásának megvalósítására. Ezt csak az egész nemzetközi közösség tudja biztosítani, az igazságosság, a béke és a fejlődés elősegítésével az egész karibi régióban.

LATIN-AMERIKA

A nyáron Nicaragua fővárosában, Managuában találkozott Latin-Amerika 14 evangélikus egyházának és csatlakozott gyülekezeteinek delegátusai, a Lutheránus Világszövetség meghívására. A tanácskozás fő témája a latin-amerikai evangélikus identitás volt. A lutheri reformáció teológiai alapjaira épült „fiatal egy-

házak” identitása a közös teológiai alapok mellett magában foglalja a szegénnyel, a társadalom elnyomottjaival való azonosulást is – mondta a tanácskozáson *Silvio Schneider*, a LVSZ latin-amerikai titkára. Nicaragua egyháza egyébként nemrég nyert főlvételt a Világszövetség 120 tag egyháza közé.

lwi e

RUANDA

Nemzetközi törvényszék föllállítására hívta fel az Egyesült Nemzeteket a Lutheránus Világszövetség, azzal a sürgős föladattal, hogy felderítse a sokszáz-ezer ember életét követelő tömeggyilkosságok hátterét és elítélje az abban vétkeket, elsősorban a katonai vezetőket. Ez a sürgős törvénykezés nélkülözhetetlen a még ma is rettegő, több mint egymillió menekült hazatéréséhez – mondta az Evangélikus Világsegély Szolgálat igazgatója, Dr. Brian Neldner.

Legújabbban egyházi oldalról számos súlyos kritika éri a *ruandai egyházak* – főleg a többségi római katolikus klérus – korábbi magatartását és részességét a mérheterlen vérontás kibornában. Bernd Kaut prelátus, a Nemzetközi Katolikus Misszió („*Missio*”) német elnöke, kijelentette

egyik nyilatkozatában, hogy a ruandai római katolikus egyháznak igen szoros kapcsolatai voltak a megdöntött hutu kormánnyal, melynek a tutsi törzs millióit elnyomó politikája vezetett a véres fölkeléshez. Az *Egyházak Világtanácsa* Végrehajtó Bizottságának legutóbbi ülése ugyancsak súlyos kritikát gyakorolt ruandai egyházi körök részessége föltt a robbanáshoz vezető tragikus helyzet fokozatos kialakulásában.

epd - ev inf

INDIA

A rasszizmus, a fajitörzsi gyűlölet számtalan áldozata között a világnak és az egyházaknak nem szabad megfeleedkezniük a gyakorlatban ma is érvényesülő *indiai kasztrendszer áldozatairól* – jelentette ki *Azariah* indiai protestáns püspök egy Berlinben tartott egyházi konferencián. Bár India alkotmánya már 40 évvel ezelött kimondta a kasztrendszer, benne az „érinthetetlenek” kasztja megszüntetését, a gyakorlatban máig sem szünt meg elnyomásuk, kivetettségük. Valójában két ilyen „alsóbbrendű réteg” van ma is az indiai társadalomban: a „dalit” réteg, az „érinthetetlenek”, és az „adivasi”, az őslakók Indiában. *Azariah* püspök, aki maga is dalit

származású, elmondta, hogy a 600 ezer indiai faluban valójában ma is két részre oszlik a falu társadalma. A dalitok például nem használhatják a hindu kaszthoz tartozók kútjait; csupán egyötödük tud írni-olvasni és 70 százalékkuk mélyen a „szegénységi határ” alatt tengődik. Egyik vezetőjük, *Ranjan Babu* professzor szerint a dalitok millióinak sorsa rosszabb mint az „apartheid-társadalomban”. De különösen a nők helyzete tragikus: ők a „dalitok a dalitok között” is. Ma Indiában a lakosság egyötöde, 150 millió ember, tartozik ezek közé az „eltaposottak” közé (ezt jelenti szószerint a „dalit” kifejezés).

Az *Egyházak Világtanácsa* által elindított „dalit-szolidaritási program” Indiának ezeket a legelnyomottabb, legszerencsétlenebb millióit próbálja segíteni az egyházakon keresztül. Jelenleg is egy indiai dalit-küldöttség tesz körutat Európában.

epd - ev inf

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

Az *Egyházak Világtanácsa* idén megjelent vagy az ősszel megjelenő, legújabb teológiai kiadványaiból emelünk ki néhányat a következőkben.

Crisis and Challenge of the Ecumenical Movement (Az ökumenikus mozgalom krízise és kihívása), a Strasbourgi Ökumenikus Kutatóintézet tanulmányai a témáról. Genf, 1994. 52 lap.

On the Way to a Fuller Koinonia (Úton egy teljesebb koinonia felé). Az 1993-ban tartott Faith and Order (Hit és Egyházi Rend) Világkonferencia legfontosabb előadásai, szekció-jelentései és üzenete a világ keresztyénységéhez. Genf, 1994. 350 lap.

Following Christ Together (Együtt követve Krisztust). G. Stålsett távozó LVSZ-főtítkár igehirdetése és előadásai a keresztyének koinoniájáról, szolgálatáról és reménységéről. Genf, 1994 ősz, kb. 100 lap.

Gospel and Culture (Az evangélium és a kultúra). W. Ariarajah indiai teológus, genfi EVT-igazgató könyve a kérdés vitájáról, az 1996-os missziói világkonferencia előkészítésére. Genf, 1994 ősz, kb. 60 lap.

Ecotheology (Ökológiai teológia). Neves teológusok tanulmányai az ökológia mai globális problémáiról. Genf, 1994 november, kb. 312 lap.

*

JEGYZET

Az *EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ* legközelebbi folytatása 1995 januárjában jelenik meg a „*Lekipásztor*”-ban.

DR. SZÉCSI JÓZSEF:

A Keresztény – Zsidó Társaság

A Keresztény-Zsidó Társaság (KZST) 1991. január 24-én alakult meg Budapesten. Miért és hogyan jött létre? Világi hallgatóként szereztem teológiai doktorátust a Budapesti Római Katolikus Hittudományi Akadémián. Ezután két éven át vendéghallgatóként az ELTE Bölcsészkarán semita-hamita filológiával foglalkoztam. Ezt követően dr. Scheiber Sándor igazgató-főrabbi jóvoltából 5 éven át a budapesti Országos Rabbi-

képző Intézet nemhivatalos hallgatója lehettem. Itt 10 éven át voltam a Kelet-Európa egyetlen megmaradt zsidó könyvtárának, a Rabbi-képző Intézet 150.000 kötetes könyvtárának főkönyvtárosa. Ekkor kezdtem el foglalkozni a zsidó és keresztény teológia, vallás párhuzamaival, kérdéseivel. Sok keresztény, katolikus és református gyülekezetben, illetve zsidó hitközségben tartottam előadást keresztény-zsidó teológiai problémákról. Ek-

kor hívtak meg egy előadásra a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságba is. Ezen nemhivatalos társaság az egyesületek újraengedélyezésekor jogszerűen is megalakult.

Ekkor jött létre egyástól függetlenül - akkor nem is tudva egymás létrejöttéről - két keresztény-zsidó szervezet, a Zsidó-Keresztény Párbeszéd Kör, melyet Raj Tamás főrabbi vezetett a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület egyik szekció-

jaként. A másik szervezet a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság Hebraisztikai-Judaisztikai Munkacsoportja pedig a Társaság megalakulásától kezdődően működött, melynek vezetője én voltam.

Ilymódon a keresztény-zsidó párbeszédet a Magyar Zsidó Kulturális Egyesületben (MZSKE) zsidó részről, a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságban (KÖT) pedig keresztény részről kezdeményezték. A KÖT Hebraisztikai-Judaisztikai Munkacsoportja tudatosan nem szerepeltette nevében a párbeszéd, dialógus megjelölést, mert úgy gondoltuk, hogy nincs „beszélgetni valónk”, nem vagyunk egymással rosszban, nincs értetlenség közöttünk, hanem egy közös értéket élünk meg, és ezt próbáljuk egymásnak, másoknak átadni. Ezen Hebraisztikai-Judaisztikai Munkacsoport Budapesten igen sok templomban, katolikus, református, evangélikus, illetve zsidó hitközösségekben tartott havonta rendszeresen előadást, vitaestet. Ez volt az első olyan szervezet vallási részről, mely rendszeresen, jelen esetben havonta tartott rendezvényt a kérdéskört illetően. 1990. február 28-án adta ki a KÖT fenti munkacsoportja a „Támpontok a nagyheti liturgia alakításához, különös tekintettel a keresztény-zsidó vonatkozásokra” című rövid útmutatót, melyet korábban az Osztrák Katolikus „Bibelwerk”, az Osztrák Bibliatársulat és a Keresztény-Zsidó Párbeszéd Egyeztetőbizottsága adott ki. Ezt megküldtük igen sok budapesti, katolikus, református és evangélikus lelkésznek. 1990 őszén a Hiteles Helyek c. rádióműsorban kerekasztal-beszélgetést közvetítettek a Hebraisztikai-Judaisztikai Munkacsoporttal. Lassan világossá vált, hogy óriási igény van a keresztény-zsidó kérdéskör munkálására, ezért 1991. januárjában kezdeményeztem a Keresztény-Zsidó Társaság létrehozását.

A KZST első elnökségének tagjai keresztény és zsidó vallási és közéleti személyiségek voltak: Ifj. Fasang Árpád zongoraművész, dr. Gicz György katolikus újságíró, dr. Harmati Béla evangélikus püspök-elnök, dr. Hegedűs Lóránt református püspök, zsinati elnök,

Iványi Gábor, a Magyarországi Evangélikumi Testvérközösség lelkesze, Landesman György főrabbi, dr. Neumark Tamás főorvos, Raj Tamás főrabbi, Reviczky Ádám mérnök, dr. Singer Ödön főrabbi, dr. Schweitzer József főrabbi, dr. Szécsi József, katolikus világi teológus, dr. Szentágothai János akadémikus. Tóth Sándor katolikus újságíró, dr. Zala Tamás történész, közíró. Elnökké Reviczky Ádámot hívtuk meg, aki a legendás hírű, Jad Vasem kitüntetett Reviczky Imre ezredesnek volt a fia, édesapja emlékének méltó megőrzője. Főtitkár: dr. Szécsi József, társelnökök: dr. Schweitzer József és dr. Szentágothai János.

A Társaság megalakulásakor az alábbi célokat és feladatokat tűzte ki maga elé: – a keresztény-zsidó párbeszédnek ökumenikus keresztény és zsidó alapokról történő munkálását, – a közvélemény pozitív alakítását a keresztény-zsidó kapcsolatok vonatkozásában, – teológiai tudományos, művészeti kérdéseknek a munkálását, – shoa-holocaust-vézkorszak kutatást, – a keresztény-zsidó megbékélést elősegítő információknak a gyűjtését, feldolgozását, – folyóirat és könyvkiadást, előadásoknak szervezését, bel és külföldi konferenciáknak a megrendezését, – közös maalkalmaknak, lelki közösséget építő, illetve erősítő összejöveteleknek a szervezését, – állandó kapcsolattartást a különböző keresztény, illetve zsidó egyházakkal, felekezetekkel, szervezetekkel, médiákkal és személyiségekkel, – küzdelem a vallási, politikai és mindenféle antiszemitizmus és az agresszív valóságellenesség minden megnyilvánulása ellen. A Társaság évente tart tisztújító és alapszabálymódosító közgyűlést. Fokozatosan építkezik és állandó önvizsgálat alatt is tartja magát. 1992-ben alapszabályába beépítette, hogy a Társaság mint szervezet, semmilyen politikai tömegdemonstrációt nem szervez és abban nem vesz részt. 1993-ban ezt tovább módosította: semmilyen tömegdemonstrációban nem vesz részt és nem is szervez, tehát vallási jellegűt sem. Bár eddig is nyilvánvaló volt, de nyomatékkal 1992-ben az alapszabály rögzítette, hogy a

KZST vallási jellegű szervezet. Ezt 1994-ben pedig ezzel bővítette: nyilatkozatokat és állásfoglalásokat nem ad ki, nem vesz részt a napi vallási és politikai élet küzdelmeiben.

A KZST minden hónapban több előadást tart, előadásorozatot vezet Budapesten és szeretne egyre többet vidéken is. Előadásainak színhelyei: zsidó, katolikus, református, evangélikus, baptista, adventista egyházak, hitfelekezetek templomai, gyülekezeti és kultúr-helyiségei voltak. Több fórumot, nemzetközi konferenciát, előadást, művészeti rendezvényt tartott. Különös fontosságot tulajdonít a szervezet a családi és iskolai nevelés és oktatás ügyének. Volt közös szentírásolvasás, imaóra is. 1993-ban már minden hónapban egy nagyobb rendezvényt is tartottunk: kisebb belföldi, illetve nemzetközi konferenciát.

A legfontosabbnak a személyes találkozást tartjuk, ezt szolgálják a rendezvények, melyek mindig nyitottak. 1991. novemberében öt budapesti templomban Keresztény-Zsidó Teológiai Hetet tartottunk: Hősök Templomában (zsidó), Teréz Templomban (katolikus). Kálvin téri Református templom Kálvin termében, Deák téri Evangélikus templomban és József utcai baptista templomban. A teológiai hét témája: hit és cselekvés volt, melyen minden alkalommal egy rabbi és egy keresztény teológus adott elő. Ezen év végén volt első nemzetközi konferenciánk: „Egyházi és társadalmi tolerancia a jövő Európájában” címmel. A konferencia előadói osztrák és magyar vallási és közéleti személyiségek voltak. A konferencia két főelőadója: dr. Jeszenszky Géza magyar külügyminiszter és dr. Erhard Busek, osztrák alkancellár volt. 1992-ben a Társaság a Fasori Evangélikus Gimnázium dísztermében fórumot rendezett először az abortuszról, majd a hitoktatásról. Az abortusz-fórumon sok vallási és vallási jellegű szervezet mondhatta el először nézeteit az abortuszról. A hitoktatási fórumon zsidó és keresztény teológiai tanárok arról beszéltek, hogy milyen képet kellene kialakítani a kereszt-

tény hitoktatásban a zsidóságról és a talmud-tórán a kereszténység tárgyalásakor melyek a helyes szempontok a kereszténységről. Ezen évnek őszén a Magyarországi Zsidó Hitközségek szövetségének budapesti dísztermében tartottuk második nemzetközi konferenciánkat: „Hogyan járult hozzá a zsidóság az osztrák-magyar kultúrához?” címmel. Előadók voltak: dr. Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter, valamint dr. Erhard Busek, osztrák alkancellár. 1993-ban két-két napos szentírásstudományi szimpóziumot is rendezett a Társaság a Biblia (Ószövetség és Újszövetség) témakörökben. Ezek a tudományos rendezvények nagy érdeklődést váltottak ki. Második teológiai hetünket 1993. novemberében rendeztük „A magyarországi zsidó és keresztény közösségek története” címmel öt felekezeti öt templomában: zsidó, katolikus, református, evangélikus és adventista közösségekben, mindenütt egy-egy zsidó és keresztény előadóval. 1993 végén vallásszociológiai szimpóziumot tartottunk: zsidó, katolikus, református evangélikus, kisebb és újabb protestáns egyházak jelen vallásszociológiai képének bemutatásával.

1994. januárjában *Újévi Reflexiók* címmel a Társaság elnöksége, a magyarországi zsidó és keresztény vallási közösségek vezetői mondták el szubjektív meglátásaikat 1993-ról és 1994-ről. 1994-ben már volt egy szentírásstudományi szimpóziumunk, és egy háromnapos nemzetközi konferenciánk: „Erkölcsei kihívások a jövő évezred küszöbén” címmel. Az előadók közül emlékezetes maradt Andre Churaqui, Jeruzsálem volt főpolgármester-helyettesének és a Jeruzsálemi Héber Egyetem tanárának, Michael Klein-Katz rabbinak az előadása. A konferencia társrendezői voltak: Konrad Adenauer Stiftung, Bnai Brith és a Magyar Unesco Bizottság is. A Nemzetközi Családév kapcsán szintén vallás- és felekezeti felállással a vegyesházasságok mai vallásjogi helyzetéről rendeztünk teológiai szimpóziumot. 1994 májusában a magyar zsidóság tragédiájára emlékezve, holocaust szimpóziumot tartottunk a

Magyarországi Holocaust Emlékbizottsággal közös rendezésben. Szeptemberben a más rendezvény mellett A honvédség lelkesi szolgálata címmel rendezünk szimpóziumot, októberben Cigányholocaust konferenciánk mellett a keszthelyi Helikon Kastélymúzeummal közös nemzetközi konferenciánk lesz Vallási és társadalmi sokszínűség a második évezred végén címmel. Ezt a keresztény-zsidó teológiai hetek követik novemberben Budapesten és Debrecenben.

A KZST működésének első 3 és fél évében igen sok előadást és vitaestet tartott. Előadói között ott találjuk a magyar szellemi élet kiválóságait: teológusokat, kutatókat, egyetemi tanárokat. Társaságunk különös gonddal ügyel arra, hogy előadói személyükben is reprezentálják a társadalmi és vallási pluralizmust. Több sorozatot tartunk, ezek közül is legfontosabbak közé tartozik állandó közös havi rendezvényünk a Magyar Zsidó Kulturális Egyesülettel a dialógus jegyében: illetve minden hónapban mindig egy másik Zsinagógában, annak rabbija tart előadást, vallási tanítást. A médiák, főleg a televízió igen sokat segített riportjaival, híradásaival működésünknek társadalmi megismertetésében. Igen sok publikáció, rádióműsor is nyomom követte munkánkat.

A KZST magát egy családként szeretné szemlélni, akik azért vannak együtt, mert nekik jó, mert vannak értékeik, melyek egymásnak kölcsönösen örömet jelentenek, gazdagítanak. Ha két fiatal találkozik, nem azért szeretik meg egymást, mert nem szeretik a szomszédokat. A Társaság nem egy harmadik ellen alakult meg. Nem az antiszemitizmus ellen jött létre, nem a vallási és politikai szélsőségek elleni szabadsapat. Nem is azért jött létre, hogy „beszélgessen”. Alapszabályában rögzítette, hogy fellép ha kell, az antiszemitizmusnak bármilyen formája ellen és természetesen az agresszív keresztényellenes tendenciák ellen is. A KZST nem is valamiféle terápiai klub, keressük az emberi kapcsolatok láncszemeit, azok helyes megélési formáit.

A kezdet kezdetén valaki így fogalmazott: ha más eredménye nem is lesz munkánknak, mint az, hogy jobb zsidók és jobb keresztények leszünk, már nem dolgoztunk hiába. Fontos, tehát, hogy mindenki megtalálja önmagát. Csak az tud együtt dolgozni másokkal, akinek a saját dolgai rendben vannak. Szeretnénk ösztönzést adni ahhoz, hogy mindenki újraértelmezhesse önmagát, tegye ezt szervezett formában is, saját vallási és társadalmi közegeiben. Erre a Társaság nem illetékes, nem ő akarja megoldani a házfeladatot, csak hozzá akar segíteni. Kétezer éven át ment a félreértések tragédiája, 50 éven át az elmúlt rezsim kötözött béklyóba mindenkit. Természetesen néhány év alatt nem lehet egy országot átalakítani, még csak a problémákat fölvetni sem. De hozzá kell kezdeni.

Azt szoktuk mondani, hogy az ökumené fél siker a keresztény-zsidó párbeszédhez keresztény téren. Az ökumenének sok formája van, kevésbé ismert pl. az ún. aliánsz-mozgalom protestáns területen. A zsidóság vallási területen ha nem is azonos formák között, de igen színes plurális képletet hordoz. A zsidószervezeteknek is meg kell küzdeni a semmiből felépítkezés, újraszervezés és egymásratalálás, együttdolgozás nehézségeivel. Társaságunknak havi elnökségi ülései lehetőséget adnak 9 magyarországi egyház és 5 zsidószervezet vezetőinek arra, hogy régi és napi problémákat időben megtárgyaljanak. A Társaság nem egy ún. hivatalos szervezet, hozzá csak személyek tartoznak, nem szervezetek, bár ezt sem zárja ki az alapszabály. Az elnökségi ülés az egyetlen rendszeres konzultatív pont hazánkban arra, hogy a zsidó szervezetek és a keresztény egyházak vezetői együttmunkálkodjanak. Elvi és etikai kérdésekben a Társaság elnöksége konszenzussal dönt. Nem lehet tehát elvi és etikai kérdésben keresztény és zsidó résznek egymást leszavazni.

A Társaság mind vallási, mind politikai szempontból teljesen heterogén, ez nemcsak nehézség, hanem nyereség is. A Társaság természetesen nem vállalja fel a

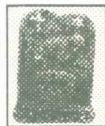
vallási szervezetek saját belső napi ügyeinek, mégkevésbé a napi politikai kérdéseknek a megoldását. Mindenről lehet beszélni, meg lehet vitatni, de a gyakorlati válasz mindenkinél saját fórumán kell megadni. Szeretnénk egy felsőfokú teológiai posztgraduális képzést is biztosítani és még sok más feladatra is alkalmas oktatási központot létesíteni.

Jelenleg a következő zsidó és keresztény szervezetekkel vagyunk intenzívebb kapcsolatban vezető személyeinken keresztül elnökségünkben: a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, Zsidó Világkongresszus Kelet-Európai tagozat, Bnai Brith, Magyar Cionista Szövetség, és a katolikus, református, evangélikus, magyar ortodox, szerb ortodox, unitárius, baptista, adventista, metodista, Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség. Sokan értetlenül és bizalmatlanul néznek ránk, a békeség furcsa szigetének tartanak bennünket.

1992-ben a Társaság csatlakozott a Magyar Keresztény-Zsidó Tanács antiszemitizmus elleni nyilatkozatához, mely a hazánkban jelentkező antiszemita és rasszista megnyilvánulásokat kívánta elítélni. 1993-ban támogatta elnökségi tagunknak, dr. Feldmájer Péternek, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége elnökének azon kérését, hogy az Országgyűlés nyilvánítsa 1994. április 17-ét országos emléknappá a magyar zsidóság holocaustjára emlékezve. Az elnökségi ügymenet előzetesen kikérlik az egyházak, vallási szervezetek vezetőinek véleményét, akik az elnökségben szerepelnek és azután döntenek. Ezen kérést külön tárgyalta a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a Református Zsinati Konvent és azokat egyhangúlag jóváhagyták. Tudjuk, hogy az országgyűlés végül március 19-ét fogadta el közös emléknappként és minden közösség külön üli meg saját tragédiájának emlékét. Azért volt fontos ezen 1993-as KZST javaslat, mert a magyar történelemben először írtak alá valamit a zsidóság és kereszténység vezetői teljes egyetértésben és ez éppen a mártírium volt.

Hátikva, a reménység Izrael himnuszának a neve. A kiváló népzene-kutató, a KZST egykori elhunyt kiváló tagja, Volly István megtalálta Smetana hallhatatlan művének magyar népzenei eredetét, mely Smetanán át Izrael himnusza lett: Kol obdaléva pönimá, melyről mit sem tudva, a magyar

protestáns és katolikus közösségekben megannyiszor hangzik fel egyének: Tüzed Uram Jézus, szítsd a szívemben, lángja lobogjon elevenebben! Úgy érzem nem tud ez a két nemzetiség egymástól elszakadni és hiszem, hogy ez része Isten üdvrendjének.

A Keresztény – Zsidó Társaság 1994. okt. 20-i ünnepségének megnyitó előadása

– Budapest, Deák téri Evangélikus Gimnázium, 1994. október 20. –

Egyéni és közös felelősségünkről szól Lucius Annaeus Seneca, Nero császár egykori nevelőjének, az irodalom és filozófia híres művelőjének mondata: „*Turpe est non ire sed ferri*” – azaz „*Szégyen és gyalázat nem önállóan járni, hanem vitetni magunkat!*” A Deák téri Evangélikus Gimnázium, ahová egykor Petőfi Sándor is járt, a régi görög-latin kultúra és az ószövetségi-újszövetségi etika azon hagyományok hordozója volt, amelyekben nagy hangsúlyt kapott az egyéni felelősség. „*Szégyen és gyalázat... vitetni magunkat*” – azaz a környezet, a divat, a „Zeitgeist”, a környező ideológia szerint élni, azt tenni egyszerűen, amit a többiek, gondolkodás nélkül, önálló identitásunkat takarva, elveinket, erkölcsünket, meggyőződésünket feladva...

Ötven évvel ezelőtt ilyen történt Budapesten, Magyarországon, ilyen szégyen és gyalázat. A közelmúlt látott más szörnyűségeket is, hiszen a század úgy kezdődött, hogy Szarajevo neve került az újságok címlapjára és most úgy végződik, hogy ismét ennek a városnak a neve vésődik be tudatunkba. Közben Európa átélte két világháborút, azok minden poklával, ahogyan Jean-Paul Sartre fogalmazta egyszer, hogy a pokol az valóság, mert az a másik ember („*l'enfer s'est les autres*”, Huis clos, Paris 1947). A bombázások és a Don kanyar embertelenségei mellett ma a holocaust, a shoah szörnyűségei idéződnek föl számunkra, amikor emléklapokat nyújtunk át az ötvenedik évfordulón többeknek és meghajtjuk fejünket azok emléke előtt, akik már nem lehetnek közöttünk: dr. Keken András, dr. Nyíri Tamás, Reviczky Ádám és dr. Szentágotai János.

Sokszor hivatkozunk arra, hogy Európa azt jelenti, van valamilyen közös európai, a tízparancsolatra és a jézusi etikára épülő humánus erkölcsiség. Ugyanakkor az agresszió, a gyűlölet, az ellenségeskedés mély rétegeit is tapasztaljuk. Minden korban akadtak, akik hagyták magukat sodortatni az árral.

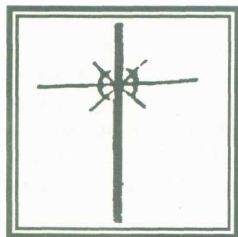
Ha történelmünkben eddig nem is gondoltuk így, a huszadik század végére rá kellett döbbsennie a világnak, hogy nem elég a materiális jólét, a technikai tudás, a civilizáció fejlesztése, a szociális védőháló, hanem erkölcsi védőhálóra, etikára is szükségünk van. Nemcsak az értékek rendszere és azok viszonyulása az erkölcs, hanem az etika hordozói, képviselői, az egyes emberek és a kisebb és nagyobb közösségek egymáshoz való viszonya, a helyzetek megélése; azaz a lemérhető tettek teszik az erkölcsöt. Chicagóban 1993-ban jött össze a Vallások Világparlamentje és a globális etika kidolgozását és deklarálását tartotta feladatának. Valóban ezen a ponton összecsengenek a nagy világvallások tanításai. A Koránban is így olvassuk (62.2.szura): „*Ti hívők, miért mondjátok azt, hirdetitek azt, amit ugyanakkor nem tesztek?*” Egyéni és közösségi felelőssége a tóra, a törvény, a bibliai etika tudóinak, hogy ebből az ismeretből élet és gyakorlat szülessék. Minden idő prioritása a tradíció továbbadása, a tanítás, a nevelés! Ez nem iskola-kérdés, nem pénz-kérdés, nem tanterv, vagy tankötelezettség kérdése. A nevelés, a tanítás elsősorban tanár-kérdés, vannak-e közöttünk tanítani képes és tanításra hajlandó emberek.

Köszöntöm kitüntettjeinket, akik tudtak és tudnak tanítani, hagyományt ápolni, másokért felelősséget hordozni. Egymás megismerésének, az egymástól való tanulásnak, a kölcsönös toleranciának és tiszteletnek etikáját zsidók és keresztények között hazánkban az évszázados együttélés húzza alá, hiszen a III. századból származik az egykori Intercisa, ma Dunaújváros területéről „*Cosmius, a zsinagóga előjárója*” emlékköve.

A Keresztény-Zsidó Társaság célkitűzései arra irányulnak, hogy őrizzük a megértés, a kölcsönös tisztelet, a tolerancia és ezzel Magyarországnak, Európának és az egész világnak javára legyünk.

A mai ünnepséget megnyitom és köszöntöm minden kedves vendégünket Péld 29,18 igéjével: „*Ha nincs kijelentés, elvadul a nép, de boldog lesz, ha megfogadja a tanítást.*”

Dr. Harmati Béla
evangélikus püspök, a KZST társelnöke

Tanít az egyháztörténet

SZEBIK IMRE:

Bartalis János istenes versei

Eszte de je már, hogy adósságom törlesztésére törekszem. 1993-ban volt 25. éve, hogy a romániai magyar evangélikus egyház országos felügyelője, az erdélyi rímnélküli verselés megteremtője elhunyt. Személye alig ismert magyar honi egyházunkban. Irodalmi berkekből sem sokan emlegetik, bár a negyedszázados

évforduló szülőföldjén nem maradt megemlékezés nélkül. A Házsongárdi temetőben levő sírja előtt éppúgy tisztelegünk, mint szülőfalujában, ahol országos ünnepséget szerveztek. A kolozsvári fehér templomban Kiss Béla helyi lelkész emlékezett költői munkásságára és egyházvezetői hűségére.

Kicsoda Bartalis János?

Apácán, 1893. július 29-én született. Kolozsvárt, ill. Budapesten folytatta tanulmányait. Tanítói, ill. később tanári oklevelet szerzett. Az első világháborúban részt vett, majd Alsókosályra – egy Szamos menti faluba húzódott vissza – s földműveléssel foglalkozott. A húszas évek derekán Magyarországra költözött és Ráckeven, Pilisvörösváron tanítóskodott, majd Erdélyben élt haláláig.

Első versei a Nyugatban láttak napvilágot, később az Erdélyi Helikon, a Pásztortűz és más napilapok munkatársa.

Kötetei: *Hajh, Rózsafa* /Kolozsvár, 1926), a *Nap madara* /1930/, a *Föld a párnám* /Kolozsvár, 1930/.

A Nyugat költőin és a székely népdalok szépségén felnőtt költő a falusi élet idilljét, a kétkézi munka szépségét, a paraszti életforma örömét, az erdélyi táj páratlan harmóniáját, a szerelem egyszeri érzését mutatja be verseiben. Szabad verseléses formáját ő maga így aposztrofálta: „rímtelen, szabad s különös illatú, mint a réti széna”.

Világ terein gázolok című kötete a szülőföldjétől távol élő ember fájdalomának ad hangot.

II. Világháború utáni kötetei: *Pedig tavasz jó* /1957/. *A mezők és új dalok felé* /1959/. *A mezők áldása* címen jelent meg összes verseinek gyűjteménye 1943-ban, majd válo-

gatott versei Bukarestben 1955-ben, 1963-ban és 1968-ban.

Verseit lefordították francia, lengyel, német, olasz és román nyelvre. Külföldi antológiákban s folyóiratokban közzé is tették.

Méliusz József Újra virágzó rózsafa címen írt róla méltatást még 1957-ben.

E rövid tanulmány vallásos, istenes verseit kívánja bemutatni az *Isten kezében* című gyűjtemény alapján, mely 1992-ben Sepsiszentgyörgyön jelent meg.

Bartalis János transzcendenciára utaló, keresztény sugallatú költeményeit tartalmuk szerint hatféle csoportba lehet besorolni.

a.) Isten-élményt leíró versek

Kereslek címmel személyes vívódását sejteti a költő, amint Istent meglelni igyekszik fűben, fában, virágban, a „fényes” tavaszban, a szomjas vétésben. Majd boldogan kiált fel: Nem vagyok többé árva. Most már nyugodtan hajthatom fejem álomra. Eljött az én Istenem.

Isten országa című verse is személyes hangvételű vallomás.

Az *Idő, Erő és Hatalom* Istenét sejtí, véli felfedezni egy badacsonyi kirándulás során, amint Isten hatalmas hegyeit szemléli: Badacsony, Csobánc, Tátika s végül a Szentgyörgyhegy a szószékével s orgonájával. Ekként zárja élményét:

*Azután a tetőre éretem
a csodás nagy dallal szívemben,
Csak az égre néztem.
Lenézni nem mertem.
Föld, Világ, emberek
megszűnt előttem.
Csak a dal, az orgona
zengett-élt bennem.
Lelkem parázsolt.
Az öröklét fényeskedett.
Isten templomában voltam.
Istennel beszéltem.*

b.) Istenes versek

Egy akolban című verse arról vall, hogy a Mindenség részének, Hold, Hegyek, Csillagok „nyájtársának” érzi magát a költő s elért az örök Rendeltetésbe. A kissé panteista árnyalatú vers a kozmosz dicsérete kíván lenni, amelyben mindent átad a szerző az Istenségnek. Lehet, hogy ez az első lépése az Istenhez közeledés útján?

A falusi gazdálkodásban címet viselő költemény jól adja vissza a költő gyermekkori élményének hangulatát, a honvágyat:

*Eljöttem ide,....
Itt jobban érzem hatalmad, jóságod,
haragod, szíved.
...
Itt szebben szól a fohász: Istenem,
segíts!
Uram, légy velem!
Adj szerencsét állataimhoz.
Ó, Uram,
itt egyszerűbben, tisztábban, magasztosabban
cseng neved.*

Nem a városon élő elmarasztalása, hanem a falusi ember istenfélelmének bemutatása a cél. Vajon, él-e még falvainkban ez az egykori, szent istenfélelem?

Mélyről feltörő Isten-szeretetet tükröz *A szerelem szavai* című vers.

Álmodom.

*Rólad álmodnék teljes életemben.
Lelkemben örök helyet nyert lényed.
Legyen tied minden dicsősége...*

Jellemző életérzést sugároz az *Ima* c. vers. Hajótöröttként kiált. Egyik kezében virág, a másikban halál. Fekete koporsón táncol. Sorsa kísérletes idején Isten felé repes, „mint egy nagy fekete, szomorú madár”. De sorsa sötétségében imádkozik a Végtelenhez.

Isten elébe letenni címmel a költő a legnagyobbat, a legeslegszebbet Istennek kínálja, de egyúttal a világnak is, hogy lássa nemes szándékát. Hisz Istennek csak a legszebbet szabad adni...

Isteni bölcsesség a költő számára a minden, a magános falevél, amit elsodor a szél.

Ősz, milyen szép vagy... versében a kiegyenlítődés felé siet és a nagy feloldódás réve felé igyekszik. Az őszbe hajló idős ember Ady sorait juttatja eszünkbe, szeret kibékülni az ember, mikor halni készül. Kiáltása ez: Isten! Örök kegyelemben segíts meg. – Kívánsága: ha egy csillag elnyelne, magával ragadna. A költői kép jelzi, hogy nem a nír-vánába siet, hanem az isteni örök-kévalóságba.

Örökké időszerű gondolatsort fogalmaz meg *Végállomás felé* c. költeményében. Elcsendesedik a versíró a mindenkinél előbb való előtt. Majd így artikulálja érzéseit:

*Ifjú fejem előtt felködlök az Élet-határa,
és vonagló szívem megdedem. Számálva
vannak lépteink, ahányat odáig teszünk
Elrohanunk az Élet-úton. Percnyi kése-
dem nélkül érkezünk meg a végállomás-
ra...*
*Nem érdemes ezt a maroknyi életet má-
sok
elkeserítésével és elsomortásával eltöl-
teni.*

c.) Erdélyi sors-versek

Bartalis János belső tépelődése, önmagával vívott hitvitája tükröződik e sajátos hangvételű verscsokorban. Közülük csak néhányat említek most.

A fekete gondolat kivirágzik című költemény önmaga számadása, melyet előre vetít az Úr előtti megállás tényére.

*Mostoha sors,
húszadik század s Erdély - mondom.
Az élet volt hozzám kegyetlen.
Jó óram volt sok,
de függtem többször a kereszten.*

Nem kevésbé borongós hangvételű *Az ímivaló* c. vers. Istennek vall, belső kényszert él át a „szent levél” megírására. Népe lét analízisért így adja közre:

*Megtépett rózsafa ma népem.
Villámsújtotta fa.
Tört ág a nemzet.
Ó, Isten!
Ma minden szó csak imádság lehet...
Bús véreim, amerre éltek,
Összefogom fájó szívetek.*

Éj van – e két szó lengi körül a költőt, amikor csillagjövétel előtti csendben kezét összeteszi, letérdel, s imádkozik. Csillagruháját leveti, világsaruit leoldozza s hajadonfővel éli át „S egy sugár rámesik hirtelen,” – Mekkora hit, micsoda reménység sűrűsödik össze e néhány szóban. Hány olvasónak adott biztatást „éjnek idején.”

Isten kezében címmel a villámcsapás, a fergeteg, korbácsütés, börtön képein érzékelteti a közös sors kínját, megaláztatását. De közben egyidejűleg vall szilárd látással:

*„Isten kezében vagyunk
és ott vagyunk a legjobb helyen.”
„ Ó, Uram!
mi : árva néped,
árva magyar néped
Tebenned bízunk eleitől fogva. „*

d.) Sors-versek

Napjaink egyik mély, belső gyöttrődést kiváltó kérdéskomplexuma a sors, a saját sorsunk alakulásával szembesülni. Ezért tárgyalom külön az e témában írt verseket. Talán segít a költő eligazodni a sorsszövevény kibogozhatatlannak tűnő hálójában.

Élni és meghalni című versében mindnyájunk kérdését veti fel a költő. Istenhez kiált. Sorsán való tűnődése idején nehéz munkában telik élete, földi fájdalma gyötrik.

„Bús, végzet-fényű csillagom hánykódik vad tengeren.” Felelj, mi végre lettem? E kérdést kikerülhetetlenül személyes válaszban

lehet hitelesen továbbadni a következő nemzedéknek.

Megrendítő időelemzést tár elénk Bartalis János „*Ez olyan idő*” címmel írt gondolatsorában.

*Ím, nézd kitárom fekete két karom.
Ím, lásd az én végélen Golgota-utam.
Nincs eleje és nincsen soha vége.
Ezerszer fészülök fel a keresztre.
Ez olyan idő, hogy százszor kell
Meghalni.
Eszményén, hitén, életén
Ezerszer meg kell lakolni.*

E sorok elszántságról, meggyőződésről, sorsvállalásról vallanak. Szerzője nem adja fel belső értékeit jelentő lényegét, hű akar maradni önmagához, népéhez, Urához. Micsoda lelki-szellemi erő húzódik e sorok mögött...

Ködös novemberi napok, bús alkonyi órák, szenvedő, önmardosó, tépelődő idő költője Bartalis? Félreértenénk.

Helyzete s hazája indokolhatná a totalitárius idők megélt élményei után. Mégis *Oly derűs...* c. verse jelzi: tud örülni, előrenézni. Indoka ennyi: ...fölnéz az Isten borult.

Könyörgés csillagokért című ódaszerű imája áttételes vallomás arról, hogy Isten adja a megpróbáltatást is, a sötét órát. Az ember egzisztenciája egészen Tőle függ.

*Ha te adtad, Uram, mulaszd el már
e bajsorsot tőlem.
Hozd fel csillagjaim lelkem egére,
hogy örökké ragyogjanak.*

Hitvallásszerű mélységgel fogalmaz *Ó oly mindegy...* c. költeményében.

*Isten tied minden gondolatom.
Lehullok te elébed.
Ne hagyj el.
Alaktalan időben futok.
Hová érek?*

Majd kétkedő őszinteséggel véli, oly mindegy, hol borul rá a sírhalom, kis patak csobog-e fülébe, vagy világár mormol szüntelen?! Bús lelke győzelmi szóra föl nem gyúl. – Félreértenénk, ha e sorok mögött az örök élet tagadását vélnénk felfedezni. Inkább vergődését sejteti a költő.

e.) Krisztus-versek.

Kettőt említek most. *Krisztus Krisztus* címmel 1919-ben írja meditatív imádságát. Kétségbeesett, lázbameredt szemekkel kiált – önkívületben. Fáradt, kevés az ereje, pe-

dig fáklátartó kívánna lenni szakadékok felett. Meggyárvult legsebbe ereje. S a kérdésről záruló vers így végződik:

Mikor leszek újra régi-erős?

Ha valaki ereje fogytán Krisztussal beszél, jó helyen keres s remél.

Megpróbáltatásban című vers látomás-keretben vallomás arról hogy Krisztus szerelmétől sem élet, sem halál, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem magasság, sem mélység sem semmi más el nem szakíthatja.

Hozzátartozása örökérvényű.

f.) Keretvers

Egyetlen alkotás, de külön említésre méltó. *Mezők felett* címmel a költő látomásában az Isten mint Atya, Fiú, Szentlélek lebeg a mezők felett.

Különös költői vallomás arról, ahogy a Szentháromság a teremtésben részt vett? A teremtett világ szépségét szemlélve, Isten nagysága, gazdagsága jut kifejezésre a háromságos formulában?

Járva a mezők liliomai, a kaszálni való fűz „karjai” közt

„Az Atya a Fiú, Szentlélek lebeg a mezők felett.”

Mintha egész életét, gondolat-tartományát, élményeit és érzéseit átlengné ez az elszakíthatatlan megszüntethetetlen Isten-kapcsolat. Ebben a titokzatos kötődésben tudja vállalni sötét napok árnyait, szenvedések kínjait, s szolgálatát az erdélyi magyar evangélikus egyház országos felügyelőjeként.

Röviden más témájú verseiről

Szereti a természetet, a búzakalászkok végtelen óceánja békességét, s harmóniát, de igazi otthont is kölcsönöz a költőnek. Odát ír gyermeke születésekor. Nem hiányzik szerelmi lírája sem, köztük a családias kínját rímbeszedő versek. Megindítja a háború gyötrelme, s hitet tesz az élet mellett. Alkotásait átszövik vallásos képek (kenyér - bor - Úr asztala)

Korán elveszített édesanyja iránt érzett gyengéd szeretete s az árvasága feletti fájdalom visszatérő motívum verseiben.

Néhány verséről vélni lehet, a többi megjelentetésének feltétele-

ként kényszerítették a költőt megírásukra. A korszak élő tanúi jól ismerik a szellemi zsarolás e sajátos, felejtésre méltó módszerét.

Magáról így vall: „Jövök az Időből - írom egyik versemben. Mintha a végtelenségből jönnék. És megyek az Időbe, mintha a végtelenségbe mennék. Viaskodom az idővel naponta. *Idő ne fuss!* - szól egyik kötetem címe. *De az idő fut rohan, és én nem érek a nyomába.*”

Izsák József kortárs irodalomkritikus hosszabb tanulmányában tárt szívű költőnek titulálja.

Kosztolányi Dezső felfedezettje volt.

A fiatalág sohasem lett hozzá hűtlen, friss maradt és fogékony. *Füst Milán* és *Kassák Lajos* közelében kell számon tartani a szabad vers első művelői közt.

A Kosályban gazdálkodó költő földhöz kötött nyugalma és az Európa-szerzte ismertté vált verselő utolsó végnapjai között majd' 50 év

telt el. Hosszú, tartalmas élettel ajándékozta meg a Mindenható. Erdélyi evangélikusaink Reményik Sándor mellett méltán büszkélkedhetnek alakjával, költészetével. Mi pedig velük együtt adunk hálát magyarságában megpróbált, keresztyénségében kitartó és a szolgálatvállalásban hűséges testvérünkért.

Köszönés Istennek című versének részletével köszönök el az Olvasótól.

Istenem - köszönöm a mai estét.

Itt ültem az asztalomnál,

a csöndes szobában magányosan...

Oly boldog vagyok,

hogy imába bonul a lelkem,

amint neved suttogom áhitat-csendesen:

Édes Istenem!

*

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Bartalis János Versek, Bukarest, 1963.

Bartalis János: Versek, Bukarest, 1968.

Izsák József: *Bartalis János*, Bukarest, 1963

Magyar Irodalmi Lexikon, Budapest, 1963.

Isten kezében, Sepsiszentgyörgy, 1992. (Romániai magyar költők istenes versei).

EMLÉKEZÉS...

Blatniczky Jenő

(1909-1987)

Lelkészsők nyomdokán 43 éven keresztül volt cinkotai lelkész. Nagyapját és édesapját követte a szolgálatban. Három nemzedék, összesen 108 év. Mindhárom templomépítő lelkészek voltak, hiszen ebben az időszakban (1871-1978) épült a csömöri, rákos-szentmihályi, nagytarcsai és – kétszer is – a mátyásföldi templom.

Érdemes visszatekinteni a távoli ősökre, akiknek nyomába lépve, végezte a lelkési szolgálatot.

Dédapja, *Jezsovics Mihály* fakóvezekényi evangélikus lelkész volt. Ennek fia volt a nagyapa, *Jezsovics Pál*, aki korábban 3 évig Dunaegyházán volt lelkész. 1871-ben hívta meg őt a cinkotai gyülekezet lelkészének. 1872-ben feleségül vette Anna Kempte-t, akit hallei egyetemi tanulmányai idején ismert meg. A német származású Anna Kempte annyira egy tudott lenni férjével, annak szolgálatával és az új hazával, hogy anyanyelvi szinten beszélt magyarul és szlovákul. Az ő leányuk volt *Jezsovics Lidia*, aki 1899-ben feleségül ment *Blatniczky Pál* zólyomi lelkészhez. *Jezsovics Pál* nyugdíjba menetele után 1910-ben annak vejét, *Blatniczky Pált* hívta meg a cinkotai gyülekezet,

ahol haláláig, 1935 április 4-ig szolgált, nemcsak mint gyülekezeti lelkész, hanem 1920-tól tanügyi esperesként, majd 1924-től, mint a Pesti Felső Egyházmegye esperese.

Blatniczky Pál és *Jezsovics Lidia* házasságából négy gyermekük született: *Pál*, *László*, majd 1909 október 3.-án (*Zólyomban*) *Jenő*, és végül *Lidia*. A fiúk mindhárom a Fásori Evangélikus Főgimnáziumban végezték középiskolai tanulmányaikat. *Jezsovics Lidia* nemcsak lelkészfeleség és édesanya volt, de lelkes munkatárs és nagy-szerű szervező is. Ő szervezte meg az Evangélikus Papnék Országos Szövetségét (EPOSZ), és az ő fáradságos munkájának eredményeként jött létre Kistarcsán az Özevgye Papnék Otthona. Ebben az Otthonban kapott helyet a kistarcsai Filia imaháza is.

Blatniczky Jenő 1927-ben, nem egészen 18 évesen kezdte meg teológiai tanulmányait a Soproni Evangélikus Teológián. 1931-ben, a teológia elvégzése után *Dr. Raffay Sándor* bányakerületi püspök Cinkotán lelkésszé szentelte. Még ez év szeptemberében csereszöndíjasként az USA hartfordi egyetemén folytathatta tanulmányait.

Több mint 100 oldalas disszertációt írt az ószövetségi papság kialakulásának témakörében. „Magister Theologiae” tudományos fokozatot nyert. 1932. október 1-től 1934 június 1-ig Deák téren segédlelkész. Ekkor kerül a már beteg édesapja mellé segédlelkésznek, majd annak halála után a cinkotai gyülekezet egyhangú meghívása alapján 1935. június 2-től paróchus lelkész.

1936. július 4-én házasságot kötött Kendeh-Kirchknopf Sárával. E házassággal két „ároni” család került szoros kapcsolatba egymással. Néhai apósa, dr. Kendeh-Kirchknopf Gusztáv először iklandi, majd késmárki, azután kolozsvári lelkész és teológiai tanár, végül Deák-téren kerületi lelkész volt. Feleségének nagyapja (anyai ágon), Laukó Károly, 42 éven át volt kecskemeti lelkész. Nagyanyja, Stur Ilona volt, akinek édesapja, Stur Dániel, Kucurán volt lelkész, majd esperes. Stur Dániel apósa a kufsteini börtönt is megjárt Hajnóczy Sámuel evangélikus lelkész volt Stur Ilona nővére pedig a későbbi püspök, Sárkány Sámuel felesége lett. E családból a mai napig több leszármazott lelkész lett.

Blatniczky Jenő és Kendeh-Kirchknopf Sára házasságát Isten 5 gyermekkel áldotta meg, közülük azonban csak hármat nevelhettek föl: Sárát, Jánost és Lászlót. A másik kettő, Pál és Anna néhány hónapot ill. néhány órát éltek csupán.

A kiegyensúlyozott és boldog, de sok megpróbáltatást is elbíró házasságuk példaként szolgált a gyülekezet előtt. Feleségében munkatársat is kapott Istentől. Az egyházi iskolák államosítása után, amikor pedagógusok nem vállalhattak semmiféle egyházi szolgálatot, sok templomunkban hallgatott el az orgona. Cinkotán csak azért nem történt így, mert a lelkész jól zongorázó felesége – minden ellenszolgáltatás nélkül – férje kérésére elvállalta a kántori szolgálatot, majd később a gyülekezeti vegyeskar vezetését is, és ezeket a szolgálatokat férje nyugdíjazásáig, 1978-ig hűséggel ellátta.

Hogy mit jelentett 1935-ben, fiatal emberként cinkotai lelkésznek lenni, akkor értjük meg, ha némileg ismerjük a gyülekezet múltját. A török kitakarodása után, a XVII. sz. utolsó éveiben népesedik be újra a falu a földbirtokos Beniczky Tamás által a felvidéki Micsinyéről hozott evangélikus szlovák anyanyelvű telepésekkel. Artikuláris hely. A mindenkor cinkotai lelkész

gondozta Pest, Fót, Rákoskeresztúr, Rákospalota, Nagytarcsa, Csömör, majd később Mátyásföld, Sashalom, Rákosszentmihály, Kerepes, Kistarcsa, Szilasliget és Árpádföld evangélikusait is. Ezek közül 1935-ben még Cinkota filiája volt Nagytarcsa, (1936-ban lett önálló), Rákosszentmihály-Sashalom (1942-ben önállósult), fiókegyház Mátyásföld és Kerepes-Kistarcsa, szórványként később Szilasliget és Árpádföld. A két filia önállóvá válása némileg csökkentette a túlterheltséget, de csak segédlelkész segítségével lehetett ellátni a szolgálatokat. Hiszen vasárnaponként 3 helyen 5 istentiszteleti alkalom volt. Minden hónap 2. vasárnapján Szilasligeten, 4. vasárnapján Árpádföldön volt istentisztelet. Minden napra került bibliaóra, imaóra, vagy esti istentisztelet. Böjtbén, ádventben igehirdetés-sorozatok, évente 2 szeretetvendégség. Egyszóval sok szolgálati alkalom, eleven gyülekezeti élet.

Milyen principális volt? Lehet, hogy elfogult vagyok, és erre a kérdésre nálam hitelesebb választ a még élő valamikori segédlelkészei tudnának adni, de emlékezetemben úgy él, mint a nagyon meleg szívű principális, aki szívesen küldte haza a segédlelkészt, főként ha az távol lakott, és végzett el helyette nem egyszer adminisztrációs munkát, vagy szolgálatot. De az is természetes volt, hogy vasárnaponként, a legnehezebb időkben is a segédlelkész a lelkészcsalád asztalánál ült, a családhoz tartozott.

Mindenképpen említésre méltó az is, hogy cinkotai szolgálatának első időszakában nemcsak magyarul, hanem szlovák nyelven is prédikált, mert főleg az idősebb generáció - egy ideig - igényelte ezt.

Szívesen látogatta a gyülekezet tagjait, betegeket és egészségeseket egyaránt. Egy-egy látogató út is mindig hosszabbra sikerült a tervezettnél, mert akivel útközben találkozott, azzal legalább néhány mondatot váltott.

A gyülekezet és lelkész jó kapcsolattal segítette az is, hogy minden nagyünnep első napján a gyülekezet gondnokai a lelkéssel és családjával együtt ültek ünnepi ebédhez.

Gyülekezeti munkán túl Blatniczky Jenő szolgálatában valamilyen szinten mindig volt közegeházi feladat is. 1942-től a Pest Megyei Felső Egyházmegye törvényszéki bírójára, majd 1946. augusztusától tanügyi alesperes volt. Évtizedeken keresztül egészen nyugdíjba

menetelig a Pesti Egyházmegye Számvevőszékének elnöke volt, és ugyancsak évtizedeken keresztül volt a kistarcsai Özvegy Papnék Otthona Igazgatótanácsának elnöke.

A történelem viharos időszakai természetesen őt sem kímélték. A világháborús események közepette hetekig nem tudott semmit családjáról, vajon élnek-e, és ha igen, merre? Nem volt könnyű hűséggel helyén maradni. A háború után őt is meghurcolták. Koholt indokok alapján a rendőrség letartóztatta, majd a kistarcsai internálótáborba került, ahol 6 hónapot töltött. A gyülekezet tagjai gondoskodtak élelmezéséről és vitték-hozták a híreket családjának. A megpróbáltatások elviselésére, az otlólévők vigasztalására minden este munka után áhítatot tartott, amelyen felekezeti hovatartozástól függetlenül, aki csak tehetette részt vett.

Mindig érdeklődéssel fordult Cinkota, illetve a cinkotai gyülekezet múltja felé (e kettő kb. 150 éven keresztül ugyanaz). Szívesen kutatott a gyülekezeti levéltárban, anyakönyvekben, és ha egy-egy időszakról talált valami érdekeset, vagy összeállt a kép, leírta. Így jelent meg írása pl. a Bp. XVI. kerületben akkoriban megjelenő CORVIN-HÍRŰKÖK c. kulturális folyóiratban is.

Megrongált egészségi állapota miatt 1978-ban kérte nyugdíjazását, de még fél évig helyettesként végezte a szolgálatot. Később is, ha egészsége engedte és kérték, szívesen helyettesített egy-egy gyülekezetben. Ugyanakkor volt arra ideje és energiája, hogy pl. Brachna Gábor „Útmutató a Biblia olvasásához” c. munkáját a szerző kérésére átdolgozza és nyomdakész állapotba hozza. Szívesen irogatta családi használatra az „Eklézsia mosolya” c. emlékezeit, amelyben diákevek csínytevéseitől tanáraitra való emlékezésen át régi és sokat idézett anekdotáig leírta mindazt, ami kedves, ami mosolyra készítő volt számára. Lelkes tagja volt a Fasori Öregdiákok Baráti Körének.

Aztán ahogy teltek a nyugdíjas évek, úgy fogyott az erő, s gyöngült a szíve. Csak egy valami maradt töretlen, egy íge, ami végig kísérte egész életét: „Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz” 2Kor 12,9. Hiszem, hogy ez az íge akkor is ragyogott előtte, amikor 1987. augusztus 22-én hazahívta Ura.

A Blatniczky család nevében: B.J.

A teológia szomszédságában

DR. ANDORKA RUDOLF:

Szegénység – keresztyén nézőpontból

„Mert a szegény nem fog el a földről, azért parancsolom neked, hogy légy bőkezű az országodban lévő nyomorult és szegény testvéreidhez” (5Móz 15,11).

„...éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám... Bizony mondom néktek, amikor megtették ezeket akárcsak eggyel is a legkisebb atyámfiai közül, velem tették meg” (Mt 25,35-36,40.)

*

Manapság Magyarországon sokat hallunk, olvasunk, beszélünk egymás közt is a szegénységről. Nem csak azért, mert a világ népességének egy igen jelentős része, a Világbank 1990. évi becslése szerint a fejlődő országok népességének egyharmada, tehát mintegy 1,5 milliárd ember, szegénységben él, hanem azért is, mert Magyarországon az utolsó években nőtt a szegények száma és közepesen mondható becslések szerint 2,0-2,5 millió ember él a hivatalos létminimumnál kisebb jövedelemből. A fenti két íge mutatja, hogy a szegények segítése mennyire alapvető erkölcsi kötelesség mind az Ótestamentumban, mind Jézus tanításában. Ezért mi mai magyar keresztyének nem mehetünk el közömbösen sem a világ, sem a magyarországi szegénység problémái mellett.

Mit tudunk a szegénységről?

A Világbank a világ fejlődéséről készített 1990. évi jelentésében (World Bank, 1990) a fent említett becsléshez úgy jutott el, hogy az évi 370 dollárt (tehát mai forintértékben számolva körülbelül 40 ezer forintot, vagyis havonta 3300 forintot tekintette szegénységi küszöbnek. Magyarországon 1994. májusában a KSH által számított havi egy főre jutó létminimum a leginkább tipikusnak és átlagosnak tekintett két felnőttből és két gyermekből álló városi háztartásokban 13 ezer forint volt, az említett 2,0-2,5 millió embernek ennél kisebb összeg jut havonta a létfenntartási kiadásokra.

A két fenti létminimum közötti nagy eltérés jól érzékelteti a szegénységre vonatkozó tárgyilagos ismereteink egyik alapvető problémáját: nagyon nehéz meghatározni, hogy egy adott társadalomban és korszakban mekkora az a minimális jövedelem, amely alatt már szegénységről beszélhetünk. Hozzá kell azonban tennem, hogy ez az összeg nagyon is különböző lehet nem csak a helyi árártól függően, hanem az adott társadalom átlagos színvonalától és feltételeitől függően is. Például amikor az 1960-as években Amerikában ezzel a kérdéssel foglalkozni kezdtek, akkor a hűtőszekrény hiányát a szegénység egyik kritériumának javasolták. Akkor Magyarországon ezen mosolyogtunk, ma jobban megértjük, hogy az a háztartás, amely nem engedheti meg magának a hűtőszekrény vásárlását, valóba lényeges hátrányokat szenved az élelmiszerek vásárlásánál és tartásánál (egyebek közt naponta és kistételben, ezért drágábban kell vásárolnia). Ezért a szegények számáról folytatott minden vitá-

nál arra kell gondolni, hogy minden szegénységkülönb, még a leginkább tudományos módszerekkel, például tápanyagnormák alapján számított is, szükségképpen szubjektív megítéléseken alapul. Továbbá minden létminimum valójában egy szociálpolitikai programot is sugall: minél magasabban állapítják meg, annál nagyobb számú ember támogatását javasolja hallgatólagosan, de ez egyben azt is jelenti, hogy adott költségvetési összegből minden szegénynek kevesebb jut. Világosan kell látnunk, hogy azok a félig magánjellegű intézmények (például a hajdani Újpesti Családsegítő Központ) és azok a tudósok, akik magasabb létminimumokat becsültek és 4-5-6 millió szegényről beszéltek, valójában azt sugallták, hogy a költségvetésben rendelkezésre álló összeget több ember között osszák szét, tehát a legszegényebbeknek kevesebb jusson.

A létminimumon alapuló úgynevezett „abszolút” szegénység fogalom mellett a szakirodalom használja a „relatív” szegénység fogalmát is. Relatív szegénynek számít az, akinek egy főre jutó jövedelme messze elmarad az országos átlagtól, mondjuk annak 50 százalékát sem éri el. E szegénységfogalom használata esetén a leggazdagabb országokban is vannak szegények, viszont Magyarországon a szegénység a fenti becslésnél lényegesen kisebb lenne.

A szegénység azonban *nem csak jövedelmi kérdés*. Viszonylag megfelelő jövedelem mellett is súlyosan hátrányos helyzetben lehet az az egyén vagy család, amelynek nincs megfelelő lakása, ahol a család egy tagjának igen rossz az egészségi állapota, ahol valaki súlyos lelkibeteg. A szegénységgel szorosan összefügg és annak sokszor alapvető oka az alacsony iskolai végzettség. Ilyen több dimenziós szegénység vagy hátrányos helyzet vagy depriváció fogalmat használt a szegénység kérdéseivel foglalkozó konferencia 1981-ben, amelyen a Magyar Szociológiai Társaság áttörte e téma tabu jellegét (Böhm, 1981; Huszár, 1981). Ha nem csak az alacsony jövedelműeket, hanem a súlyos beteget, alacsony iskolai végzettségűeket stb. is szegénynek tekintjük, akkor számuk (még akkor is, ha e hátrányos helyzetű kategóriák jelentős részben átfedik egymást) jóval nagyobb.

Kik a szegények?

1962-től 1987-ig a KSH ötvenkénti családi jövedelem adatfelvételeiből kaphattunk információkat a szegénységről. Ezeknek alapján becsülték az 1980-as években körülbelül egy millióra a létminimumnál kisebb jövedelemből megélők számát. Ehhez viszonyíthatjuk a jelenlegi 2,0-2,5 milliós számot.

1991 óta - KSH adatok hiányában - a Közgazdaságtudományi egyetem és a TÁRKI sokkal kisebb mintán és kevésbé részletes jövedelmekkérdésekkel végzett adatfelvételei alapján becsülhetjük meg a szegények számát és - ami talán még érdekesebb - azt, hogy kik a szegények (Sík, Tóth, 1992,1993). Az senkinek sem okoz meglepetést, hogy a szakképzetlen munkások és a parasztok közül meglehetősen sokan tartoznak a legala-

csonyabb jövedelmű kategóriába. Az is teljesen nyilvánvaló, hogy azoknak a háztartásoknak, ahol egy felnőtt tag munkanélküli, közel felelőre szegény. Némi meglepetést okozott az az eredmény, hogy a nyugdíjasok közül viszonylag kevesen élnek szegénységben. Annál is inkább meglepő ez, mert a legtöbb nyugdíjas évről-évre szegényedik, mert nyugdíja nem tart lépést az áremelkedéssel, ezért évről-évre jobban össze kell húznia magát. A szegénységi küszöb alá azonban viszonylag kevesen, elsősorban a legidősebbek süllyednek.

Kevésbé köztudott, hogy a kisgyermekeknek - és a kettő vagy annál több gyermekes családoknak - igen jelentős része a létminimumnál kisebb jövedelemből kénytelen élni. A gyermekes családok jövedelmi helyzete már az 1960-as évek óta romlik (miközben az időseké lassan javult). Ez különben minden fejlett országban megfigyelt tendencia. S. Preston (1984) hívta fel rá először a figyelmet az Amerikai Demográfiai Társaság konferenciáján tartott „elnői előadásában”, hozzáfűzve, hogy el kell döntenünk, vajjon csak saját egyéni jövőnkkel (nyugdíjas éveinkkel) törődünk, vagy a közösség következő nemzedékeinek életével is, és ha az utóbbi is fontos nekünk, akkor ezt a tendenciát meg kell fordítani.

Az átlagosnál több a szegény a falusi népességben, különösen a kisfalvakban, továbbá Keletmagyarországon. Végül, de nem utolsón, hanem elsősorban igen nagy és erősen nőtt a szegénység a cigány etnikum körében. 1992-ben a cigány etnikumhoz tartozók 64 százalékát, 1993-ban már 80 százalékát találtuk szegénynek. Mivel körülbelül 500 ezer személy tartozik a cigány etnikumhoz, ez körülbelül 400 ezer szegény cigányt jelent. Ez persze még mindig csak kisebb része a fent említett 2,0-2,5 milliós összes szegénységnek.

Néhány adatot tudunk a hátrányos helyzet többi dimenziójáról is mondani. 1994-ben a lakásoknak még mindig 16 százalékában nem volt vízvezeték, 21 százalékában nem volt fürdőszoba vagy mosdófülke. A lakosság 5 százaléka fogyatékos, 18 százalékának tartós betegsége van, ezek az arányok a 60 évesek és idősebbek körében magasabbak (11 és 42 százalék). Az öngyilkossági arányszám ugyan 1988 óta kissé csökkent, de még így is messze a legmagasabb a világon, ma is minden 37-ik magyar ember öngyilkosság következtében hal meg. Azt lehet mondani, hogy a jelenlegi tendenciák fennmaradása esetén minden hetedik magyar férfi élete folyamán alkoholistává válik. A nők között ez az arány lényegesen kisebb, de gyorsabban nő, mint a férfiak között. Kiterjedését nem ismerjük, de tudjuk, hogy terjed a kábítószerfogyasztás. Mindez arra enged következtetni, hogy társadalmunkban igen sokan küszködnek súlyos lelki problémákkal. Az 1980-as évek végén végzett adatfelvételek (Kopp, Skrabkó, 1992) szerint a felnőttek 36 százaléka legalább közepes neurótikus tüneteket, 23 százaléká pedig depressziós tüneteket mutat (az e két kategóriába tartozók részben átfedik egymást).

Mindenképpen elmondhatjuk tehát, hogy Magyarországon igen sokan vannak, akik anyagi támogatásra, gondozásra és lelki segítségre szorulnak. Mit tehet ebben a helyzetben a keresztyén ember a mai Magyarországon?

A szegényeken és a problémákkal küszködőkön való segítségnyújtás egyéni feladat. A családjukban, rokonságukban, ismerősi és baráti körükben, szomszédságukban előforduló szegénységen kell anyagi terhek átvállalásával, munkával és lelki segítségnyújtással segíteni. Ez a kis körben érvényesülő kölcsönös segítség a magyar társadalomban szerencsére nem veszett ki, sőt különösen falun talán még erősödött is a szocialista rendszer korszakában, és igen sokunk számára könnyítette meg, sőt talán tette lehetővé a sokfajta megpróbáltatások túlélését, az összeroppanás elkerülését. Az utolsó években azonban a szolidaritás kárára előtérbe látszik kerülni az egyéni érvényesülés, mondhatnánk úgy is: önzés. Ennek ideológiai alapja az a felfogás, hogy mindenki maga felelős a sorsáért, saját erejéből kell hogy javítsa életkörülményeit, rendezze problémáit. Miközben az egyéni felelősség elvét nagyon is hangsúlyoznunk kell, nem

feledkezhetünk el arról, hogy igen sokan - talán a nagy többség - a saját hibáján kívül, csak külső körülmények hatására szegény és szerencsétlen. A jobbmódúak, sikeresebbek mindenképpen szolidaritással tartoznak nekik. Az egyéni személyes segítség valójában a szegények és bajbajutottak támogatásának legjobb formája, mert egyrészt a személyes ismeretségen keresztül tudjuk a legjobban megállapítani, milyen segítségre van szükség, másrészt a segítségre szoruló számára értékebb a személyes kapcsolat, mint a bürokratikus ügyintézés. Elég, ha arra utalok, mennyivel jobb az önmaga ellátására képtelenné váló idős vagy beteg számára a családtagok, barátok segítsége, mint a kórházi vagy intézeti ellátás.

A szegénység feladatokat állít a gyülekezetek és az egyházak elé is. Szűkös anyagi erőforrásaink dacára kívánatos lenne a gyülekezetekhez tartozó szegényeknek anyagi támogatást adni, ha ehhez más forrásból nem tudnak hozzájutni. Talán még nagyobbak a gyülekezeti lehetőségek a betegápolás, az idősek gondozása, a lelki problémákkal küszködők lelki segítése területén. Itt ismét a személyesség nagy értékére kell utalni. Más országokban az egyházak nagyon széleskörű diakóniai munkát végeznek, sok ilyen intézményt tartanak fenn. Nálunk erre az állami korlátozó politika miatt kevés lehetőség volt. Középtávon azonban újra ki kellene fejleszteni az egyházaknak ezt a tevékenységét, ügyelve mindig arra, hogy az általunk nyújtott szolgáltatás nem csak magas színvonalú, hanem különösen *emberséges* is legyen.

Nyilvánvaló azonban, hogy a szegénység problémáját sem az egyéni segítség, sem az egyházi diakóniai tevékenység nem tudja megoldani még Magyarországon sem, nem is beszélve a világméretű szegénység problémáról. *Társadalmi vagy állami szociálpolitika szükséges*. Ebben az irányban haladt Nyugat-európában az, amit „jóléti államnak” szoktunk nevezni. A „szociális piacgazdaság” fogalma azt jelenti, hogy az állam és más társadalmi intézmények anyagi segítséget nyújtanak mindazoknak, akik a piacgazdaság veszteségei, a piacon keresztül valamilyen ok miatt nem tudnak az adott társadalomban elfogadhatónak tekinthető jövedelemhez jutni.

Az utolsó 10-15 évben Nyugaton sokan bírálták a „jóléti államot”, néhány kormány meghirdette azt a programot, hogy leépíti azt (ezt többnyire nem vagy csak nagyon részlegesen valósították meg). Az utolsó néhány évben Magyarországon is megerősödtek azok a vélemények, hogy az állam túlságosan sokat költ szociális célokra, az eddigi szociálpolitikát le kell építeni, máskülönben nem fog (egy) modern piacgazdaság kifejlődni.

Ebben az írásban nyilván nincs mód arra, hogy a szociálpolitika részleteinek elemzésébe és reformálásának kérdéseibe belemenjek. Erről a Kék Szalag Bizottság keretében a közelmúltban készítettünk egy vitaanyagot szakemberek részére (Andorka, Kondratas, Tóth, 1994). Néhány alapinformációt azonban a keresztyén átlagembernek is hasznos tudnia, hogy ennek megfelelően foglalhasson állást:

Egy hipotetikus számítási példával kezdeném, hogy érzékeltessenem tulajdonképpen nem túlságosan nagy összeg lenne ahhoz szükséges, hogy minden alacsony jövedelmű magyar állampolgár jövedelmét a hivatalos létminimum szintjére emeljük. Ha a mai magyar társadalom 25 százalékát vesszük szegénynek és abból indulunk ki, hogy egy főre jutó jövedelmük átlagosan 20 százalékkal marad el a létminimumtól, akkor az összes jövedelemnek 5 százalékos átcsoportosítása az ő javukra elég lenne ahhoz, hogy a szegénységből kiemeljük őket. Más szóval: ha a nem-szegények jövedelmüknek körülbelül kissé több mint 6 százalékát átadnák a szegényeknek, akkor az utóbbiak szegénysége megszűnne.

Ténylegesen azonban jelenleg kevés kilátás van arra, hogy egy ilyen jövedelemátcsoportosítást végre lehetne hajtani az állami költségvetésen és szociálpolitikán keresztül. 1991-ben az államháztartás összes jóléti kiadásai (a nyugdíjaktól és családi

támogatásoktól az oktatási és egészségügyi kiadásokig) az összes államháztartási kiadások 65 százalékát, a nemzeti jövedelemnek (pontosabban: a bruttó hazai terméknek) 39 százalékát alkották (Tóth, 1994). Ezek az arányok aligha növelhetők, különös tekintettel arra, hogy a nemzeti jövedelem közelmúltbeli csökkenése miatt az állami költségvetés főösszege is szükségképpen csökkent, továbbá a piaccgazdaság fejlesztése azt kívánja, hogy az állami költségvetés aránya a nemzeti jövedelemhez viszonyítva csökkenjen. Konkrétabban: alig elképzelhető, hogy a szociális kiadások két fő fedezeti forrása, a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítási járulék már igen magas kulcsait növelni lehessen. Persze enyhülni fog ez a költségvetési szükséghelyzet, amint a nemzeti jövedelem – várhatóan már 1995-ben – újra emelkedni kezd. Az adóerőkölcs javulása és a társadalombiztosítási járulék pontos befizetése is javítaná a helyzetet.

Jelenleg azonban inkább arra van lehetőség, hogy a szociális kiadások ésszerűtlen formáit (például az ártámogatásokat, különösen a még mindig meglévő lakástámogatásokat) visszaszorítsuk és az ésszerű, az elsősorban a legszegényebbeket támogató formákat növeljük. Ez azért is különösképpen indokolt, mert a szocialista korszakból örökölt szociális kiadás-rendszer nagyon kevésbé összpontosított a legszegényebbek támogatására, jelentős összegeket nyújtott a jobbmódúaknak is. Egy gazdag társadalomban ez bizonyos esetekben indokolt lehet, jelenlegi szegénységünkben azonban ennek az az ára, hogy a legszegényebbek segítségére kevesebb jut. Ezért szerintem a mai szociálpolitikának az irreális elvek megvalósítására való törekvés helyett a szegények konkrét támogatására kell a figyelmét összpontosítania. A szociális kiadások általános és drasztikus csökkenését (éppen úgy, mint a nyugateurópai jóléti állam leépítését) nem látom azonban sem járható, sem kívánatos útnak. Ez ellen keresztyén embereknek és egyházaknak a jézusi tanításra hivatkozva fel kellene emelniük a szavukat.

Érthetően nagyon el vagyunk foglalva a magyarországi szegénység kérdéseivel, ezért hajlamosak vagyunk megelégedezni a világ szegénységéről. Ténylegesen nem is sokat tudunk konkrétan tenni e probléma megoldására. Arról azonban nem szabad megelégedoznünk, hogy a keresztyén erkölcs szempontjából mindenképpen elfogadhatatlan az, hogy embertársainknak igen nagy része szélsőséges – a magyarországinál sokkal súlyosabb – szegénységben él. Ezért egy olyan világrend kialakítása kell hogy legyen a hosszútávú cél, amely a fejlődő országokbani nyomort mérsékeli. Ennek hirdetéséről az egyes keresztyének és az egyházak nem feledkezhetnek meg.

IDÉZETT SZAKIRODALOM

- Andorka Rudolf, Anna Kondrat, Tóth István György, 1994, A jóléti rendszer átalakulása Magyarországon: felépítése, a kezdeti reformok és javaslatok. Magyar-Nemzetközi Kék Szalag Bizottság 3. számú gazdaságpolitikai tanulmánya.
- Böhm Antal, 1981, A Magyar Szociológiai Társaság Tudományos Ülésszaka „a többszörösen hátrányos helyzetű rétegek vizsgálatáról”. Szociológia. vol.10.no.3-4.279-332.p.
- Huszár István, A hátrányos helyzetűek Magyarországon. Társadalmi Szemle.vol-36.no.6.89-99.p.
- Kopp Mária, Skrabski Árpád, 1992, Magyar Lelkiállapot. Budapest. Végek.
- Preston, S., 1984, Children and the elderly: divergent paths for America's dependents. Scientific American. vol.251.no.6. 44-49.p.
- Sik Endre, Tóth István György, szerk., 1992, Jelentés a Magyar Háztartás Panel I. hullámának eredményeiről. Budapest. BKE Szociológiai Tanszék - TÁRKI.
- Sik Endre, Tóth István György, szerk., 1993, Egy év után... Jelentés a Magyar Háztartás Panel II. hullámának eredményeiről. BKE Szociológia Tanszék - TÁRKI.
- Tóth István György, 1994, A jóléti rendszer az átmenet időszakában. Közgazdasági Szemle. 41.k.4.sz. 313-340.p.
- World Bank, 1990, World Development Report 1990. Oxford. Oxford University Press.

VISSZHANG

A másodszülöttek élete

Madagaszkáron ősi hit:
Hogyha ikrek születnek,
áldott az elsőszülött,
a másodszülött átkozott.
Az ősi hit sok-sok szegény másodszülöttre
halált hozott.

De megjelent ott a Krisztus népe
és az átoknak vége lett.
A missziói házban
a sok kis halálra ítélt
otthont talált és életet.

Hogy áldott az elsőszülött
- az Egyszülött -
természetes.
De a sok másodszülöttel
- mind Ádám fiai -
velünk mi lesz?

Bennünket is befogad
egy nagy „Missziói ház”
az Anyaszentegyház,
s ezen belül a gyülekezet,
hol a sok „másodszülött”
otthont talál, életet és közösséget
egymással és az Elsőszülöttel.

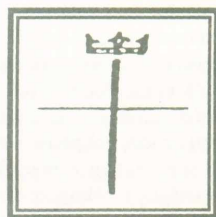
Dr. Molnár Gyula Székesfehérvár
1994. július

(Gondolatok Hafenschér Károlynak a piliscebái külmissziói konferencián elhangzott előadása nyomán.)

*

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉS:

1987-ben jártam Madagaszkárban Antananarivóban és Antsirabeban, a malagasy evangélikus egyházban, az Összafrikai Evangélikus Konferencián. Több pogány világból származó tradíciót, elképesztő babonát is megismerhettem (védő és rontó szellemek tisztelete, boszorkánydoktorok praktikái, átokszórás, szemmelverés, halottak földi maradványainak háromévenkénti átöltöztetése és bemutatása stb.) Megtudtam, hogy a közhit szerint az első gyermek áldás, a második ha ikerpárról van szó: átok. S míg a bőséges gyermekáldás az egész család, rokonság öröme és nemcsak az édesanyát, de még a nagyszülőket is köszöntik, addig az ikertestvérke napvilágrajövele átok, s a segédkező bábának joga van megfojtani... Az evangélikus egyház megpróbálja ezeket a másodszülötteket megmenteni és speciális árvaházban felnevelni ezeket a halálraítélt gyermekeket. Egy ilyen „árvaházat” is meglátogattunk, ahol a gyermekek a diakonissza vezetésével elénekelték a Jer dicséjűk Isten-hez hasonló korált malagaszi nyelven. A ház bejárata fölött ez állt: Isten mindig nagyobb!

Énekeskönyvünk jövője

Ezt a cikket csak ismételt és nyomatékos szerkesztői felkérésnek engedve írom meg. Tudomásom van ugyanis arról, hogy mind a katolikus, mind a református egyházban milyen parázs viták, az egyházzénre nézve milyen hátrányos személyi ellentétek alakultak ki éppen az új énekeskönyvekkel, vagy ezek tervével kapcsolatban. Az ellentétes felfogások egyházi csoportosulásokat is szembeállítottak egymással. Az amúgy is sok sebből vérző, fogyatkozó hazai evangélikusságunknak nincs szüksége továbbgyűrűző sajtóvitákra. Megkísértem mégis a válaszadást.

Ferenczi Ilona nyolc hosszú cikkére azonban nehéz válaszolni, mert köztudott, hogy valamit állítani egy mondat, de azt cáfolni egy mondattal már nem lehet. A tanulmány által felvetett sok kérdésből csak a legfontosabbakra térek ki. Ezek: az énekeskönyv létrejöttének háttere, a szövegi és dallami problémák, a korálkönyv kérdése, a kiegyenlített vagy ritmikus éneklés, végül az előttünk álló feladatok.

*

Előljáróban hadd írjam meg azoknak, akik őt nem ismerik: *Balicza Ivánné Ferenczi Ilona* a Magyar Tudományos Akadémia Zenatudományi Intézetének tudományos munkatársa, Dobszay László zenetudósának, a gregorián magyarországi legjobb ismerőjének szellemi műhelyében dolgozik. A budapesti Zeneakadémia tanára. Számos publikációja közül kiemelkedő az Eperjesi graduál (1635/1652) kritikái kiadása. Régóta tagja a Nemzetközi Himnológiai és Liturgikai Munkaközösségnek. Nemzetközileg elismert szaktekinély. Olyan ismeretanyaggal rendelkezik, és olyan tudományos forrásmennyiség és apparátus van keze ügyében, ami valóban az egyház kincse kell hogy legyen. Oda kell figyelni arra, amit mond. És el sem tudom képzelni a további munkát tudományos eredményei és jelenléte nélkül.

Elsősorban egy téves feltevését szeretném korrigálni. Az énekeskönyv szerkesztését nem felső utasításra kezdtük, és nem sürgetve végeztük a munkát. Az új énekeskönyv összeállítását én szorgalmaztam. Ha nem tettem volna, bűnöm lett volna. . . . Nagyon szégyelltem magam, hogy egyházunknak 1955 óta csak egy „lukas” (számkihagyásos), csupán egynegyedében kottás énekeskönyve volt. Az új, kottás énekeskönyv-

ket a reformátusok 1948-ban, a baptisták 1960-ban, az adventisták 1964-ben meg tudták alkotni, csak nekünk maradt minden félben, Új résszel, toldalékokkal. 1970 október 19-én vittem az új énekeskönyvre vonatkozó javaslatomat az országos Zenei és Kántorképesítő Bizottság elé. Az ülésen jelen volt többek között Gárdonyi Zoltán professzor is. A bizottság a tervet elfogadta, az egyházvezetés a munka megkezdését engedélyezte.

A szerkesztés az 1950-ben elkezdett munka folytatása volt. Akkor jelent meg ugyanis Schulek Tibor Cantate énekkönyve. Itt közölte a ritmikus dallamformákat (sokkal merészebben, mint ahogyan az 1982-ben megjelent), és készített hozzájuk részben vagy egészben új fordításokat. Ezt használták fel később az Új rész (hétszázas énekek) szerkesztői. Tizenöt évig azután semmi sem történt az ügyben. 1971-ben elkészült egy dallamjegyzék az énekeskönyv kottáihoz, mely munkában Rezessy Lászlón, Fasang Árpádon és Sulyok Imrén kívül Gárdonyi Zoltán is részt vett. A merésznek tartott ritmikai javaslatok miatt az Énekeszerkesztő Bizottság a feladatot megoldhatatlannak tartotta. Ezután öt évig ismét állt a munka. Mikor megkaptam igazgatói kinevezésem, felszabadultam a szerkesztés munkájára. Szabad kezet kértem és kaptam Káldy Zoltán püspöktől a szövegi bizottság személyi összetételére vonatkozóan, név szerint Schulek Tibor bevonására is. (Sajnálom, hogy nem reagálhatott felkérésemre.) Ekkor kezdtük el a munkát egy hattagú szövegi és egy négytagú dallami bizottsággal. És rá a hatodik évben megjelent az énekeskönyv. A bizottsági tagok ez évek alatt egyik üléstől a másikig folyamatosan dolgoztak otthon, különösen a szövegírók. Ezenkívül levelezéses kapcsolatban álltam többek között Dóka Zoltánnal, Madocsai Miklóssal, Scholz Lászlóval, akik szövegírással és fordítással készségesen és igen színvonalasan támogatták a munkát. Kérdem: hol volt itt a sietség? 1950-től 1982-ig?

Ferenczi Ilona nyolc cikkben közölt részletes tanulmánya alapos elemző munkára utal. Nagyon sok mindenben igazat kell neki adni, meggyőző módon érvel. Legfőképpen amikor a szövegi problémákkal kapcsolatban az énekek rövidítését bírálja. Valóban, az énekek rövidítése erősebbre sikerült, mint kellett volna. A rövidítésre azonban szükség volt. Az akkor immár

harminc éves folyamatos kántori szolgálatom tapasztalata volt, hogy a hosszú énekeknek soha sem értünk a végére. A lelkész az énekek közepén ment fel a szövekre, megtörve ezzel az ének szellemi egységét. Hol azért, mert sietett a következő szórványba, és kevés volt az idő, hol pedig azért, mert úgy érezte, gyülekezete türelmetlen a hosszú istentisztelet miatt. Így a bizottságban célra vezetőbbnek gondoltuk, ha mi határozzuk meg, mi maradjon ki, és mi maradjon meg, természetesen az ének lényeges mondanivalója. Hogy jó teológus kezébe kerüljön az énekrövidítés, Gáncs Aladárt kértük erre a munkára. Nem őt tesszük felelőssé, ő csak feladatot kapott. De megítélésünk szerint a feladatot jól oldotta meg. Főként a sztereotíp, sok éneken visszatérő gondolatok maradtak ki. A szövegi bizottság a javaslatot megtárgyalta, igazította, így hozta meg végleges döntését. Kántori szolgálatomban azóta a gyülekezet végigéneklí az énekeket. Megvallom, ezekre a rövidebb énekekre magam is jobban tudok figyelni, s nem hiányzanak a kimaradt versszakok.

Még egy tévedést szeretnék azonban eloszlatni. Nem az volt a szándékunk, hogy egy oldalra kiférjen egy ének. Ez alantas szempont lett volna. Amikor kialakult az énekek végső formája, és nyomdára készítettük elő a szöveget, akkor olyan betű- és kottatípust és oldalnagyságot választottunk, hogy többségében két ének, egy hosszabb és egy rövidebb elférjen két oldalra. Így minden éneknél a szöveggel együtt olvasható a kotta is, ami megkönnyíti az énekeskönyv használatát. Ez a tördelési mód a kántorok munkáját és a kottaolvasókat segíti. De nem a tördelés miatt lettek rövidebbek az énekek! Az énekrövidítést az amerikai énekeskönyvben éppen úgy megtalálhatjuk, mint a most megjelenő új németben.

Ferenczi Ilona részletesen elemzi az énekek szövegét. Észrevételei nagyon jók. Sokszor számon kéri a szövegmódosítás okát. Az említett módosítások egy részéről valóban lehet vitatkozni. Egy részüket azonban örököltük. Ilyen örökség a 73. énekünk „egészséget” szava, amely az „egyezséget” helyett már 1911 óta egészségnek van írva. Nem valószínű tehát a korrektorok, hogy nem olvasták el a szöveget. (Szeretnék látni ma egy olyan 803 oldalas kiadványt, amelyben csak 19 sajtóhiba van. Mert az énekeskönyv első kiadásában ennyi maradt. Azóta egy sem.) Örökölt a Mi Atyánk fordítása is. Mi ennél, és általában is az 1911-es formából indultunk ki. Azon csak akkor változtattunk, ha prozódiai, vagy teológiai okok azt indokolták.

A tanulmány során sok jó javaslatot olvashatunk. Ilyen a Felséges Atya Úristen kezdetű ének felvétele. De az ajánlott szövegvariánsok és bővítések nem mindig előnyösebbek a meglévőknél. Nem hiszem például, hogy a 92. ének kihagyott versszakát vissza lehetne hozni javítatlanul ilyen szöveggel: „Az ördögnek csalárdságától, Lelki, testi nyavalyától, őrizz hamis tudománytól”. *Úgyszintén nem hiszem, hogy mindenki örülne az ilyen sorpárokhoz, mint amit a cikkíró a 119. énekhez javasol: „Mint gyenge, földi férgek, Kik bűn útjára tértek. . .” vagy „Sok csalfa képet űzünk, Sok furfangot kifőzünk...”* Az ének eredeti dallamát ismerjük. De ez az egy helyben topogó, sehová se menő

dallam nem ejtett meg minket. Inkább műzenei vonatkozásai indukálnák felvételét.

A kritikát azonban néhol túl erősnek érzem. Ilyen az Adjon Isten jó éjszakát szövegére vonatkozó, ami úgy mond „turmix”. A szöveg alapja Kerényi György közlése 1934-ből. Őt verses, ebből hármát közöltünk. Az első vers utolsó sora: Köszöntsük a Szűz Máriát helyett Köszöntsük az egek Urát lett. A második versszakban ugyanazt a szócserét alkalmaztuk. A harmadik versszak változatlan. A 4. és 5-et népies hangvételük miatt méltatlannak tartottuk. Körülbelül úgy jártunk el, ahogyan A keresztfához megyek írója, aki egy Mária-éneket költött át Jézus énekké. Meg ahogyan Luther tette sok esetben. De ugyanez mondható el a Magnificatról: ezt Lukács is a 113. , a 103. , a 147. , a 34. és a 107. zsoltárokból és még három őstestamentumi könyvből vett idézetekből állította össze. Ez mind *turmix?* Az autentikusságot nem az eredetiség határozza meg, hanem az, hogy a gyülekezet hogyan tud azonosulni egy szöveggel. Márpedig az Adjon Isten jó éjszakát esti éneket nagyon szívesen énekeljük. Nagy kár volna elhagyni. Az utolsó versszak nyitva hagyott gondolata bizony nem egyszer lelkiismeretvizsgálata indított, gondolom, másokat is. Ez az igazi jó esti ének!

Javaslat, hogy legyen kevesebb reggeli és esti ének. Az esti énekek a bibliaórákon állandó forgalomban vannak. Kár lenne számukat csökkenteni. A reggeli énekeket pedig Békésben még kevesellték is. Most mi szerint tegyünk?

További javaslat a Látod Isten szíveinket/életünket énekünkre vonatkozik: állítsuk vissza az 1560-as szöveget erőteljessége miatt. „Látod Isten szíveinket, jól látod álnokságunkat.” Az álnokság szó valóban markánsabb, csak az a kérdés, mennyire tud a gyülekezet ezzel a kifejezéssel azonosulni. Hiába énekeltejük velük, ettől nem lesz mélyebb a bűnbánatuk. - Én személy szerint ma az 1911-es szöveghez térnék vissza.

A liturgikus énekverssekkel kapcsolatos kérdés, hogy néhány esetben miért énekeljük őket más dallammal, mint ahogyan az énekes részben szerepelnek. Egyszerű a válasz: kevés olyan versszakot találtunk, amelyek liturgikus énekversnek megfeleltek. És közülük néhánynak azonos volt a dallama. Ha a liturgikus énekverseknél változatosságra törekedtünk, akkor nem lehetett ugyanaz a dallama az Örök felség, szent Istenünk és a Látod Isten életünket énekversnek. Úgyszintén, ha már az istentiszteleten elénekeljük a Jézus a te beszédedet, akkor nem lett volna tanácsos ugyanarra a dallamra énekelni az Áldd meg, édes Istenünk kimenő éneket. Ezek voltak a szempontjaink, természetesen más döntés is lehetséges. E témával kapcsolatban megemlítem, hogy Marschalkó Gyula liturgikus szövegeit nagyon jóknak tartom: a jövő talán az ilyenfajta énekverseké.

A lejegyzés problematikájára hadd hozzak egy mintapéldát. A tanulmányíró javasolja, hogy a Szentháromság egy Istenség (108) dallamát a gregorián jellegű énekekhez hasonlóan kellene írni. Valóban a dallam gregorián eredetű, és a német énekeskönyvekben (régi 352., új 470.) a lejegyzés módja is gregorián jellegű. De az ott közölt dallamforma sokkal bonyolultabb, sok

hajlításal. Mi meghagytuk az Új részben található ritmizált formát, ami Zahn-nál 335/c alatt szerepel, ez viszont Schein (1627) feldolgozására megy vissza. Kérdés: vagy a gregorián formát választjuk bonyolultságával együtt, és akkor a lejegyzési mód is gregorián jellegű lesz, vagy a ritmizált korálformát hagyjuk az eddigi lejegyzési móddal. Vagy talán a kettőt keverni kellene?

Sokat támadott énekeskönyvünk notációja (lejegyzési módja). Nevezetesen, hogy a páros ütemű énekeknel az alapértékek negyedek és nyolcadok a hagyományosabb felek és negyedek helyett. Nagyon primitív lett volna tőlünk, ha úgy gondolkozunk, hogy a kisebb értékek majd meggyorsítják az éneklést. Laikusok gondolkozhatnak csak így. Nem ez volt az indok, hanem az alábbiak.

1. Ha az iskolai énekkutatásban a hosszú hangok negyedek (tá) és nyolcadok a rövidek (ti), akkor a gyermekeknek ez a természetes. Miért változna meg ez az olvasási mód, mikor felnőnek? Folyamatos pedagógusi munkám tapasztalatai is azt igazolták: így könnyű az olvasás, és így egyértelmű a kotta leéneklése.

2. Nem a Kodály-tisztelet vezetett bennünket, hanem a szuggesztívebb kottakép igénye. Ha egy ütemben négy negyedet írunk, az éneklő négy azonos kép-pel találkozik. Ha kettesével összekötött nyolcadok vannak egymás mellett, akkor látható: a hangok kettesével összetartoznak. Így jobban érzékelhető, hogy az egyik hangsúlyos, a másik nem. Pl: *Is-ten szí-vén meg-pi-hen-ve*. Így jobban lendül az ének. (Jobban érvényesül az arsis-thesis.)

3. Újszerűsége ellenére sem volt példa nélküli ez a lejegyzési mód. Zalánfy az 1941-es Luther-kiadványában, Sulyok Imre a Régi Magyar Istenes Énekek-nél, Schulek Tibor a Cantate dallamainál is így járt el. **A református énekeskönyv zsolotárjai és a dicséreték többsége így van lejegyezve.** (Lásd pl. a Jézus, boldogságom lejegyzéseit a fenti kiadványokban.) Eddig ezt senki sem kritizálta. Bocsanat, ha ezért arra kérem a cikkíró, megállapítását részben korrigálja: „E téren a magyarországi evangélikus énekeskönyv egyedül áll a többi magyarországi és európai énekeskönyvek között.” Ez a megállapítása csak az európai énekeskönyvekre vonatkozóan helytálló.

Még egy megjegyzés: Ha a Nagy hálát adjunk és a Paradicsomnak te szép élő fája ugyanúgy saphói strófa, mint az Ó, drága Jézus, miért nem lehet ezeket egy magyar énekeskönyvben azonosan lejegyezni?

Ezzel a sokat kritizált lejegyzési móddal a gyakorlatban csatát nyertünk. Gyülekezeteink többségének éneklése lendületesebbé vált. Ezt országos ünnepélyeink alkalmával is tapasztaltam, rövid idő alatt elevenebb, szebb lett még e vegyes összetételű gyülekezetek éneklése is. Azóta hallhatóan nem minden szótagra kerül hangsúly.

Felvetődik a tanulmányban a kérdés: miért csak a páros ütemű énekek kapták ezt a notációt? Azért, mert a hatnyolcados lejegyzés olyan táncos ritmust sugall, amit éppen a páratlan ütemű énekeinknél el akartunk kerülni. Ha pedig erre is egy történelmi példa szükséges: a régi mesterek is kettőzött értékben írták le a páratlan

ütemű részeket, ha tempus imperfectumról tempus perfectumra tértek át.

Természetesen *lehetségesnek tartom*, hogy az énekeskönyv következő kiadásában az amúgy is kiegyenlített hatvanegy énekünk negyedes lejegyzést kapjon. Amit a cikkíró végső célul kitűz: „Az alapértékek egy-ségesítése tehát egyike a feltétlen követelményeknek”, azt hiszem, következetesen még a jövő énekeskönyvében is végrehajthatatlan lesz. Talán csak akkor, ha drasztikusan egysztílvé tesszük dallamainkat, és minden mást kiirtunk, ami nem illik bele ebbe a koncepcióba.

Következő a *korálkönyv* kérdése. Én is úgy tartom, hogy a korálkönyvet újra kell írni. Feladatát az első kiadás teljesítette. Szerkesztésekor az a kérdés állt előttünk:

1. Írjunk egy hagyományos négyszólamú korálkönyvet, amelyből a letétek sűrű akkordváltása miatt kántoraink nehezen fogják az új dallamkíséreteket játszani, és ez gátolja majd a ritmikus éneklés bevezetését.

2. Írjunk egy háromszólamú, hangonkénti akkordváltást, de ennek letétei hiányos hangzásuk miatt országos használatra nem lettek volna kielégítőek.

3. Írjunk egy a reformátusok korálkönyvéhez hasonló, amelyben minden dallamnak két letéte van, egy nehezebb és egy könnyebb. Ez a számunkra a dupla terjedelem miatt nagyon drága lett volna.

4. Vagy írjunk egy négyszólamú, csak hangsúlyonként akkordváltó korálkönyvet, ami komplett hangzást ad, könnyen megtanulható, érzékelteti a hangsúlyos hangokat, és ezáltal segíti a ritmikus éneklést. Ez utóbbi variáció mellett döntöttünk. Erre is volt külföldi példa: a holland Hasper korálkönyve 1947-ből. (Orgelbegeleiding bij het Psalmzingen.)

A kérdések külön fejezete a *ritmikus éneklésé*. Ferenczi Ilona említi a Mi Atyánk dallama körül kialakult vitát egyházzenei bizottságunk legutóbbi ülésén. Én nehezményeztem ugyanis, hogy a Magyar Egyházzenei Társaság *ökumenikus használatra* szánt kiadványa kiegyenlítve közli ezt a dallamot, amikor egyetlen hazai protestáns énekeskönyvben sem így találjuk. Az általam ismert összes külföldi evangélikus énekeskönyv (német 1950, német 1993, svéd 1972, finn 1987, amerikai 1978, Laudamus) is egységes a ritmikus formában. Ez az ének mégiscsak Luther éneke, és a protestánsoké. Érthetetlen számomra, hogy egy hazai szellemi műhely miért akar mindent visszaforgatni, amit generációk (Zalánfytól a fiatal kántorképzőseinkig) nem kis munkával felekezeti és nemzetközi egységre hoztak? Ha ezt meg lehet tenni, akkor sok minden más is megtörténhet egy új énekeskönyvben.

A tanulmányíró egyik érvként Bachot hozza fel igazolásul, aki koráljait kiegyenlítve harmonizálta. Ez érv a himnológia és a figurális zene nem éppen szerencsés összekapcsolása. A problémát rövid történelmi áttekin-téssel közelítem meg. A reformációbeli korálok reneszansz stílusban íródtak, sok ritmikai elemmel. A 17. század derekán stílusváltás következett, amely átvezetett a barokkba. A barokk a dallami elemet részesítette előnyben.

Trajtler Gábor
(Befejező részt lapunk következő számában közöljük.)

Az igehirdető műhelye

ÁDVENT ELSŐ VASÁRNAPJA: ApCsel 17,22-31 (32-34)

A szituáció

Pál apostol második missziói útja során jutott el Athénbe. A város régi dicsősége ugyan már hanyatlóban van, de még mindig elvitathatatlan szellemi fölénye a Római Birodalomban.

A város, amely tele van pogány istenek szobraival, oltáiraival és templomaival, ingerli Pál apostolt. Ugyanez a próféta indulat ez, amely az ÓT prófétáit is jellemezte, ha az egy Isten ellenségeivel találkoztak. Így Pál némiképp szokásától eltérően nemcsak a zsinagógában él az evangélizáció lehetőségével, hanem kimegy a város tereire, utcáira: a piacra, a főtérre is. Athénban ez természetes, filozófusok és vándorprédikátorok naponta vitatták meg nézeteiket az utcákon a város polgáraival.

Epikurosz (Kr.e. 341-271) filozófiájával boldogságra akarta vezetni az embereket. Tartós jó kedélyt, boldogságot hirdetett. Pál korában Epikurosz követőit talán már olyan embereknek ismerték, akik az élet élvezetét hirdették. A sztoikus filozófiai iskola is éppen ebben a városban született Kr. e. 308 táján, s mindenekelőtt etikája lett nevezetessé. Ellentétben az epikureusokkal az erény szerepét hangsúlyozták. A nagy cél az önuralom, s ebből a nézőpontból az anyagi javak közömbösek. A különösnek össze kell csengenie a természetben lévő istenivel, s ez a megismerés útja. Így lehet felülemelkedni boldogságon és szerencsétlenségen, a szenvedés és a sors kérdéseiben.

Mindkét filozófiai irányzat szöges ellentétben állt a keresztényen hittelt: Jézus Krisztus és a feltámadás ténye képesek egy eddig még ismeretlen istenhítre vezetni az embereket.

Az Areopágosz eredetileg a háború istenének, Ares-nek (Mars) szentelt magaslat volt, később a város törvénykezésének a helyévé lett. Az itteni törvényszék gyakorolta a városban gyakran elhangzó nyilvános beszédek feletti ellenőrzési jogot is.

Pál evangélizációja

Az „Areopágoszi beszéd” a maga nemében különleges, az egész UT-ban különleges helyet foglal el (a Lisztrában elhangzottakkal együtt Csel 14,15-17!). Pál beszéde lényegi pontokon megegyezik a leveleiben található kijelentésekkel, de reagál a kor görög-pogány filozófiai gondolataira is.

Eddig Pál a zsinagógákban prédikált, tulajdonképpen istenfélő zsidó hallgatóságának. Itt Athénban pedig kimegy az utcára, és egészen nyilvános módon pogány hallgatóságához szól. Itt már más módon kellett, hogy szóljon.

22. vers: Athén a ókorban vallásosságáról is híres volt, akkori értelemben „kegyes” városnak számított. Írásmagyarázók némi kritikus felhangot vélnek kihallani Pál megszólításából: „vallásos embereknek látlak titeket.” Nem hiszem,

hogy Pál első mondatában rögtön kritizálna, aki meg akarja szólítani hallgatóságát, ritkán kezd bírálattal!

23. vers: Pál beszéde valóság tartalmának mond ellent a tény, hogy a régészek eddig ilyen oltárt Athénban nem találtak. A kritikai kutatás éppen ebből kiindulva, azzal zárta le ezt a kérdést, hogy megállapította: az egész Lukács szabad fantáziájának a terméke. Hadd idézzem ezzel kapcsolatban Werner de Boor frappáns véleményét: „De ha Lukács valóban kitalálta volna ezt az egészet, és ugyanakkor írását kora egyik képzett emberének címzi, illetve ajánlja (Teofilusz), biztosan megkapta volna azonnal a kritikát: Kedves Lukács, ugyan mit találtál te itt ki? Miért akarjuk mi ma jobban tudni, hogy mi volt az ókorban és mi nem, mint azt Lukács tudta, aki velünk ellentétben az ókorban élt?” (Werner de Boor: Die Apostelgeschichte 317. lap jegyzete).

28. vers: csak érdekességként jegyzem meg, hogy az idézet feltehetően egy ARATUS nevű költőtől származik.

30. vers: Pál itt tér rá evangélizációja fő üzenetére: Térjetekek meg! Az Areopágoszi beszéd szerintem ezért elsősorban evangélizáció, mert Pál Athénban a megtérést hirdeti meg, és nem csupán csak vitatkozik, vagy véleményét fejt ki, netán szórakoztat. Amíg a zsidóknak mint elpártolt nemzetiségnek kellett megtérniük, addig a görögöknek a műveltség fellegvárában, kulturájuk, bölcsességük adta büszkeségükből, a templomaik és isteneik adta „tudatlanságükből”.

32. vers: figyelemreméltó, hogy Pál nagyon ügyesen találta meg a kapcsolópontot hallgatóságával! Véleményét és üzenetét azonban nem hallgatta el:

— *megtérésre hívott*, és nemcsak párbeszédet folytatott a megtérésről. Egyértelműen felszólított: térjetekek meg!, s azt is megmondta, miből és miért. Nem előadást tartott a megtérésről!

— *világosan szól a világitélet kemény tényéről*, és nemcsak bölcs gondolataival táplálta hallgatóit egy végső számadás esedékességéről.

— *bizonyosságot tett annak a feltámadásáról is, aki egyedül a Megmentő!* Bizonyosságot tett, és nem csupán csak morálizált vagy vallásoskodott.

Néhány gondolat

Számomra a legnagyobb élmény Pál evangélizációját olvasva-hallgatva az az erő, ahogyan szól. Theo Sorg volt stuttgarti evangélikus püspök egyik könyvében napjaink prédikációit ahhoz hasonlítja, amikor gyerekek rabló-pandurt játszanak az utcán, s fegyver híján a szájukkal pufogatnak: durr-durr! Nem igazi a lövöldözés. Úgy véli, sok mai igehirdető is csak a szájával pufogat a szószékről, de szavaiban nincs erő. Ezért nem is történik semmi a hallgatókban. Mert belőlünk hiányzik valami. Például az igazi meggyőződés. Vagy mert fontosabbnak tartjuk, hogy okos gondolatokkal vagy szép idézetekkel kössük le hallgatóink figyelmét. Vagy mert arról vitatkozzatunk, hogyan kell prédikálni egy városi

és hogyan egy falusi gyülekezetnek? Mindenhol az evangéliumot kell hirdetni! A forma lehet más, tanítja nekünk Pál, de azt elhallgatni, hogy „térjetelek meg”, nem lehet! Eszembe jut ifjúkori emlékem, amikor egy gyenesi családi nyaraláskor, esti, csöndes fák alatti beszélgetésen teológus hallgató, ma már lelkész azt bizonygatta, miért nincs feltámadás. Én akkor, ott nagyon megdöbbentem. Ma sem tudom, hogyan prédikálhat valaki úgy, hogy tagadja a feltámadást. Az élő Úrról beszélni holt lélekkel? Anglikán lelkészről olvasom, hogy könyvet írt „Miért nem hiszek Istenben?” címmel. S amikor püspöke el akarta állásából mozdítani, gyülekezte védte meg azzal, hogy de hiszen olyan rendes ember!

Ma az egyházi új év első vasárnapján a vallásosság ellen kell bizonysgot tennünk! A vallásosság számomra felvett szokásokat jelent, tartalom nélküli tradíciót, üres keretet, amit nem tölt meg az élő hit. A vallásos ember önmagát csapja be, mert azt hiszi, mindent megtett az üdvösséghez, s közben ugyanolyan messze van attól, mint a tékozló fiúk sokasága. Önmagát csapja be, mert magát különbnek hiszi másoknál. S nem érti Pált, aki a bűnösök közt az első számúnak nevezi magát.

S hogyan lesz mindebből advent első vasárnapján prédikáció? Úgy látom, ez az előkészítő inkább valami vallomás félévé sikeredett. Szeretném, ha erővel tudnánk megtérésre hívni az embereket! Ezzel kezdte Jézus is a názareti zsinagógában, ezzel kezdte Luther is a 95 tételből az elsővel! Pál, az akkori műveltség fővárosában sem hallgatja el az üzenetet.

Mi sem tehetünk mást.

Lupták György

ÁDVENT MÁSODIK VASÁRNAPJA

Zsid. 10,35-39

Néhány morzsa

„mé apobáléte un” = ne veszítsétek el tehát; apobállo = eldobni, elveszíteni, letenni, elvetni, elűzni, eltaszítani. A szó több mint passzív (hanyag) elvesztés. Aktív cselekedet, eldobás, elvetés.

Németben: Werft euer Vertrauen nicht weg! Ne dobjátok, ne hajítsátok el!

„tén parrészián hümón” = bizalmatokat

hé parrészia = mindennek meg- és kimondása: nyíltság, nyilvánosság, merészség a beszédben, bátorság, merészség és bizalom. Tehát bizalom, amelyik nyílt, őszinte, bátor és merész.

„hétisz ekhej megálén miszthápodosszián” = amelynek nagy jutalma van; hé miszthápodossziá = az ígért, kiérdemelt bér megfizetése, illő bér, jutalom vagy büntetés, tehát kétpólusú, pozitív és negatív értelmű megérdemelt ellenzolgáltatás.

„hüpomonész gár” = mert állhatatosságra; hé hüpomoné = állhatatosság kitartás, türelem, elviselés, elszenvetés, tehát lelki és testi adottság, amely kitartásra és állhatatosságra tesz képessé.

„ekszete khreján” = van szükségetek; khreján ekszein = szükséglet szenvedni -látni, szükségesnek lenni valamire, segítségre szorulni, tehát az élethelyzetekben fellépő hiány, amely mint vákuum szívja magába az aktív cselekedetet.

Textusunk Habakuktól vett idézetet hoz. A „kisproféta” tudta, milyen nagy veszély a bizalom elvesztése. Jeremiás idejében kb. Krisztus előtt 620-ban működött. Megvoltak a politikai és társadalmi okok az Isten iránti bizalom elvesztésére és a türelmetlenségre a Messiás várásában. Habakuk újszövetségi üzenetű bátorításával – az igaz ember hibából fog élni – találkoztunk, ha nem is teljesen azonos tartalommal és háttérrel a Római levélben, s a Galatákhöz írt levélben is. Mint tudjuk, ez lett a reformációnak is egyik alapvető üzenete. A Zsidókhöz írt levél 64-ben, az első nagy keresztyénül-

dözések után íródott. A Messiás újbóli eljövetele váratott magára. Nagy volt a meghátrálás veszélye. Olyan történelmi helyzetek mindig kialakulhatnak, melyek a negatív életérzéseket erősítik. De ez nem csupán globálisan értendő, hanem személyes életünk történéseire is érvényes. „De mi nem a meghátrálás emberei vagyunk, hogy elveszünk... Lutherfordítás: „verdammt werden” elkárhoztatva valamire... „hanem a hitét, hogy életet nyerjünk!” ...die Seele erreten... A nemzetközivé vált angol segélyhívást akár mai lelkiismereti kérdésként is „foghatjuk”: S.O.S! Save Our Souls! Mentsétek meg lelkeinket! Vagyis az egész embert az életre!

Az ígéhirdetés felé

Közvéleménykutató intézetek gyakran készítenek felméréseket a bizalom kérdéskörében is. Mennyire bíznak az emberek a politikában, kormányban személyekben, gazdaságban stb... és legfőképpen a jövőben? Nagy felelősség a jövőbe vetett bizalmat erősíteni, hiszen ez a jelen világának is építője, akár a gyermekvállalások számára is gondolva. Akik valamit el akarnak érní akármilyen szinten, sokszor „kérik a bizalmat”, bizalmat lehet szavazni. Az ígéretek, „ígéretések” értünk, rajtunk teljesednek be, vagy mi leszünk azok vesztesei. Súlyos bűn a jövőbe vetett bizalmat rombolni, azt eldobni, vagy eldobatni másokkal.

Már jó két évtizede is lesz annak, hogy beszélni kezdtünk a nyugati „wegwerfen társadalomról”. A magas életszínvonal jellemzője volt az áruk gyorsabb forgása érdekében az egyre több eldobandó holmi. Nyilvánvaló, hogy az ilyen életstílusnak áldozatul esnek még használható dolgok, netán másoknak még értékesek is. Vétkes pazarlás elveszíteni, eldobni magunktól olyan értéket ami megvolt. Életet, egészséget, barátságot, szeretetet (Jel. könyve: az első szeretetet elhagyatottok!), hitet, hűséget, reménységet, bizalmat stb. A bizalom is valamikor megszületett, létrejött. De mit lehet kezdeni egy bizalmát és bizalmat veszített emberrel, országgal, egyházzal, munkatárssal, kollégával, családtaggal, keresztyénnel? Az eldobott bizalom hidakat tör össze, robbant fel. Az eldobott bizalommal eldobjuk a szeretetet is. Elvetjük a keresztet, a hitben élő ősök életét, mindazt, ami előttünk és reánk maradt, volt, s ami előttünk van (lesz). A múlt példát ad a ma számára, azok akik kiállták a próbát. A 11. fejezet a hit példaképeinek tára, ahonnan lehet meríteni. A ma hite és cselekvése legyen próba a jövő számára. A próbatételnek, szenvedésnek mindig az a kísérte, hogy elvesztik a bizalmat, de így a jutalmat is. A bizalom hitben és reménységben való járás, hogy Isten megmutatja a helyes utat és cselekvést a jövőben is!

Létezik hamis és téves bizalom is. Az önmagunkba és teljesítményünkbe vetett bizalom Isten előtt. Exisztenciánk biztosítása Isten nélkül a széles úton.

Karácsony felé közeledve, különös hangsúly esik a gyermekek bizalmának és Isten iránti szeretetüknek felébresztésére, megőrzésére! Jaj annak aki megbotránkozott egyet is e kicsinyek közül! Fialat, kezdő, próbaidős pedagógus (!?) „kiszurva” az osztályban a papgyereket, kifejtí a többi – egyébként nagyobbrésztt hittanos – gyerek előtt is, hogy „felesleges templomba járni, mert a papok úgyis csak azt mondják, ami a Bibliában van!” Dátum: 1994 októbere. Bizony, kedves gyerekek, állhatatosságra van szükségetek az unintelligens magatartással szemben is, hogy az Isten akaratát cselekedjétek mint pl. így: Szenteld meg az ünnepnapot! Szülők „bizonyágot” tesznek arról, hogy a hittanórára elvezetgetett idő a tanulás kárára megy, ezért a gyerek nem járjon hittanra, mert minden másra szüksége lesz az életben, de a hittanra nem. Bizony, kedves testvéreim állhatatosságra van szükségetek az Isten akaratának cselekvésében az unintelligens szülők, politikusok, egyházi vezetők, papok, presbi-

terek, gyülekezeti tagok stb. magatartása miatt is, hogy „így beteljesüljön rajtatok az ígért”. Az ügy dilemmája: engem hogyan ítélnének meg az emberek, de legfőképpen az Úristen? Reménykedjünk... Birom-e hordozni nyugalommal a meg nem értettség terhét?

Az igazi keresztyéneket sohasem értette meg ez a világ. Mert még „egy igen-igen kevés idő, és aki eljövendő, eljön és nem késik.” Igazából nem az időpontnak van jelentősége, hanem az eljövétel tényének. Türelemmel kell várni és állhatatosan cselekedni. Ahogy Jakab mondja 4,17-ben: „Aki tehát tudja jót tenni, de nem teszi, bűne az annak!” Csak a napi dolgaimat tenni úgy, hogy nem látom a jövődőt, nagyon nehéz. Ugyanakkor ha nem is látom még a jövődőt, mert nem látásban, hanem hitben kell jánom, tehát hiszem, bízom a jövődőben, akkor mássá lesznék napi feladataim, másképpen tekintek embertársaimra is. Így nem veszíti el értelmét sem a munka, sem a pihenés.

A hitnek kettős tartalma is van: egyfelől belső békességet, megelégedettséget, nyugalmat ad, másfelől törekvést, küzdelmet, harcot, futást is jelent az előttünk lévő cél felé. A hit nem „langyosvíz”, hanem céltudatos munka, feladat, terv, elképzelés, szolgálata.

Boldog öntudattal vallhatjuk: A hit emberei vagyunk! Akikben gyönyörködik az Isten! Nem a meghátrálás, a leépülés, lecsúszás emberei vagyunk! Jézusban Isten Országá közöttünk van!

Igaz, botladozó emberek is vagyunk. Valami vagy valaki mindig felbillenti életünk egyensúlyát. Ha végzetesen kibillen az egyensúly, katasztrófa következik be. (Az „Estonia” komphajó tragédiája). Pál így ír Timóteusnak: 1,18-19-ben: „Ezt a parancsot kötöm a lelkedre, fiam, Timóteus, hogy a rólad szóló korábbi próféciák alapján harcold meg a nemes harcot. Tartsd meg a hitet és a jó lelkiismeretet, amelyet egyesek elvetettek, és ezért a hit dolgában hajótörést szenvedtek.”

A hitnek és a kegyelemnek kiegyensúlyozó szerepe van az életünkben, ahogy az egymás iránti bizalomnak, az egymásért való szolgálatnak is! Keressük egymást! Gyere, kapaszkodj belém, ha még bizonytalan a járásod! Így életet nyerhetünk már itt a földön s ott a mennyben is! Becsüljük meg az életet amíg tart ez a „kevés idő” a kegyelem ideje a megtérésre! (1Tim 6,11-16)

Fohász – párbeszédben

Mennyei Atyám! Hadd kapaszkodjam a Te kezvedbe! Szakadék szélén járok, az élet és halál mezsgyéjén! Szakadék tátong az érzelmek, gondolatok és a megélt valóság között, szakadék tátong köztem és a világ között, köztem és Te közötted, köztem és emberek között! Milyen nehéz szembenézni másokkal, s elfogadni őket! Milyen nehéz szembenézni önmagammal, önmagamat igazán megismerni és elfogadni. Nehéz a jövőben hinni! – Nézz fel Krisztusra! Nézz a Gyermek mosolyára, a szenvedő Jézus arcára! Benne megismerheted önmagad, s elfogadhatod önmagad, Isten gyarló, esendő gyermekét, de megváltottját, üdvösségre elhívott mennyei polgárát! Isten cselekszik érted is! Nézz fel a Fel-támadottra, aki Eljövendő, aki a kezdet és a vég! Nem lehet más utunk mint a Krisztus útja!

Mi szegények és erőtlenekek vagyunk, de Krisztus dicsőséges és hatalmas, aki meg tud erősíteni a hitben, hogy életet nyerjünk!

Vázlat

1. Mi az, ami igazán fontos az életünkben? Vigyázzunk rá!
2. Isten akaratának cselekvése
3. Álljatok szilárdan a hitben!

4. Kiegyensúlyozott élet
5. Jövönk az Úr eljövételében van!

Szabó Vilmos Béla

ÁDVENT HARMADIK VASÁRNAPJA

Kol 2,1-7

A kolossieák között felütötte a fejét egy tévtan. Az igében kapott tanítás, ismeret helyett a gyülekezet tagjai saját belátásra építettek. „Abból indultak ki, amit hallgatói a világban tapasztaltak, a «világ elemeinek» a hatalmáról, és nem abból, ami a Krisztus-titok ismeretéből adódik.” Pál szerint a helyes teológiai látás csak helyes krisztológiából táplálkozhat. Ezér ebben a levélben az apostol nem szól a Lélek szerepéről a hit kérdésében, mert a tévtanítók is a Lélek ihletésére hivatkoztak. Velük szembe a helyes tanítást állítja. Fontos hangsúly esik a helyes tanításra. Kolossében tudtak Krisztus hatalmáról, de ezt csak a lelki életre értelmezték. „Az ilyen csonka Krisztus-hit nem is tudta legyőzni félelmeiket, szorongásaikat és nem is tudta felszabadult keresztyén életre és szolgálatra indítani őket a világban.”

„Félreérténék Pál szándékát, ha abból a tudományos megismerés felesleges és haszontalan voltára következtetnénk, mondván: Krisztusban van elrejtve a bölcsességnek és ismeretnek egész kincstára... Az a bölcsesség és ismeret ugyanis, amely egyedül Krisztusból meríthető, nem a világ miben-létével, tehát tudományos kérdésekkel foglalkozik, hanem az embernek Istennel, embertársaival, önmagával kialakítandó helyes viszonyával. És ez az bölcsesség és ismeret is felettlőbb szükséges. Mert nem csak azt fontos tudni, hogy mi az atom, hanem azt is, hogy az atomokról szerzett ismereteimet hogyan használhatom az Isten által teremtett világ javára. Dr. Cserháti Sándor: Pál apostolnak a Kolossébeliekhez írt levele. (Javasolom a teljes idevonatkozó részek tanulmányozását).

Az ige hirdetésnek ezt a címet adom: Ismétlődések az egyháztörténetben. A mai nap evangéliuma Lk 3,15-18 és az Oegyházi evangélium is arról szól (Mt 11,2-10), hogy az útegyengető, a kiáltó is megingott. Mást várt, mint amit Jézus Krisztus hozott. Az elmaradt szórólápát láttán ezt kérdezte: „Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?” Néhány évtized múlva ugyanazt élte át a kolosséi gyülekezet lelkéze. Gyülekezete más Krisztust várt, mint akiről Efratás bizonyosságot tett. Kétségbeesetten szaladt Pálhoz, mert Kolossében megpróbálták a Krisztusban kapott hitet kiegészíteni valami okoskodással.

Látogatásokról hazajövet nagyon gyakran szomorú vagyok. Sokszor elgondolkozom: hát *ilyen érthetetlenül hirdetem az ígét?* Egészen más hitet találok a gyülekezetben, mint amiről a Szentírás szól. Ilyen mondatok döbbenetnek meg: „Szép, ami a Bibliában van, de hogy lehet azt komolyan venni.” „Úgy szeretnék templomba járni, de a munka, ha elfogy a munka, akkor meg ott van a család.” „Más a templom és más az élet.” „Régen talán könnyebb volt, közelebb állt az élet a X. parancsolathoz.” „Mi azért egyháztagok vagyunk, az egyházfenntartást kifizetjük, ha lesz időnk, Karácsonykor templomba is elmegyünk.” Megdőbbentően terjednek ezek a vélemények. Mi a megoldás? Amikor Keresztelő János megingott, Urunk ezt üzenté neki: „Mondjátok meg Jánosnak, amit láttatok és hallottatok.” Az én munkámmal győztek meg a kételkedőket. Pál apostol a hitében megingott gyülekezet elé Krisztust állítja. A mai tévtanítások ellen is csak egy védekezés van, Krisztusra nézzünk.

1.) *Óriási tévedés, amikor Jézus Krisztus uralmát csak a lelki életre korlátozzuk.* Itt a templomban, aki mellettem ül, az testvér. Testvér, akivel együtt énekelünk Isten dicsőségére,

de holnap már vetélytárs, akit le kell győznöm. Üzleti ellenfél, akit be „kell” csapni. Óriási tévedés, amikor áhítattal hallgatjuk az igét, életünket pedig a farkastörvények szerint rendezzük be. Ez olyan tévedés, mint amikor két testvér elosztotta a vagyont. Igazságosan, békességben tudták ezt megtenni. Amikor körülnéztek, találtak még egy fateknőt. Mivel ennek már nem volt ellentétele, elfűrészelték. Téves, rossz, nevetséges döntés. Ugyanílyan téves, rossz, nevetséges, amikor a templomos és a mindennapi életet kettéválasztjuk. Mindkettő használhatatlan lesz. Jézus Krisztus az egész világ ura. Jó tanácsokat ad a gyermekneveléshez, az üzlethez. Nevében is ezt hordozza: segítség. Segítség annak kell, aki rászorul. Urunk mindig ott van segítő szándékkal a szükségét szenvedők mellett. Ezt a segítséget nem kell kiegészíteni semmivel.

2. *Megtévesztő szavakkal félre ne vezessen valaki titeket.* Első világháború után szinte robbanás-ként hatott a hír, senkit sem találtunk odafönn. Sokak számára ez bizonyíték volt, hogy üres az ég. Sokszor gondolta már az ember, hogy a tudomány lesz a minden bajára gyógyító ír. A világ minden kérdésére választ a tudomány ad. Világnezetek, vallások sokasága kínálatja magát. A kevésbé „emelkedett” választék is bőséges. Mind az élet értelmét és célját óhajtja megmutatni a kereső embernek. Mind az evangélium mellé vagy helyére kínálja magát. Mind szépet, jót ígér, de ezek zsákut-cák.

3.) *Jézus Krisztus a mi bölcsességünk.* Benne van örö-münk. Letöri bűneink bilincseit. Vele szűnik a sötétség. Szava bevilágít mindenhová. Keze nyomán áldás, gyógyulás fakad. Bajaink gyökeréig nyúl le, a vétkes, Isten ellen lázadó szívünkig, és ott gyógyít.

4.) *Jézus Krisztus a mi kincseink.* Ezt a kincset nem őrzik fegyveres őrök, nem védik különleges biztonsági berendezések. Ez a kincs akkor tölti be a szerepét, ha sokakhoz eljut. Stad Károlyt, amikor adományt vitt szegényeknek, kirabol-ták. A távozó rablónak utána szolt: a legnagyobb kincset itt hagyta. A rabló hallott már átkot, szitkot, sírást, de ilyet még nem. Megfordult és megvárta, mi van még a szerencsétlen emberről. Az én legnagyobb kincsem, Jézus Krisztus önért is meghalt a kereszten.

Ez a kincs áldott gyümölcsöket terem a gyülekezetben.

Szabó Vilmos

ÁDVENT NEGYEDIK VASÁRNAPJA 2Kor 1,20-24

Igénk és Advent

Jobban szeretném ezt az Igét a 18. versnél kezdeni azzal a határozottsággal, Akinek nevében szólok, nem kell magyarázgatnom, hanem egyszerűen így: „Isten a tanum”. Tenném ezt azért, mert itt nem „lebeg” az igen a nem és az igen között.

Advent utolsó vasárnapján sem önmagunkat prédikáljuk, nem az ember fáradozását, rohanását „aranyozzuk” be arany vasárnapon, hanem Isten Fiát hirdetjük – Jézus Krisztust. Ő számunkra a megrendíthetetlen igen, Aki magában hordozza Isten igazságát. Hogyan reagálhat milderre a gyülekezet? Csak egyféleképpen, azaz „csak” áment mondhat. Kizárt minden más lehetőség. Szép lenne, ha a gyülekezet eljutna arra a liturgiai magaslatra, ha Isten szavára ámen-nel válaszolna. Átléhetnénk azt, amiért Pál is hálás, hogy így töltheti be szolgálatát. Ezért van az, hogy két szó hagyja el ajkát – hálaadás és ámen.

21.22. Krisztus Úr voltát hangsúlyozza. Azért lehet Úr, mert Isten fia. Hiába hangsúlyozzuk azt, hogy változó, rohanó, érdektelen világban élünk, Jézus mindig az ígéret betöl-

tője marad. Ha ezt a gyülekezet felismeri, ennek értelmében él, ezt komolyan veszi, sőt Isten gondviselését fedezi fel benne, akkor a válasza nem is lehet más, mint ÁMEN. Így az élet is Jézus-igenlés és reagálásában igen, ezért tartozunk a Krisztusban megerősítettek és felkentek közé. Ezt nemcsak méltóságként, hanem megbízás-ként éli meg az, aki részese ennek.

Az üzleti életben jártas ember számára nem idegen a kép, ha használjuk ennek a szövetségnek a megvilágosítására a következőt: a megállapodást foglalóval pecsételi meg a vevő, azaz ezzel válik biztossá, szilárdá. Ha ezt az elárúsító elfogadja, szilárdá válik, megkötötte a megállapodás.

Az, hogy Isten az ember elé jön, ez Isten nagyságát bizonyítja. Ma is ezt teszi; *elénk jön*, Lelkét adja zálogul.

23.24. Pál Istent hívja tanuként, hogy szavát alátámassza, hogy miért nem ment el, szinte esküvel bizonyítja ezt.

Pásztori vallomás, amikor Pál tiltakozik az ellen, hogy ő uralkodik a gyülekezet fölött. Az, aki hisz, az mindig Krisztus tulajdona. Ezért a gyülekezet sohasem a pásztor tulajdona. Isten munkatársa az, aki „Isten Igéjét tisztán és igazán hirdeti, és a szentségeket Krisztus rendelése szerint szolgáltatja ki”. Ide tartozik annak meglátatása is – elsősorban nekünk hirdetőknél –, magunkra vonatkoztatva hirdessük Isten üzenetét. Nehogy az a vád érjen, hogy ígéhirdetésünk-re mindenki mégtért, az ígéhirdető kivételével. Az ígéhirdetés jelentsen örömet elsősorban az ígéhirdetőnek, s így hozzon örömet az ígéhirdetőn keresztül a gyülekezetnek.

Adventi öröm

Egyre több márkás áru kerül forgalomba. Nagyobb öröm az, hogy a márkás, minőségi áruk válnak egyre közkedveltte. A jegyzett értékek kora következik?

Voltak értékek, amelyeket leírtak – volt korokban. Az egyházat is. Nincs rá szükség! Lehet, hogy azért is, mert „áruvédjeggyé” vált az, amit megélésre kaptunk?

A felértékelődés lehet divat is, vagy valóban nőtt a minősége az egyházi életnek, vagy nőtt a társadalom minőségigénye, valami más után vágyódtak az emberek? Az után, amit az egyház ígért és ígér? Ez a szó viszont ijesztővé vált a gyakorlatunk miatt. Sokszor ígértünk, s nem tettünk semmit, vagy éppen az ellenkezőjét. Ma újra divat ígérni, s lapítani, kérni és nem viszonzni.

Ma *igényes lett* az ember, de ez nem az emberi zsenialitásból ered, hanem *elege van az üres ígéretekből*. Oyan ez, mint az olcsó vásári áru, amely sokat sejtet, de nem állja az idők koptatását.

Ha nincs garanciája annak, amit mi adunk, akkor nincs is védenivalónk. A saját egyházát különösen is védenie kell az egyháztagnak. Jó lenne rájönni az adventi időben, hogy kevés olyan védenivalója van az egyházban élőknek, mint a szavahihetőség, a hitbeli kötődés, a hűség, a család, a liturgiánk, a kegyességünk, imádságos életünk.

Tudom, hogy ezek elhanyagolása nem vont maga után szankciót, nem volt büntetendő, de nem lesz holnap sem. Talán, érződik ma már, hogy ezek elhanyagolása súlyos helyzetet eredményez. Gyatra holmivá vált a közélet, sajnos a család, a gyermek, a házasság, a beszélt nyelv. Iparműlve vált a köznyelv, a színpadival együtt. Sajnos, nem érzem a többletet, akár humán, akár reál értelmiségiek közösségében is vagyok. Örömem az, hogy Pál úgy ad nyomatékot szolgál-tának, hogy nem „ballag el” Korintusból, hanem marad, csak azért, hogy elmondja Isten igazságát. Mintegy megkíméli a gyülekezetet egy látványos búcsúzástól

Adventi többlet

Pál apostol is úgy áll a gyülekezet előtt, mint aki ismeri, tudja, érzi a közélet realitáit. Mégsem vész el ebben a

sokféle egyvelegben, mert Isten és üzenete fölé emeli az emberi gyengeségeken.

Szószerki gond a megszólítás, hisz kikhez szólunk? Milyen sértő lenne, ha egyszerűen annyit mondanánk: „Kedves Nézőink! Kifejező lenne, de nincs értelme, mert nem sértegetők vagyunk, vagy beolvasók, hanem örömhírt hirdető, akkor is, ha gyülekezetünk túlnyomó többsége ma karácsonyra készül, de nem törődik az adventi idő értelmével.

Adventi többlet az, hogy az emberiség nem magánöröme, s nem magánünnepre készül, hanem munkatársak vagyunk. Az örömben vagyunk társak. Kapocs van közöttünk, s nem ék. Jézus büntörlése az ékek kivételét jelenti, hogy ne feszüljenek szét azok a szálak, amelyek pedig egymással ellentétre teremtettek, hogy zavartalan legyen a növekedés, a megerősödés, a fáva terebélyesedés, a gyülekezetté formálódás. Erre mond igent Isten, és ebben van benne az ámen is, azaz az úgy legyen. Ez nem mellékes dolog. Ezért merem idézni – szinte indoklásként – Illyés Gyulát; „megszabaduljak az ürességtől és a reménytelenségtől!” Ez advent célja, hogy ne üresen és reménytelenül rohanjunk karácsonynak, hanem a betöltött várakozás csodájával.

Káposzta Lajos

KARÁCSONYESTE

Róm 1,1-7

A textus

Pál azért küldi levelét Rómába, ahol missziói útjai során még sohasem járt, hogy odamenetelét előkészítse, azzal a további céllal is, hogy Róma kiindulási pontja legyen távolabbi missziói működéseknek (Hispania)

Közismert az ókori levél címzésének formája. Ezt a „sablont” Pál minden levele elején többé-kevésbé kibővíti; itt a legjobban. A szokásosnál bővebb már a tulajdonképpeni címrát is, melyet az 1. és 7. vers tartalmaz, de a közbeeső öt vers egyenesen főlegesen a címzés szempontjából. (Számunkra most éppen ebben van a lényeg.) „A címrát kibővítésének kettős célja van: Pál egyfelől pontosabban megmondja, hogy kicsoda, másfelől pedig rövid summáját adja az általa hirdetett evangéliumnak.” (Kamer) Ebben az öt versben több utalást fedezhetünk föl a levél további tartalmára vonatkozóan. Némi túlzással szinte azt mondhatjuk, hogy a borítékon rajta van a tartalomjegyzék is.

Pál a *Krisztus dulosz*-a. A Krisztus Jézus névforma arra utal, hogy a Krisztus szó nem név, hanem a messiási tisztjelölése. Pál klétosz, akárcsak a címzettek, de ő speciális értelemben is: ő apostol. Hangsúlyozza apostoli tisztének legalitását; más leveleiben hevesen védelmezi is azt. Az *aforidzó* ige (Luther: *ausgesondert*) emlékeztet a farizeus szóra, de nagy a különbség: a farizeus Pál önmagát különítette el a saját buzgólkodására (Fil 3,5.6.), az apostol Pált viszont Isten különítette el az evangélium hirdetésére. Az *euangelion* szó éppúgy visszhangzik a proepangelló igében, mint a karácsonyi történet euangelidzó szavában. „Az evangélium nem tan vagy tanítás Istenről, Krisztusról és üdvösségről. Az evangéliumban Isten szól, Krisztus cselekszik az Atyával való egységben és szerez üdvösséget nekünk bűnösöknek.” (Kamer) A prófétákra és a szent iratokra történő utalás az ÓT és UT szétválaszthatatlanságát dokumentálja, egyben a prófétai és apostoli tiszt összefüggésére is rámutat. A 3. és 4. vershez Károli Gáspár ezt a széljegyzetet fűzi a Vizsolyi Bibliában: „Jézus Krisztusnak két természetéről való szép bizonyosság.” (Vö. a 2. hitágazat lutheri magyarázatával)

Dávid neve Lukács karácsonyi történetében háromszor fordul elő. (Viszont Krisztus neve ott csak egyszer, itt pedig

négyyszer.) „Jézusban a Szentlélek nemcsak az ő emberi valóságát megszentelő Lélek, hanem benne lakozik, mint a szentség Lelke (pneuma hagiósünész). Ezért bizonyul Isten Fiának. Isten maga jelöli meg, nyilvánítja ki őt Fiaként a halottak közül való feltámadása által.” (Kamer)

A *hüpakoe piszteosz* szószerint a hit engedelmissége vagy hitben való engedelmisség. (Kár volt megváltoztatni a régi szöveget.) Több német fordításban Glaubensgehorsam szerepel. Engedelmisség az evangéliumnak = hit (Róm 10,16). Ez azután hívó, engedelmes életben folytatódik. A Die Gute Nachricht parafázis-szerűen fordít: „Az ő neve dicsőségére kell embereket megnyernem minden népből azért, hogy a jó hírt elfogadják és alárendeljék magukat annak.”

Pál a pogányok apostola: minden népnek szól az evangélium; senki sincsen kizárva. A római kersztyének – minden más kersztyénnel együtt – szentek. Nem az erkölcsi tökéletesség értelmében, hanem mert Isten a maga számára hívta el őket. *Agapetosz*-ok ők, de ennek nincsen indoka. Textusunk befejező verse a minden páli levél elején szereplő közismert (elkoptatott?) apostoli üdvözlét.

Az egész szakaszhoz érdemes még idézni Emil Brunnert: „Az apostol itt már megadja az egész levél témáját. Isten részéről: Krisztusnak, az isteni szeretet nyilvánítójának Úr volta. Az ember részéről: a hit engedelmissége. Hogy Krisztus valóságosan Urammá lesz: ez a hit; és semmi más módon nem lehet Urammá Krisztus, csak azáltal, hogy benne fölismerem és elismerem azt, akiben Isten engem sajátjává tesz. Ez az Urrá-levés Istennek az emberiségre és a világra vonatkozó programja, amelyet nemcsak hirdet a hírnök, hanem annak megvalósulása is megkezdődik általa.”

Az ünnep

A világ sok országában a Szenteste páratlan az év estéi között. Jelentőségében talán csak óév este versenyezhet vele, mint bizonyos tekintetben ellenpólusa. Szentestén szünetel a közlekedés, mérséklődik a hangoskodás, elült a vásári zsvaj. Valami ünnepi csend borul a világra, talán még a fegyverek is elhallgatnak egy időre. Ezen az estén az emberek igyekeznek legyőzni minden akadályt, hogy együtt lehessen a család a fényesen pompázó karácsonyfa körül. Jó ideje készültek erre az estére, hogy átéljék az ajándékozás és megajándékoztatás örömét. Ellágyulnak a szívek, csillognak a gyermekszemek. *Sokan vannak azonban*, akik magány, szenvedés, betegség, családi problémák, gyász miatt öngyilkosságot sugallóan és *vigasztalanul szomorúak* – éppen ezen az estén a legjobban. Amikor az igehirdetésre készülünk, itt állunk a nagy dilemma előtt: fegyverkezzünk egy hangulatromboló szélmalomharcra – vagy szolgáljunk szép dekorációval az ünnephez? Se ezt, se azt! Hirdessünk evangéliumot!

A szöszék felé

Evangélium. Hangsúlyos szava ez igénknek. Mintha rá lenne írva egy karácsonyra küldött levélre vagy csomagra. Ha nem bontjuk fel, marad a pusztaság, karácsonyi csilingelés. *Ne féljünk felnyitni a levelet*: nem *kifizetendő számla van benne* (törvény) *hanem kifizetett számla* (evangélium). A csomagban nem kő van, még kevésbé pokolgép, hanem igazi karácsonyi ajándék. Örömhír érkezett címünkre!

1. *Az örömhír maga Jézus Krisztus*. Királyfiként, mégis koldusként született. Testben élte ember-voltunk fényeit és árnyait. Öröm, hogy ő megért minket, sőt terheinket testben vitte föl a fára. S hogy örömünk teljes legyen (1Jn 1,4): Élő és bűnön-halálon győztes, hatalmas Úr is ő.

2. *Az örömhír megérkezett*. A Feladó jól gondoskodott erről. Előzetesen jelzéseket adott a próféták útján, hogy a maga idején megérkezzék Betlehembe. (Vö. a másnapi textussal, mely több ponton érintkezik igénkkel.) Aztán az

apostolokra bízta az örömhír kézbesítését. Milyen jó, hogy „postások tömege” áll rendelkezésére ma is. Nagy tisztesség erre elhivatni, mégse a postás személye a lényeges.

3. *Az örömhír megérkezett címünkre.* Mindenki személyre szólóan kapja, és senki sem marad ki belőle. Amikor valaki hallja: nyisd ki a csomagot, neked szól – és engedelmeskedik: ez a hit. Most már tudom, hogy enyém az Isten szeretete, enyém a kegyelem és a békesség Krisztusban.

Maradhat ajándécsomag a karácsonyfa alatt felbontatlanul?

Az *énekválasztásnál* a bőség zavarával küzdünk. Jó, ha az összes ünnepi istentiszteletre előre kiválasztjuk az énekeket. Ezt egyébként a kántorok is jogosan igénylik. Szentestére többek között gondolhatunk a 171. énekre. A 159. is jó, de azt talán hagyjuk az első ünnepre.

Érdekességként jegyzem meg, hogy karácsonyi énekeinkben sehol sem szerepel Dávid neve, csak Jesszée a 157. énekekben. Viszont három Dávid-os adventi énekünk van: 132, 133, 149.

Marschalkó Gyula

KARÁCSONY ÜNNEPE

Zsid 1,1-3

Nagy Sándor egyszer megszólította a világot megvető, mezítalbas bölcsét, Digenest és ezt mondta neki: - Te nagy tudós vagy, mondj nekem valamit az Istenről! Kicsoda az Isten? Diogenes elgondolkozott és ezt mondta: - Egy nap haladékat kérek. Eltelt a nap. Ismét találkozott az uralkodó a bölccsel. Akkor Diogenes még 2 nap haladékat kért. A második nap elteltével Diogenes újabb 3 napot kért. Aztán 4 napot. Végül az uralkodó megunt és ezt mondta: - Vagy tudsz valamit mondani, akkor mondjad, vagy pedig nem és akkor előbb is megmondhattad volna! Diogenes ezt válaszolta: - Minnél többet gondolkodom Isten felől, annál kevésbé értem. Én csak azt tudom mondani, hogy akik azt állítják: valami biztosat tudnak az Istenről, azok nem ismerik az Isten!

Az Isten-kérdésre ez lehet az egyik válasz. Ha megállapítjuk, hogy gondolatainkkal Őt nem tudjuk megragadni, fölébredhet a kérdés: van Isten?

Az Isten-kérdésben az egyedül helyes választ a Szentírásban találhatjuk meg. A Bibliát olvasva kiderül, hogy igazában nem ez a kérdés: Van Isten? Hanem az, hogy milyen az Isten?

Karácsonykor meghalljuk a választ erre a kérdésre: Kicsoda az Isten? Mit tett értünk? Mit várhatunk tőle?

A közénk érkezett Krisztus feladata: megismertesse velünk Isten. (Jn 14,7-11)

Karácsonykor Isten kérdezi: - Ki vagyok én neked? Nem ismered? Félsz tőlem? (sors? végzet?) Boldog vagy azért, mert elérkezett hozzád szeretetem? Bizonyos vagy abban, hogy velem örökké élsz? Fiamat azért küldtem a földre, azért aláta meg magát (Fil 2,6-11) azért született meg, hogy engem megismerhess. Azért hirdették neve ma is a gyülekezetben, hogy a Szentlélek hitet ébresszen benned. (1Tim 3,16)

I. Jézus nem váratlanul érkezett!

a.) Dec. 24: Ádám, Éva emléknapja. A karácsonyi esemény kezdetére utal az két név. A bűneset után adta Isten az első ígéretet: 1Móz 3,15. Nemzedékről nemzedékre hangzott az ígéret a legkülönbözőbb formában. Hangzottak a messiási prófécia: Jön! Mind közelebb van hozzátok!

b.) Isten emberré lett. Krisztus a mi természetünket vette fel, hogy visszaszerezze nekünk, amit Ádám elvesztet-

tünk. Amikor minden visszajára fordult, maga Isten jött el rendet teremteni. Az egész teremtett világ megromlott. Egyedül Isten hozhatta rendbe az életet. Miért jött Jézus közénk? Senki nem hívta. Isten küldte. Isten nem hagyhatta magára az elveszett világot.

c.) Gyermekek megszületése után a rokonság kérdezgeti: Kire hasonlít az újszülött? Jézus megszületett! Isten beváltotta ígését. Az evangéliumok híradását figyelve, megkérdezhetjük: Kire hasonlít a kicsi Jézus? Istenre! Az Ő Fia, aki rész vett a teremtésben. Isten visszatükröződése, képmása. Ez a hiteles válasz az Isten-kérdésben.

d.) Az Anyaszentegyház életében, bizonyosan Isten indítására, úgy alakult az egyházi esztendő, hogy karácsony ünneplésünket 4 adventi vasárnap készíti elő. Belépve Isten házába, feltehetjük a kérdéseket: Vártam Isten Fia megszületésének ünnepét? Felkészültem Isten ajándéka elfogadására? Hálát adtam azért, hogy szólt és szól az Isten? Őrzöm az Isten szavát? Számba vettem már egyszer is, hogy miért ítél meg, hogyan ébresztett bennem maradandó örömet?

IGE: 2Zsolt 8. Jn 1,3 Kol 1,15-16

Ének: 134,2: „Prófétabeszédek” az emberiség örömére, világnak üdvére hangzottak. 150,3.: Jézus mennyből jött a földre. 156,2.: A Fiú az Atya szívéből jön közénk. 154,3.: Az alkotó, teremtő Isten jelent meg köztünk.

II. Jézus rendezte kapcsolatunkat Istennel.

a.) Nem titkolta el Isten, hogy milyen küldetéssel, megbízatással küldi közénk Fiát. József kapta a kijelentést: Mária fiút fog szülni, akit nevezz el Jézusnak, mert Ő szabadítja meg népét bűneiből. Beteljesedett a prófécia: „Ime, a szűz fogan méhében, fiút szül, akit Immánuelnek neveznek”. A karácsonyi éjszakában angyal hirdette: „Üdvözítő született ma néktek.”

b.) Luther így összegezte az Üdvözítő szolgálatát: „Krisztus magára veszi bűneinket, megfojtja a halált. Szentiséget, üdvösséget, örök életet ad. Ezt látni nem lehet. Ezt tehát hallani és hinni kell.” Karácsonykor Isten nemcsak a maga lényét ragyogtatta fel előttünk. Megmutatta, milyen az ember. Bűnei miatt elveszett és elkárhozott. Megváltóra, Szabadítóra van szüksége.

c.) Augustinus írta: Kétféle istenfélelem van. Egyik a szolgai módon átélt istenfélelem, a másik a gyermeki módon átélt istenfélelem. A szolgai módon átélt istenfélelem lényege ez: - Jaj, jön az Isten! A gyermeki módon átélt istenfélelem: - Jaj elmegy az Isten! Aki a bűntől történt szabadítást átélte, az nem menekül, hanem keresi Jézus közelségét.

d.) Mind távolabb vagyunk a karácsonyi eseménytől, mégsem tűnt el az ünnep. Vannak évről-évre olyanok, akik először ünneplik karácsonyt. A missziói munka területén újabb és újabb törzsek, kisebb nagyobb közösségek ismerik fel Jézusban a bűntől Szabadítót. Ez ad karácsony ünnepének valami különös fényt, elevenséget a nagyvilágban. Reménységgel gondolhatunk arra is, hogy gyülekezeteinkben lesznek talán olyanok, akik először ünneplik karácsonyt. Aki a Szabadító szeretetének most tudnak igazán örülni. Ajkukon boldog hálaének hangzik.

Ige: Ézs 43,1 44,22 Jn 1,29 Tit 2,14 Zsid 9,26/b 1Pt 1,18-19

Ének: 150,3: Jézus a világ bűnét szent vérével törli el. 158,4: Messiásunk a mennyországban örök lakást készített nekünk. 163,3.: Jézus örök életet szerzett.

III. Jézus Isten trónjára ült

a.) Trón? Egy szó a Biblia gazdag képvilágából. Jelentése azonos az „Isten jobbjá” kifejezéssel (245. ének 2.v.) Az Atya jobbján ülni azt jelenti: kormányozni. Ahogyan az uralkodók helyettesei szoktak cselekedni. Korlátlan hatalma van annak, aki a trónon ül.

b.) A Sátán bukásának oka az, hogy olyan akart lenni, mint Isten. Az örökkévalót dicsőségétől akarta megfosztani. Ézsaiás így szólaltatta meg Isten kijelentését: Ézs 14,12-14. Jézus leszámolt a trónkövetelővel: 1Jn 3,8. A Sátán karmai közül egyedül Jézus ragad ki bennünket.

c.) Jézus miután az embereknek üdvösséget szerzett, a Felségesnek jobbjára ült. Joggal foglalt helyet a trónon. Kimutatta evvel is az Atyával való egységét. „Én és az Atya egy vagyunk”. Különösen János evangélista hangsúlyozta ezt. A dicsőségben, hatalomban ülő Krisztust imádat illeti meg. Ez indította a pásztorokat és a napkeleti bölcseket, hogy hódoljanak a megszületett Király előtt.

d.) Jézus trónon ül. Mi magunkra maradtunk itt a földön? Jézus isten-emberségének titka, hogy itt van köztünk, amint megígérte: Mt 28,20/b. Rejtve, de valóságosan. Nincs az a közöny, amely elűzhetné Őt! A hit szemével látó észreveszi jelenlétét, hatását.

Villantsunk fel néhány eseményt: A családban helyre áll a békeség. A gyermekek tisztelettudók lesznek. A szülők felfigyelnek gyermekeikre. A szívben elcsendesedik a nyugtalanság. Tűnik a betegségől, ismeretlen jövőtől való félelem. Változik a munkahelyi légkör. Haragot tartó szomszédok rámosolyognak egymásra.

Ezek nem világrengető események. Ez igaz! De ma milliók szenvednek a magány, a szeretetlenség, a gyász, fájdalom óriási terhe alatt! Ezeknek kimondhatatlan örömet jelent annak meghallása hogy itt él, fáradozik közöttünk Valaki, aki rendbe akarja hozni életünk minden dögját. Nemcsak az akarata van meg hozzá, hanem a hatalma is. Isteni erőket mozgósíthat.

Ige: 110 Zsolt 1 Mt 19,28 Mk 16,19 Zsid 8,1 Jel 3,21

Ének: 159,1 és 386,2: Jézus a trónról szállt alá. 255,1: Krisztust le akarják trónjáról taszítani. 370,4: Jézus trónján vár reám. 469,3.: Jézus királyi széke örökké áll.

Befejezés: A strasbourggi Münster falán ez a felirat olvasható: Jesus vivit, Jesus vincit, Jesus regnat, Jesus triumphat!

(Homiletikai felkészülésünk épülhet az igére és énekekre. Ezeket beiktathatjuk a prédikációba. Az énekekkel gazdagíthatjuk a liturgiát. Az igehirdetést követő imádság után vagy a szószéki szolgálat befejezéseként énekelheti a jelzett versek valamelyikét a gyülekezet vagy kórus: felnőttek, ifjak, gyermekek.)

IDEGHIRDETÉS UTÁNI IMÁDSÁG

Örök magasztalás és dicséret illessen Téged, Mennyei Atyánk, mert úgy szeretted a világot, hogy egyszülött Fiadat adtad érte. Megengedted, hogy megszülessék és testvérünk legyen. Azért, hogy élhessünk, megengedted, hogy az örök élet közén jöjjön. Azért, hogy megvilágosodjunk, megengedted, hogy maga a Világosság szálljon alá a sötétségbe. Azért hogy gyermekeid lehessünk, Fiadat kicsiny embergyermekké formáltad. Urunk, Istenünk csodálatos bölcseséggel és kegyelemmel mentettél meg minket. Hódolva imádunk Téged Fiad jászolbölcsőjénél. Fogadd el hálaadásunkat és dicséretünket szent Fiadért, Jézus Krisztusért. Ámen.

Ferenczy Zoltán

KARÁCSONY MÁSODNAPJA

1Jn 3,1-3

A remény vonzásában

(A készülődés során Veöreös Imre János levelei kommentárját olvastam, a 149. oldaltól a 167. oldalig.)

Készüléskor olvassuk hozzá a kijelölt szakaszhoz a megelőző két verset is (2,28-29). Az öt vers együtt alkot egy gondolatívet: Krisztus megjelenésével, második eljövételével bíztat, Istennek életünket addig is formáló ajándékára mutat, végül segít levonni a remény konzekvenciáit.

Az *alapige* első üzenete - Isten gyermekeinek neveznek minket - a karácsonyi ünnepkör fő gondolatát szólaltatja meg: Immánuel! Velünk az Isten! A fő gondolat a további lépéseknél is alkalmazható, így a következő módon is felépíthető az igehirdetés három lépcsője:

A. Velünk az Isten - hiszen gyermekeivé fogadott minket

B. Velünk az Isten - még ha az átmeneti időben ez gyakran sem a magunk, sem mások számára nem nyilvánvaló

C. Velünk az Isten - hogy felkészítsen minket a Visszatérővel való találkozásra

A. *Isten gyermekei vagyunk.* Istenől született, aki az igazságot cselekszi (2,29). János tehát nem csak adoptálásról beszél, hanem Istenről, aki szül, vagy nemz bennünket, hogy lényegszerűen az övéi legyünk. A szóhasználat emlékeztet a korabeli sztoikus elképzelésre, mely szerint a beavatott az (új)születés után visszaemlékezik eredeti, igazi, isteni létére. Hasonlóan fogalmaznak az ember megistenülését célzó vallások is, akár a modernek (Nietzsche). János és az Újszövetség tanúságtétele emezektől két ponton különbözik: egyrészt nem arról beszél, hogy az ember új énje vagy természete válik istenivé, hanem a benne lakó Szentlélek az isteni (vö: 2,20; 3,9; Róm 8,15-16); másrészt míg az isteni lélet megragadó élmény többnyire nem hordoz etikai tartalmat, addig Jánosnál a bennem lakó Szentlélek ismérve az igazság (2,29) és a szeretet (4,7), különösen is a legszorosabb, tehát a leginkább kritikus emberi kapcsolatokban.

B. *Még nem lett nyilvánvaló, hogy mivé leszünk.* Háromféle értelemben nem nyilvánvaló a keresztyén egzisztencia. Nem nyilvánvaló a világ előtt, ahogyan maga Jézus is kérdés, sőt botrány maradt sokak számára. Az egyház és az egyes keresztyén társadalmi elfogadottsága vagy elutasítása tehát nem csak kulturális, politikai szervezési és egyéb praktikus tényezők függvénye, hanem Isten és az ember kapcsolatának lényegi zökkenőjét is érinti. Nem nyilvánvaló a bennünk lakó Szentlélek léte saját magunk számára sem, ugyanezen zökkenő miatt: nem csak a „világnak”, nekünk is hitre van szükségünk ahhoz, hogy lássuk rendeltetésünket, lehetőségeinket, a valódi és választ kívánó kihívásokat. Végül nem nyilvánvaló az sem, hogy mivé, milyenné leszünk *akkor*, és milyen lesz az újáteremtett világ – az ezt megragadni akaró emberi képzelet pedig inkább zavart okoz, mint tisztít – még ha az Újszövetség világán belül dolgozik is.

C. *A tisztító remény.* A reménység tartalma Krisztus második és végső visszatérése, a várakozás pedig egyre inkább elmélyíti a jóban. Ezen a ponton lesz döntő, hogy kit várunk és mit várunk tőle, vagy még általánosabban: kicsoda az az Isten, akinek gyermekei vagyunk? Ezen a ponton válik egészen világossá, hogy a teológia formálja az etikát, és az etika az életet: ha torz a teológia, torz lesz az etika és torzó az élet, ha megszűnik a teológiai kérdezés, talajtalanná lesznek a morális kérdések is, és praktikus funkciókra szűkülésülányodik az élet. Micsoda, vagy kicsoda a reménység tartalma? Ha az a Krisztus, aki *úgyis* mindent megbocsát, s egyetlen dolga, hogy engem, mint mesebeli tündérkirály, bejuttasson a Menyegzőre, hogy odabenn összekacsintassunk, akkor számomra nem létezik morális kérdés, feloldódhat bennem minden erkölcsi gát, megtehetek mindent, és megtehetem mindennek az ellenkezőjét. Ha a reménység tartalma az a Krisztus, aki kőkemény bírálja minden ballépé-

semnek, akkor rá nézve eltűnik minden kezdeményező bátorságom, egy idő után a szó teológiailag és antropológiailag is teljes értelmében megszűnők embernek lenni. Ha viszont azt a Krisztust várom, aki „elítéli a bűnt, de életét adja a bűnös emberért”, akkor lépésről-lépésre megtanulhatom, hogyan érvényesülhet egymás mellett és egymást nem csorbítva, hanem támogatva, az igazság és a szeretet. Erre a Krisztusra várva, jobbá, tisztábbá válok. Emberek között is elemi tapasztalatunk, hogy egy tisztább másik szerető közelségében jobbnak érezzük magunkat – egy hetvenkilenc éves, fiatal özvegy férfi beszélt így a feleségéről: jobbnak éreztem magam mellette – a Kis Herceg rókájával együtt pedig előre örülhetek a találkozásnak. A reménység Krisztusra mutat - Krisztus örömet ajándékoz - az öröm pedig tisztít - hogy méginkább felismerjük az Atya irántunk való szeretetét”, Velünk az Isten!

Csepregi András

ÓÉV ESTE Zsid 13,7-9,14 „Szíverősítő”

Megjegyzések a szöveghez

A szöveg érthető és világos. Textusunk a levél befejező, buzdító szakaszának részlete. – Az előljárókkal kapcsolatban kettős jelentése van az **ekbasis** szónak. Jelentheti életük végét és jelentheti életfolytatásuk, munkálkodásuk eredményét is. Mindkét értelmezés feltételezi, hogy az előljárók – a már meghaltak éppúgy, mint a jelenleg szolgálók – példák a gyülekezet tagjai előtt. Az igehirdetők, előljárók életmódja, magaviselete (anastrophé) tehát nem magánügy. A példaadás terhét és szolgálatát felvállalták ahhoz hasonlóan, ahogyan Pál ír erről Timóteusnak és Titusnak. „Légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tisztaságban” (1Tim 4,12). – „Te magad légy példaképük a jó cselekedetekben, mutass nekik a tanításban romlatlanságot és komolyságot, az igehirdetésed legyen kifogástalan és egészséges” (Tit 2,7). – Bátorító példa lehetett az is, ahogyan a gyülekezet előljárói elmentek ebből a világból, ahogyan Krisztusba vetett hittel és reménységgel haltak meg. – Gondoljunk arra, mennyire fontos volt ez a tény Luther halála esetében is a reformáció népének. Justus Jónás és Coelius Mihály 1546. február 18. és 20. leveleiből idéz Virág Jenő: „Felráztuk őt s Jónás doktor és én hangosan azt mondtuk: „Tisztelendő Atyám, a mi Urunk Jézus Krisztusban való hitben hal-e meg és az ő nevében hirdetett tanítását vallja-e?” – ‘Igen’ – felelte s jobb oldalára fordulva, negyedórás alvásba kezdett. Amikor mi nem bíztunk az alvásban, életvízzel és rózsaszencsiával dörzsöltük. Amint negyedórával hajnali három előtt a szemébe világitottunk, mély lélegzetet vett és ezzel szelíden, teljes csendben, nagy türelemmel kilehelte lelkét”.

Az idegen tanítások, amelyek veszélyeztetik a híveket, egyfelől a „zsidózó”, az étkezési törvényeket is figyelembe vévő keresztyének „missziójára” utalhat, másrészt a „tarka” – „sokféle” – jelző olyan tanokra, tanításokra vonatkozhat, amelyeket pontosan már nem is ismerünk. Esetleg gnosztikus, szünkretista kultuszok hatására kell gondolnunk. Ma viszont ennek a jelzőnek az aktualitása közismert. Nagyobb városokban – főként a fiataljaink, diákjaink – a legkülönbözőbb tanítások ösztüzében élnek.

Gondolatok az igehirdetéshez

Az óév este hangulat sajátos. Koccannak a poharak, vídám a hangulat, de még a felfokozott hangoskodásban is

érzek valami szomorúságot, felejteni akarást. – Valahol a gondolatok mélyén ott bujkál mindenki: nincs itt maradandó városunk... Úton lévő emberek vagyunk. Templomok gyülekeztünk tudatosan éli át ezt a hangulatot. – Ilyenkor valóban kell a „szíverősítő”, de nem a mámor kábulata, hanem az, hogy kegyelem által erősítsék meg a szív. Szükségünk van Isten bátorító, vigasztaló, megerősítő szeretetére.

Ma az ember létének értelmét, célját sokfelé keresi. Ezért fordul oda, ahhoz a bőséges kínálatához, amelyet felajánlanak. Filozófiákban, keleti transzcendens technikákban, extrém, úgynevezett keresztyén csoportokban véli kérdéseire megtalálni a választ. A magát megtalálni és magát megtartani akaró ember számára pl. a természetgyógyászat már szinte pseudo-vallássá lett.

Nekünk igehirdetőknek az a feladatunk, hogy az Istenbe vetett bizodalomra biztassuk, bátorítsuk híveinket. Ne változó divat befolyásolásának engedjenek, hanem arra hallgassanak, aki változatlan és örök – Jézus Krisztusra. Ó tegnap, ma és mindörökké ugyanaz! Ó maga az a kegyelem, Aki által megerősítettük a szív. Ezt ismerték fel az apostolok: „Mert a törvény Mózes által adatott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által jelent meg (Jn 1,17) – „Mert megjelent az Isten kegyelme minden ember üdvösségére” (Tit 2,11)

Az igehirdetésben Róla kell beszélni. Róla, aki ebben a változó és kiszámíthatatlan világunkban is konstans. – Ha visszatekintünk az elmúlt évre és sok mindenben vádol lelkiismeretünk, az Ő bocsánata és irgalma szabadíthat fel bennünket ez alól. A jelen erőtlenségeiben is Ő adhat erőt. A Zsidókhöz írott levél mondataival: „Nézzünk fel Jézusra... hogy lelketekben megfáradva el ne csüggedjete” (12,3). – S mulandóság alá rekesztett életünk számára ő a mi reménységünk is. „Erős bátorításunk van nekünk, akik odamenekültünk, hogy belekapaszkodjunk az előttünk levő reménységbe. Ez a reménység lelkünk biztos és erős horgonya, amely behatol a kárpit mögé, ahova elsőként bement értünk Jézus” (6,18-20).

Jó lenne, ha gyülekezetünknek úgy tudnánk Róla beszélni, hogy szavunkat életünk példája erősítené fel és tenné hitelessé. De ez már nem az igehirdetésre készülés ügye, hanem az Isten előtti megállásunké. A naponkénti bűnbánat és megtérés kérdése. Isten áldja azoknak a szolgatársaknak emlékét, akik munkájukat követően halálukban is megerősíthették gyülekezetük tagjainak Krisztusba vetett hitét. Valahogy nekünk is így kellene befejezni szolgálatunkat: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam...” (2Tim 4,7)

Pintér Károly

ÚJÉV NAPJA 1Kor 3,9-15

Az ígéről

Pál apostol igen gazdag képalkotással él a levélnek e fejezetében. A tej és a kemény eledel nyitó képe után – amellyel a hívek nagykorúságára kíván emlékeztetni – a földművelés metaforáját viszi szépen végig: egyik ültet, a másik öntöz, ám a növekedést Isten adja. Ezt a képet mintegy lezárja az „Isten szántóföldje vagytok” mondattal. A 9. vers e meghatározása kiegészül két további genitívusos szerkezettel: „Isten munkatársai” és „Isten épülete” vagytok. Az első *sünergoi theoi* felületes értelmezése a szünnergizmus tévtanításához vihet közel. Az apostol azonban már a következő mondatban cáfolja ezt az esetleges vélekedést, amikor a neki adott kegyelemről beszél.

Az Isten épülete vagytok mondattal a szerző elhagyja a földművelés képét, s új metaforát fejt ki: a házépítésről. 3,16-

ban pedig 3. lépésként mintegy megszenteli ezt a képet, amikor már *Isten templomáról* beszél. Perikópánk szépen, a részleteket is kidolgozva fejt ki ezt a hasonlatot.

9. vers: Az említett *sunergoi* kifejezés tehát a következő vers *chario* ellensúlyával érthető helyesen. A szó Mk 16,20-ban hasonló értelemben fordul elő, a missziói parancs után: „az Úr együtt munkálkodott velük”.

10. vers: Az *acrchitetkon* az a személy, aki felügyeli az építkezést. Pál ugyan személyesen is részt vesz, sőt élenjár a munkában, itt azonban olyan kifejezést használ, amely őt mintegy *fővállalkozóként* állítja be. (Platon szembeállítja az *architekton*-t az *ergaopszosz*-szal: előbbi a tényleges kétkezi munkát, utóbbi a tudását adja. Ezzel összhangban áll az itteni böles jelző. Pál az *architectus sapiens*.)

11. vers: *themelion*, latinul *fundamentum*.

12. vers: Az apostol polarizáltan állítja szembe a jó és a rossz, maradandó és mulandó építőanyagokat. (Ezek közül a leginkább mulandó a szalma. Luther éppen erre az igére utalva nevezte Jakab írását szalmalevelnek.)

13. vers: Az *ama nap* kifejezés mind az ószövetségi prófétáknál (pl. Mal 4,1), mind az Újszövetségben (1Thess 5,4; Zsid 10,25) az utolsó ítéletre utal. A *déloszei* teljes jelentése: feltár, valaminek az igazi karakterét megmutatja.

14. vers: A *miszthosz* nem annyira jutalmat, mint fizetséget, bért jelent, akárcsak a szőlőmunkások példázatában (Mt 20,8).

15. vers: A tűzön való átmenetel közmondásos lehet olyan helyzetek jellemzésére, amelyekben valaki nagy veszélyben csak a pusztá életét tudta megmenteni (Ám 4,11; Zak 3,2). Az összefüggésből egyértelmű, hogy itt nem a purgatórium, hanem az ítélet tűzéről van szó.

Forgácsok

Pál személyes hangú levele ez. A szövegkörnyezet a pártoskodástól való óvásról szól, a munkatársak egymásrataltságáról. Itt még ennél is többet állít: nemcsak egymásnak, hanem Istennek is munkatársai vagyunk. A feladatokban lehet eltérés, de a felelősség és a méltóság közös. Nemcsak szójáték: egy ház épül – *egyház* épül.

Az építkezés képét jól értik gyülekezeteink, hiszen oly sokfelé folyik tatarozás, renoválás, templomépítés. Szép, ha a munka *kalákában* folyik – lelkiekben is.

Az alap: Jézus Krisztus. Pál saját tapasztalat volt a miszsióban: egy megkezdett gyülekezetépítést át kellett adnia másnak. Korintusban ugyan másfél évet töltött (ApCsel 18,11), Efezuszban pedig 3 évet (ApCsel 20,31), de például Thessalonikában kevesebbet mint egy hónapot, s ezt kell tipikusan tartanunk. A munkát azonban azért adhatta mindig jó szívvel át másnak, mert az alap Jézus Krisztus volt.

A mi gyülekezeteinkben is lehetnek változások a körülményekben vagy éppen a szolgálók személyében. Kérdés, hogy Jézus-e az alap.

Az előttünk álló esztendő is sok változást eredményezhet, egyéni életünkben, vagy hazánk és a világ sorsában. Minden *változóra* akkor tekinthetünk jó reménységgel, ha az *állandó*, biztos alap megvan.

Félő, hogy a rombolás erői újra működni fognak. Nekünk viszont az építésre van mandátumunk, fizikailag is, de még inkább szellemileg és lelkieg. Szükség van az építő szóra, építő bírálatra, építő fantáziára.

Egy új esztendő kezdete, a szilveszteri óramutató mindig az idő múlására emlékeztet. A keresztyén emberben mindez azt is tudatosítja: ítélet felé tartunk. Egykor majd számot kell adni szavainkról és cselekedeteinkről. Ez azonban nem bénító, hanem mozgósító hatással lehet ránk.

FT.

Szinte egy kis *teológiai fogalmi zsebszótár* anyaga rejtőzik a textusban. Ellene kell mondanunk annak a „szent” kísérésnek, hogy ezeknek a fogalmaknak a magyarázatát, vagy akár csak magyarázat-töredékét zúdítsuk egyetlen prédikáció szűkös idői keretében a gyülekezetre. Ugyanakkor az íghirdetés homiletikai tartását csak ezek értése és feldolgozása adhatja. Különböben semmi sem ment meg bennünket attól, hogy valamiféle „fény-ünnep”-nek adjunk újtestamentumi mázt.

Az 1,4-ben említett „teljes örömhöz” tartozik, hogy van hiteles hír Istenről. Ő a hír gazdája. Vannak, akik ezt meghallották, továbbadták és a mindenkori gyülekezet befogadó készségében reménykedtek. Már ez a mód is, ahogyan a hiteles hír terjedéséről hallunk, arról beszél, hogy Isten világossága, az „égi csillag tiszta fénye” nem állócsillag ragyogása. A bethlehemi csillag mozgásának teológiai és krisztológiai értelme van: Isten világossága mozgó fény, Jézus Krisztus érkezésében bennünket kereső világosság.

1.) *Nem tudunk Vele kapcsolatban hasonlatok nélkül beszélni.* Valójában azonban a legjobbnak ítélt is méltatlan Hozzá, akár az élethez szükséges „szelíd” világossághoz, akár a célpontot kereső, vagy óratornyból irányított, szerencsétlen menekülő után kutató fényszóró fényéhez hasonlítanánk. Az egyik segítség, a másik ellenség, áldozatot keres, Ő azonban a világosságával életet kínál.

A „teljes” öröm vízkereszti kiadása, vízkereszti színe így fest: *Krisztus fénye nem kiségit, nem nyomoz, hanem életet kínál.*

2.) *Krisztus világossága úgy éltet, hogy áldó, ajándékozó kezét világítja meg.* Az áldás és az ajándék: *Ő maga.* Magával ajándékoz meg. Egyedül így lehet közünk hozzá és közösségünk vele. Jánosi levélből való textus ellenére sem átalom a Zsidó-levél felülmúlhatatlan krisztológiáját és ekklesiológiáját idézni. „... nem szegyenli őket testvéreinek nevezni...” és „Ime, itt vagyok, én és a gyermek, akiket az Isten adott nekem.” (Zsid 2,11.13) Sokszor jobban figyelünk a verbális különbözőségekre, mint a tartalmi harmóniára.

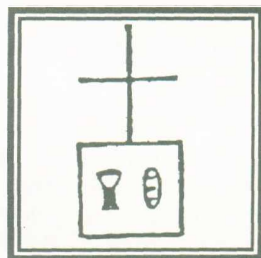
Ez a világosság csak Jn 13,30-ban említett és egyáltalán nem csak időpontot jelző „éjszaka volt” sötétjével együtt igazán gazdag: éltető „jókedvét” az ellenkezés legfeljebb akadályozhatja, de meg nem másíthatja. Akkor is Ő volt a világosság, amikor éjszaka volt. Akkor is Ő marad, ha gyülekezete még mindig így könyörög: „Hozd a napköltét...” (ÉK 397,5.)

3.) *Krisztus világossága fényében többször szeretnénk, hogy az reánk, mintsem belénk esnék.* Magyarán: ha úgy kísérne bennünket, mint a színpadon a főszereplőt kíséri a sugárnyaláb. Pedig amikor az apostol a Krisztus „bennünk levő indulatát”-ért imádkozik, akkor meglehetősen gyér a vele együtt könyörgők tábora. Biztosan van különbség a „pro nobis”, és az „in nobis” között, méghozzá nem is kevés. De az is biztos, hogy istentelenség lenne a kettőt egymástól elválasztani. A „Kelj fel, öltözz fénybe” (ÉK 186.) nem költemény csupán, hanem a tényhez méltó formájú felszólítás a világosság átvételére, befogadására, a „beöltözésre”, amely nem a formaruha, hanem az új magatartás értelmében „habitus.”

4.) *Ez a „beöltözés” nem valami misztikus beavatás, nem is csupán a lélek titkos mélyén végbeemenő esemény, hanem amikor Krisztus vérehullása, áldozata hitünk titkává lesz.* Úgy, hogy az egyszersmindenkorra érvényes esemény az úrvacsora szentségének eseményében „utólr”, egyidejű lesz velünk.

(Folytatás a Bortó IV-ne)

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

Kétnyelvű szolgálatok gyülekezeteinkben

– Evangéliumot szlovákul is a mai Magyarországon –

A Magyarországi Evangélikus Egyház *nemzetiségi* egyház. Békességben, szeretetben élnek egymással magyarok (akik a legnagyobb számban vannak) németek és szlovákok annak a gondolatnak a jegyében, hogy egy az Úr, Őt szolgáljuk együtt.

A Lelkipásztor folyóirat hasábjain többek között már Szimon János soproni lelkesz, és Lackner Aladár esperes írt németnyelvű gyülekezetekről.

Azt a feladatot kaptam, hogy a Magyarországon élő szlovák gyülekezetekről, illetve szlovák gyülekezetben történő szolgálatról adjak tájékoztatást.

Amikor Jézus kiküldte a tanítványokat, ezt mondta nekik: „Menjetek el szerte az egész világba, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek”... Mk16,15. Jézusnál nem volt nyelvi, nemzetiségi kérdés. Feladatot adott tanítványainak, hogy mindenkinek mindenütt hirdessék az evangéliumot. Visszatérhetünk *Luther Márton* szavaira is, aki azt mondta: mindenkinek *saját nyelvén* kell megszólaltatni az evangéliumot, hogy értse mindazt, amit Krisztus üzent.

30 éves lelkeszi szolgálatomból fél évet voltam olyan gyülekezetben, ahol csak magyarul szolgáltam. Fél év után Ambrózfalvára kerültem. Ez a gyülekezet kétnyelvű volt, magyar és szlovák. Az istentiszteletek egyik vasárnap délelőtt magyarul, délután szlovákul, a következő héten fordítva folytak. A lélekarány a nyelvűség tekintetében a gyülekezetben kb. 50-50%-os volt. A gyülekezeti tagok kifejezett kérése, hogy mindkét nyelven legyen igehirdetés.

Amikor 22 évvel ezelőtt *Békéscsabára kerültem*, hasonló feladatok vártak. Az ambrózfalvi evangélikusok Békéscsabáról származtak, nyelvjárásuk, szokásaik, – egyháziakat is ideértve hasonlóak voltak. Sőt éppen Jami-

nából – ahová és kerültem – települtek át Ambrózfalvára. A Békéscsabai Evangélikus Gyülekezet is kétnyelvű magyar és szlovák gyülekezet.

Miért van szükség a kétnyelvű szolgálatok, – amikor ma már mindenki jól beszél magyarul? Ennek megértéséhez vissza kell mennünk a gyökerekhez. 1750 táján szlovák ajkú telepések érkeztek Békéscsabára. Mindannyian evangélikusok. Ekkor csak szlovák nyelven tartották az istentiszteleteket, egyházi cselekményeket. Következésképpen ennek az lett, hogy az itt található más vallású és magyarul beszélő családok is asszimilálódtak. Felvették az evangélikus vallást és a szlovák nyelvet is.

Ebben az időben *Tessedik* lelkesz munkálkodott Békéscsabán, aki nagyon erőskezű lelkesz volt és jó egyházfegyelmező is. Azt vallotta, hogy a sok felől ide telepedett, talán sokszor szét húzó telepes népet össze kell fogni. Így írja Haán: „a sok fejet egy kalap alá szorította”. A gyülekezet rendtartásában pontosan megszabta, hogyan kell résztvenni az istentiszteleteken. Kötelezővé tette a templombajárást. Aki valamilyen oknál fogva nem tudott megjelenni a templomban, erre előre engedélyt kellett kérnie papjától.

A templomi istentiszteleteken, egyházi iskolákban, presbieri üléseken de még a községházán a tanácskozások és így természetesen a jegyzőkönyvek is szlovák nyelven folytak, illetve íródtak.

Jegyzőkönyvi adataink szerint 1815-ben hangzott el az első magyar nyelvű prédikáció Békéscsabán, majd 1824 június 29-én a Nagytemplom felszentelésén. 1836-ban az egyházközség közgyűlése a következő döntést hozta: „A gyülekezet némely csak magyar nyelvet ismerő tagjaira tekintettel helyesnek és szükségesnek ismertetett el, hogy minden ünnep másod-

napján délután és István Király napján délelőtt Isten igéjének hirdetése magyar nyelven végeztesse”. Ettől az időtől kezdve a magyar nyelv az egyházkormányzásban is helyt kapott. A presbitérium elhatározta, hogy jegyzőkönyveit ettől kezdve szlovák mellett magyar nyelven is írják: „Hogy hazánk nyelve a magyar ily módon is terjesztessék”.

A magyarosodás kora 1880-tól-1944-ig tartott Békéscsabán, amikor a békéscsabai szegény réteg munkát keresve, más községekbe vándorolt el, vagy kisebb falvakat alapítva, elköltözött. Ennek helyére magyar nyelvű és más vallású emberek telepedtek le.

Az 1946-48 évi lakosságcsere döntő módon megváltoztatta Békéscsaba lakosságának nemzetiségi összetételét. Szlovákajkú lakosság egy része kb. 7000-7500 személy települt ki Békéscsabáról, és helyükbe kb. 1500 magyar nyelvű és zömében más vallású ember telepedett le. Bármennyire is megcsappant a szlovák ajkú evangélikusok száma, az egyház ugyanazokat a szolgálatokat végezte, mint annak előtte. A csökkenéssel nem volt egyenes arányban a templomlátogatás a szlovák istentiszteleteken. (Lehet, hogy akik kitelepültek, azok között sok volt a nemvallásos ember.)

A város két evangélikus templomában minden hétköznapi reggel ma is van szlovák istentisztelet igehirdetéssel. Vasárnaponként pedig – a téli hónapokat kivéve – a Nagytemplomban és Erzsébethelyen (Jaminában) vannak szlovák és magyar nyelvű istentiszteletek. A téli hónapokban a fűtött Kistemplomban és az Erzsébethelyi templomban tartunk istentiszteletet.

Jaminában az 1980-as években a magyar és a szlovák istentiszteleten résztvevők száma kb. 50-50%-os volt.

1994-ben ez az arány a magyar istentiszteleten résztvevők számára billent át: kb. 60-40%-ra.

Az egyház vezetőségének a jövőre nézve is elhatározása, hogy egyetlen szlovák istentiszteleti alkalmat sem szüntet meg mindaddig amíg ezt a hívek igénylik. A gyülekezet minden lelkésze beszéli a szlovák nyelvet és szolgál is szlovákul.

22 évi békéscsabai szolgálatom alatt (a szolgálati napló alapján) a számok tükrében ez azt jelenti, hogy 6200 alkalommal szlovák nyelvű szolgálatot végeztem. Magyar nyelvű igehirdetések és kazuális szolgálatok száma is hasonló.

Szlovák Agendát használunk, úgynevezett énekes liturgiával, ami azt jelenti, hogy az oltári szolgálatot teljes egészében a lelkész énekelve végzi (ima és igeolvasás). A harangszó kezdetéig a már ottlévő hívek a lelkész érkezéséig orgonakíséret nélkül egy általuk kiválasztott éneket énekelnek a Transzciusból. Liturgikus öltözet meg egyezik a magyar istentisztelet öltözkéivel, kivéve a nagyünnepi alkalmakat, amikor albát használ a lelkész. Néhány éve az egyházközség presbitériuma felkérte a lelkészeket, hogy a nagyünnepi magyar istentiszteleten is albában szolgáljanak. Valamikor minden vasárnap, most azonban csak a nagyünnep délutánjára van az ún. „večerňa”. Ezt az alkalmat azért vezették be, mert a háziasszonyok a délelőtti főistentiszteleten nem tudtak részt venni az ebéd készítése miatt, s ez az ő istentiszteletük volt.

A csabai szlovákok még – bizonyára tradícióra alapozva – ünneplik február másodikát az ún. Mária tisztulását, Jézus bemutatását. (LK 2,22-32) Március 25.-én pedig Jézus születésének ígéretét (Lk 1,26-38). Szentháromság ünnepe utáni 10. vasárnap utáni hétfőn megemlékeznek Jeruzsálem pusztulásáról.

Egyházi jubileumok, gimnáziumi évnnyitók és egyéb ünnepek alkalmával – ha röviden is – mindig helyt kap a szlovák szolgálat is, mintegy megbecsülve a nemzetiségek jelenlétét.

Kazuális szolgálatoknál már kevésbé veszik igénybe a szlovák nyelvet. Temetésekor pl. sokan „csak” énekeket kérnek szlovákul, az igehirdetést magyarul, mondván hogy a család fiatalabb tagjai nem értik a nyelvet. A beteg-úrvacsora alkalmával viszont, ha szlovák nyelven kéri a szolgálatot, akkor megvan az a hagyomány, hogy nemcsak a beteg vesz úrvacsorát, hanem egész családja, szomszédai, barátai is.

A magyar nyelvű hitoktatás mellett a Békéscsabai Szlovák Általános Iskola és Gimnázium-ban szlovák nyelven folyik a hitoktatás. Hittankönyveket adományként kaptuk a Szlovák Egyháztól. Korsoportoknak megfelelő könyvek állnak rendelkezésre: alsósoknál „Rozprávaj mi o viere” (Beszélj nekem a hitről), Biblické histórie (Bibliai történetek), Biblia pre deti (Gyermekek bibliája). Felső tagozatosoknál „Cesta za Kristom” (Krisztus követés) és a gimnáziumban Dr. Martin Luther: Vyber zo spisov (Szemlélyenek Luther írásaiból).

A szlovák nyelven való *hitoktatás-nál* jelentkeznek problémák is. A Biblia nyelvzete a gyerekek számára sokszor nehezen érthető, ezért hosszabb magyarázatra van szükség, hogy a történeteket megismerjék. Mégsem szabad lemondani arról, hogy ezek a gyerekek saját anyanyelvükön ismerjék meg a Bibliát.

A szeretetvendégségek műsorszámai között is találhatók szlovák versek, énekek.

Az evangélium hirdetése elsősorban a szószékről történik. Nagy örömmünkre szolgál, hogy a sajtó is részt vesz az evangélium hirdetésében. A magyarországon hiadott szlovák nyelvű havilap „Cesta, Pravda a Zivot” (Út, Igazság és Élet) is ezt a célt szolgálja, amelyben sokszor megtalálhatók az evangélikus egyház hírei is.

Ugyisintén a Kossuth Rádió URH sávja is lehetőséget adott arra, hogy szlovák vallásos félórát közvetíthetnek az egyházak. Itt egyházi hírek és igehirdetés hallható szlovák nyelven minden szombaton.

Ezek öröme, de vannak gondok is. Ilyen gond, hogy kevés a szlovák nyelvet is beszélő lelkész, minimális a lelkészi utánpótlás e téren. Sok, volt szlovák gyülekezetben csupán énekelnek szlovákul, az igehirdetés magyar nyelvű. De bármekkora a gond vagy öröm, elsődleges feladatunk úgy hirdetni az evangéliumot akár szlovákul, németül, magyarul, hogy „Minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére”.

Kutyey Pál

Együtt szolgálunk

– Többpapos gyülekezet örömei és gondjai –

Hat éve kaptam, kaptuk a hívást *Kiskőrösre*. Nagybocskai Vilmos nyugdíjba vonulásával megüresedett az egyik parókusi állás. A hírt Lupták György adta át. Első válaszom teljes elzárkózás volt. Nagyon sokan megerősítettek abban, hogy jól döntöttem. Sokan mondták: jobb egyedül, nem jó ahol több lelkész van együtt. Kevesen voltak, akik bíztattak. Végül így tettem fel magamnak a kérdést, ha hasonló végzettséggel, tanár, vagy mérnök lennék, akkor több hasonló képzettségű kollégával kellene együtt dolgozni, irodán, munkán, felelősségen osztozni. Eszembe jutottak a finn testvérek is. Finnország déli részén minden gyülekezetben több lelkész szolgál. Ezen töprengések után úgy gondoltam, ha nem vagyok alkalmas a közös munká-

ra, akkor nem vagyok méltó az önállóra sem. Ilyen belső vívódások után döntöttünk, elfogadjuk a meghívást bemutatkozásra. (feleségem is lelkész; őt másodlelkészi állásra hívták) Augusztus 14-én voltunk Kiskőrösön bemutatkozni, amit hazafele egy jó kirándulásnak tekintettünk. Augusztus 20-án döntött a presbitérium, majd a képviselő testület. Szeptember 5.-én búcsúztunk, 9.-én pedig költöztünk. A cikkben Tabbal hasonlítom össze a mostani szolgálatot.

1.) Nagyon felszabadító érzés volt, hogy nem vagyok mindenes. A lelkészváltás nem érintette a vezetőséget – mint a legtöbb esetben –, az idős lelkéssel együtt visszavonul a megfáradt vezetőség is. Hosszú időbe telik, amíg új munkatársak állnak a helyükre. Itt

egy felépített rend szerint haladt tovább a munka. Az ötletek és az illeszkedés kérdésével kellett megvívni a harcot. Egy lelkészes helyen elvárják, hogy az érkező új tempóval végezze a szolgálatot. Itt is volt igény az újra, de ott volt egy kollégális kontroll, egy munkatársi gárda véleménye. Ez megőrzött attól, hogy a lehetőségek láttán rossz irányba induljak. Egy ilyen helyzetben az új lassabban hat és személytelen lesz. Egy kis módosítás után már nem az én ötletem. Ez nem árt néha, valóban az úgy a fontos, s átéljük: „minden jó adomány és tökéletes ajándék onnan felülről, a világosság atyjától száll alá” Jak 1,17. Ha az ötlet jó volt, legyen Istené a dicsőség.

(Folytatás a Borító IV-en)

† BÁNFI BÉLA

(1925-1993)

Augusztus 14-én múlt egy éve annak, hogy elbúcsúztunk Bánfi Béla lelkész-testvérünkötől, szeretett barátunktól, a nagygeresdi gyülekezet pásztorától. Egyházunk benne hűséges, megbízható és teológiai-lag is jól képzett szolgálattevőt veszített el.

Istentől sokat próbált ember volt Bánfi Béla, akinek azonban Jézus Urunk naponként erőt és hitet adott az élet nehézségeinek elhordozásához és türelmet, sok-sok szeretetet a családi körben és a gyülekezet területén való munkálkodáshoz.

Lelkiismeretesen készült minden szolgálatára. Közel félévszázados lelkisége idején sohasem hagykozott a rutinra, minden prédikációját leírta. Igehirdetéseiben, előadásiban mindig a lutheri teológia középpontját tartotta szembe előtt és mindig érezhető, felfedezhető volt a textussal való komoly foglalkozás. Lelkiismeretes papi szolgálatának vetületét látjuk a sokszor igen kemény fizikai munkájában és a jónak, a segítségnyújtásnak alávetés, csendes cselekvésében.

Munkás-szülők gyermekeként látta meg a napvilágot Szombathely városában, 1925 október 31-én, ahol édesapja – Bánfi Sándor – megbecsült jóhírű cipész-mester, édesanyja pedig a családnak élő és két fiúgyermekét hitben nevelő asszony volt. - Itt járta iskoláit és 1944. április hó 26-án jó eredménnyel tette le az érettségi vizsgáját is az Állami Faludi Ferenc gimnáziumban.

Még ugyanebben az évben felvételt nyert a Pécsi Tudomány Egyetem Evangélikus Hittudományi Karán, a volt soproni Teológiánkon, ahol elmélyült, komoly és igen szorgalmas tanulással készült a – hivatástudattal vállalt – lelkészi szolgálatára. Különösképpen is az Újszövetségi teológiába „dolgozta bele” magát, ahol akkor dr. Kiss Jenő és lic. dr. Karner Károly voltak a mi jeles professzoraink. Bánfi Béla azonban nemcsak az újszövetségi teológiában, az exegézisben és a görög nyelv ismereteiben jeleskedett, hanem igen kedvelte a rendszeres teológiát, tehát a dogmatikát és az etikát is, mely teológiai tantárgyaknak akkor az egyetemi fakultásunk nesztora, id. Pröhle Károly dr. volt a professzora.

A Teológus Otthon igazgatója – Budaker Oszkár – felismerve Bánfi Bélában a toleráns, teológus-társával igen jól szótértő embert, a Lelkésznevelő Intézet szeniori tisztevel is megbízta. Ezt a munkát egy éven át végezte nagy odaadással és szorgalommal.

Teológiai studiumát 1948-ban befejezte és a záró szigorlati vizsgákon is jó eredményt ért el. 1948. szeptember 19-én Győrött avatta lelkésszé D.Kapi Béla, az akkori Dunántúli Egyházkerület Püspöke.

Közel hat esztendei segédlelkészi munkában, sokszor fizikai erőt és egészséget is próbára tevő szolgálatban becsülettel helytállt. Járja Celldömölk és Zalaegerszeg filiáit, ígét hirdet, hittanórákat és bibliáórákat tart és nagyon sokat tapossa a kerékpár pedálját. Lelkészvizsgáját 1950 november hó 2-án teszi le kiváló eredménnyel.

Papi hivatását mindig szolgálatnak tekinti és nem válogat a paróchiák, lelkészállások között. Szerényen elfogadja a kínálkozó lehetőségeket. Végig, egész lelkészi szolgálati ideje alatt a Vasi Evangélikus Egyházmege kicsiny, elesett gyülekezeteinek népét pásztorolja.

1951. áprilisában megházasodik. Feleségül veszi a Mesteri községben 1932. január 8-án született Csirkovics Idát. Harmonikus, boldog házasságukból születik 1955. április 23-án egyetlen fiúgyermekük, Béla, aki az Országos Mentőszolgálatban találja meg élete hivatását...

Bánfi Béla három nagyon kis lélekszámú vasi gyülekezetnek volt a papja. 1954. májusától – 1962. decemberéig a Zsédény-Hegyfalui, 1962. december 23-tól – 1969. március végéig a Meszlen-Acsádi, majd 1969. április hónapjától egészen az 1993. augusztus 12-én bekövetkezett haláláig, tehát több mint 24 éven át a nagyhírű, de a lélekszámban oly nagyon megcsappant és az anyagiakban is csak szerény papi megélhetést biztosító nagygeresdi gyülekezetben szolgált. Élete utolsó két esztendejében már mint nyugdíjas lelkész végzi itt hűségesen munkáját. Meghitt testvéri, baráti beszélgetéseink során többször kinyilvánította előttem: „Ahhoz, hogy szolgálatom anyagi feltételeit

biztosítani tudjam, igen sok energiát és időt kell áldozzak.” Tette ezt minden panaszos szó, vagy zúgolódás nélkül, mindig alávetően. Nyúlakat tartott, kaszált, kapált és általában minden házkörüli munkát elvégzett, hogy tehermentesítse beteg feleségét és biztosítani tudja családjá megélhetését.

A nagykiterjedésű, szórvány-jellegű nagygeresdi gyülekezetben közel negyedszázados szolgálati ideje alatt három gépkocsit „nyűtt el”, mert saját csekély jövedelméből csak használt autót vásárlására futotta a pénze. Sokszor a gépkocsi üzemanyagköltségeit is a saját zsebéből fedezte. Már mint nyugdíjas, fordul egyházunk vezetőségéhez, hogy nyújtsanak gyülekezetének segítséget és utaljanak ki számára egy szolgálati gépkocsit. Igen nagy volt az öröme, mikor élete utolsó hónapjaiban megkapta az Opel Corsa új gépkocsit a gyülekezetel. Így remélte biztosítani Nagygeresd részére azt is, hogy talán könnyebben jut majd lelkészhez, aki leveheti válláról sok szolgálatát terhé.

A hetvenes évek elején új paróchiát épít a Közgyház és a nagygeresdi hívek áldozatos segítségével. A régi lelkészlakás falai ugyanis teljesen átnedvesedtek és így családjá számára a paplak az egészséges lakozást nem tudta biztosítani. A tágas szép kert lehetővé tette volna egy szinte idillikus paróchia megépítését, de a korabeli állami és egyházi rendelkezések olyan megszorításokat tartalmaztak a paróchiák alapterületének tervezésénél, amelyek szinte lehetetlenné tették a lelkészcsalád számára a kényelmes, otthonos lakozást. Akkoriban ugyanis általános gyakorlat volt az, hogy a gyülekezeti termet is a paróchiába beszorítsák. A nyolcvanas évek végén renováltatja a nagygeresdi gyülekezet szép, nagy templomát is.

Kántorok híján - noha zenei hallása nem volt! - kifogástalanul megtanulja a harmóniumozást, hogy az anyaggyülekezet és a sok filia népének istentiszteleti énekét vezethesse. Külön gondot jelentett számára a temetésekkel kapcsolatos kántori szolgálat, ahol 16 éven át segítségére lehettem szeretett barátomnak, Bánfi Bélának.

Összegezve Bánfi Béla lelkészi tevékenységét, szomorúan kell megállapítanunk, hogy ez a kitűnően képzett lelkész az egyházi szolgálatnak mindig csak a „perem-kerületén” munkálkodott. Ugyanakkor tisztelettel és megbecsüléssel azt is el kell mondjuk, hogy Bánfi Béla ezt minden keserűség nélkül, megbékélten, jó lélekkel vállalta. A Vasi Evangélikus Egyházmegeének 9 éven át főjegyzője, azaz espereshelyettese volt.

Már nyugdíjasként lát neki fiával együtt egy családi ház, egy szerény otthon építéséhez, ahol majd szeretteivel, feleségével és Béla fiának családjával, tehát menyével és két fiú-unokájával tervezte eltölteni a nyugalom éveit. Isten azonban másként végzett. A ház ugyan elkészült, de abba Bánfi Béla már nem költözhetett át a paróchiából, mert Isten őt egészen váratlanul örök otthonába hazahívta. 1993. augusztus 14-én kísértük ki Bánfi Bélát a nagygeresdi temetőbe, ahol várja híveivel együtt a feltámadás nagy napját. Temetésén igen népes gyülekezet volt együtt: nemcsak a nagygeresdi és az előző szolgálati helyeinek hívei, valamint a környező falvak népe, hanem az egyházmegeből számos lelkész-társa is elbúcsúzott Bánfi Bélától és elkísérte őt utolsó földi útján. A temetés szolgálatát e sorok írója, valamint Zügn Tamás esperes végezte.

Áldott legyen az Úristen, hogy Bánfi Bélát nekünk ajándékozta. Köszönjük élete 68 esztendejét és 45 évi papi szolgálatának minden napját, szívének melegségét és szeretetét, valamint szolgálatának minden jó gyümölcsét az említett gyülekezetekben és meghitt, szeretett családjá körében.

Sztechlo Máttyás

Igazából nem is szabad az esemény személytelenségében beszélni arról a minden létező csodánál nagyobb csodáról, hogy Krisztus a bűnét, teste-lelke minden sötétjét megvalló, megbánó oldalára áll és bocsánatát saját maga ajándékozása csodájába rejti. Az UT szerint minden, ami világos, tiszta és fényes, az innen ered és ebből folytatódik. Nem véletlenül lett a textus záró része az evangélikus gyónás, az Úrvacsora ünnepés „előkészületének” legvisszafordulóbb része.

Vízkereszt ünnepének világossága soha nem választható el Jézus Krisztus személyétől, a bocsánat csodájától és a Szentségtől, amelyben Krisztus egyszerre ajándékoz tisztulást és közösséget magával és egymással.

A Krisztus nélküli „fény és tisztaság” mindig mások fölé ülteti az embert, kíméletlen kritikussá és embertelen bíróvá és kibékíthetetlen ellenségévé.

Krisztus páratlan világossága szemet nyit a bűnrészességre, de szabadít a cinkosságból, felragyogtatja a bocsánat igazi közösség születésére, és a szent élet közös megélésének lehetőségét is.

Vízkereszt ünnepét – napján – a hazai kereszténység családján belül magunkban ünnepeljük.

De az „üzenete”, amit Krisztustól hallottunk és hirdettünk a „Világosság”-ról: ez közös!

Ének: 185, 186.

Fehér Károly

(Folytatás a 420. oldalról)

2.) Nagyon nyomasztó érzés volt, hogy nem tudunk igehirdetést hallgatni. Igen boldogan veszünk részt azokon az alkalmon, amikor mások szolgálnak. Leírhatatlan élmény, amikor Szenteste a családommal együtt ülhetek a gyülekezet között. Gyermekkorom ünnepeit idézte elém. S talán gyermekeimnek is fontos volt. Édesanyám és édesapám mellettem ül. Egy könyvből énekelünk. Ők is hallgatói az igének.

3.) Pál apostol az 1Kor 12-ben ír a lelki ajándékok sokféleségéről. Több-lelkészes gyülekezetben nagyon sok alkalom nyílik ezeknek kihasználására. Kinek-kinek miben adott többet az Úr, azt a feladatot végzi. Az egyik lelkész vezetésével folyik az ifjúsági munka, a másik az építkezéseket vezeti. Egyik lelkész vezetésével gyülekezeti nővérek látogatják az ágyhoz, szobához, udvarhoz kötött öregeket. Másikunk az irodai munkában otthonosabb.

4.) Az Úr oda küld áldást, ahol a testvérek szeretetben élnek. Hétfőn délután az igehirdetők gyülekezünk össze. Megbeszéljük az elmúlt vasárnapot. Melyik tanácson hiányzott, kit kell a héten meglátogatni. Kire figyeljünk, hogy a jövő héten ott lesz-e? Elosztjuk a következő vasárnapi szolgálatokat. Itt beszéljük meg, hogy kinek van szüksége segítségre a héten a hittan órákban. Végül az alkalom legfontosabb része: együtt készülünk a vasárnapi igehirdetésre. Alkalmunk közös imádsággal ér véget. Ez a közös szolgálat hordozó rugója.

Ritkábban, de külön alkalmat tartunk azok számára, akik a hitoktatásban vesznek részt. Itt is előkerülnek napi kérdések, fegyelmzési gondok, hittan és szakörök ütközési ideje. Beszélgetünk a hittantánítás kérdéseiről, egy-egy témát is feldolgozunk, és közösen megbeszéljük.

A presbiteri üléseket megelőzően munkatársi összejövetelen készülünk a gyülekezetet érintő ügyekből. Itt egyeztetjük az álláspontjainkat is. Fontos, hogy vezetőségben ne legyen tájékozatlanság és széthúzás.

Az idősek látogatását végző nővérek hetente tartanak megbeszélést és áhítatot.

5.) Ami nagyon ránk nehezedik. Kis-körösön 16000 lakos él. Ebből 9000 evangélikus. 4300 házban laknak. Vasárnaponként a 8 és 10 órás istentiszteleten 3-500-an vesznek részt. Lehetetlen a személyes ismeret. Az adminisztrációt irodavezető végzi. Itt jelentik a temetést. Ha a hetes lelkész hittanórán van, vagy az alkalom

átkerül a következő hétre, megtörténik, hogy a lelkész nem találkozott a gyászoló családdal. Esküvő előtt a szolgálatot végző minden esetben találkozik a fiatalokkal, van azonban olyan szombat is, hogy három pár útjára kérjük Isten áldását. A család szempontjából ez ugyanolyan alkalom, mint egy kis gyülekezetben, ahol egész évben 2-3 esküvő van, és az a gyülekezet ünnepe is. A többi szolgálatra is érvényes. 9000 személy 9000 szív, gond és öröm. 4300 lakás, 4300 család, otthon. Újra és újra átélem, hogy nem az a feladatom, hogy én rázzam a fát és akkor majd mozognak a levelek, hanem alázatosan kérem az Urat, hogy szolgálatomon keresztül a Szentlélek szele fújjon. Ez egyrészt elégedetlenséggel tölt el, másrészt nagy alázattal. Nem én vagyok a fontos. Én csupán eszköz vagyok az Úr kezében.

6.) Folyamatosság nagyon jó érzéssel tölt el. Szabadságra, konferenciára, szüleink meglátogatására el tudunk könnyebb szívvel utazni, mint amikor cédulát kellett kiírni az ajtóra: „Helyetted a szomszéd lelkész.” Mindig izgalommal tértem haza. Vajon

hívtak-e lelkész beteghez? Milyen érzés volt a családban, amikor sok hivatal után vizsgálató szóra vártak, és zárt ajtót találtak. Itt a távollétünk alatt is folytatódik a munka. Hazaérkezve egy kis tájékozódás után bekapcsolódunk a munkába.

7.) Pártoskodás a gyülekezetben. Kivédhetetlen a szimpátia kérdése, ahol több lelkész szolgál együtt. Erre a szélre felülni nem szabad. Szárnyai gyorsan repítenek a magasba, de legkisebb viharban visszazuhanunk a földre. Egy képpel szeretném ezt szemléltetni. Ha valakinek a fejét lefele nyomjuk, akkor nő fejük között a távolság, de közben mindketten süllyedünk. Ha emelünk valakit, akkor a fejük közötti távolság csökken, de mindketten emelkedünk. Többlelkészes szolgálat kulcs kérdése: relatív vagy abszolút mértékegységekre törekszünk.

„Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja.” 1Kor 1,7.

Szabó Vilmos

CORRIGENDA

Legnagyobb sajnálatunkra két külföldön élő magyar lelkésztestvérün írásába nyomdai hiba csúszott. A szerzők szíves elnézését kérjük szedőink nevében is:

A Lp. 1994 szept. szám 302 oldalán: A széljegyzetek cikkben a nyomdai szöveg összekuszálódott és így érthetlenné vált a második hasáb alulról 8. sorától kezdve. A helyes szöveg: „Közösen vallhatjuk tehát, hogy Isten szeretete az egész emberiséget átfogó, egyetemes szeretet. A bűnbeesett emberiség életébe azonban Isten egy meghatározott helyen és időben nyűt bele Krisztus inkarnációja, halála és feltámadása által. Éppen az agapé-szeretet etikai tartalmának megvalósulására ad alapot a Krisztus eseményben való részesedés a Szent Lélek által. Ezt a sajátosságot nem homályosítja el az a hitünk...”

Köszönjük Vajta Vilmosnak, hogy saját maga javította ki a hibát, illetve küldte meg a helyes szöveget.

Pátkai Róbert A Pásztori szolgálat... című igehirdetése (305-ik oldal, ugyanebben a számban) egészen értelmetlenné tette a szedés a szöveget.

A cikk második hasábjának utolsó bekezdése (305. oldal) helyesen:

Határozottan érzem, hogy a lelkipásztor számára nincsenek megszabott munkaórák. Ilyen a hivatásunk természete. Erről jut eszembe, hogy néhány évvel ezelőtt egy lelkész megkérdezte híveit, szerintük mennyi idő kell eltöltenie azokkal a különböző dolgokkal, amiket elvárnak tőle. Kitiűnt, hogy átlag 82 munkaóra hetet ajánlottak. Valaki előadta, hogy ő mit váma el s ez együttvéve 200 órát tett ki, 32-vel többet, mint ami egy héten van. Ezt az egyet a Szentlélek még nem cslekedte meg: nem adott még 32 órát a héthez. De nagyobbat tett: kapott egy embert, hogy dolgozzék vele, olyat mint én, fogfájással, korlátolt képességgel, szüleimtől örökölt adottságaimmal, személyes és családi problémáimmal. Vajjon nem ez az igazi probléma? Semmirekellő az, aki úgy állott a lelkési szolgálatba, hogy 40 óras munkahétre számított szabad weekendekkel.

Reméljük, hogy olvasóink is, nemcsak a szerző, be tudják írni saját példányukba a helyes szöveget. – Lám örömet akartunk szerezni negyven évet hűségesen szolgáló testvérünknek és az örömben, akaratlanul is öröm cseppent. – Megértést kérünk!